

БИЕИЙН ТАМИР, СПОРТЫН САЛБАРААС ЗОХИОН БАЙГУУЛЖ БУЙ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА, ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ ШИЙДВЭРИЙН БИЕЛЭЛТЭД ХЭРЭГЛЭГЧИЙН ҮНЭЛГЭЭ ХИЙХ ЗӨВЛӨХ ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ТАЙЛАН

1. ЗӨВЛӨХ ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ЗОРИЛГО

“Биеийн тамир, спортын салбарт 2016-2019 онд Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөр, эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх Үндсэн чиглэл, үндэсний хөтөлбөр, төсөл зэрэг баримт бичгээр дамжин хэрэгжиж байгаа төрийн бодлогын хэрэгжилтийн явц, хүний нөөцийн ур чадварын үнэлгээ хийх, иргэдийн амьдралд үзүүлсэн үр нөлөөг судалж, үнэлгээ өгөх”

2. ЗӨВЛӨХ ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ХҮРЭЭНД ГҮЙЦЭТГЭХ АЖИЛ

- 2.1 Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөр, эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх Үндсэн чиглэл, үндэсний хөтөлбөр зэрэгт туссан биеийн тамир, спортын салбарын бодлогын зорилт хөтөлбөрүүдийн хэрэгжилтийн явцын үнэлгээ хийх
- 2.2 Биеийн тамир, спортын салбарын бодлогын зорилт хөтөлбөрүүдийн хэрэгжилтийн үр дүн, өгөөжийн үнэлгээ хийх.
- 2.3 Биеийн тамир, спортын талаар баримталж буй бодлого зорилт, хөтөлбөрүүдийн хүрээнд хийгдэж буй үйл ажиллагааны чанар, хүртээмж, үр дүнд хэрэглэгчийн сэтгэл ханамжийн судалгаа хийх, нийгмийн бүлэгт хүрсэн байдлын санал асуулга авах
- 2.4 Биеийн тамир, спортын чиглэлийн төрийн захиргааны байгууллагын удирдлага зохион байгуулалт, хүний нөөцийн ур чадварын үнэлгээ хийж хүний нөөцийг чадавхжуулах сургалт хөгжлийн төлөвлөгөө гаргах
- 2.5 Цаашид Биеийн тамир, спортын салбарт баримтлах бодлого, зорилт хөтөлбөр үйл ажиллагааг сайжруулах санал зөвлөмжийг боловсруулах
- 2.6 Биеийн тамир, спортын чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа төрийн захиргааны байгууллага болон бодлого хөтөлбөр үйл ажиллагааны эрх зүйн орчны судалгаа хийж сайжруулах санал дүгнэлт боловсруулах

НЭГ. ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ХӨТӨЛБӨР, ЭДИЙН ЗАСАГ, НИЙГМИЙГ ХӨГЖҮҮЛЭХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ, ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨР ЗЭРЭГТ ТУССАН БИЕЙН ТАМИР, СПОРТЫН САЛБАРЫН БОДЛОГЫН ЗОРИЛТ ХӨТӨЛБӨРҮҮДИЙН ХЭРЭГЖИЛТИЙН ЯВЦЫН ҮНЭЛГЭЭ

1.1 БИЕЙН ТАМИР, СПОРТЫН ТАЛААР БАРИМТЛАХ БОДЛОГЫН ЧИГЛЭЛ

Бодлогын зорилго	Биеийн тамир, спортыг хүн амын амьдралын хэв маяг, эрүүл аж төрөх ёсны салшгүй хэсэг, амьдралын чанарыг дээшлүүлэх хэрэглүүр болгох, тамирчдын амжилтыг тив, дэлхий, олимпийн түвшинд хүргэх	
Бодлогын зорилт	• биеийн тамир, спортыг хүн амын зөв амьдралын хэв маяг, эрүүл аж төрөх ёсны хэрэглээ, ажиллах чадварыг дээшлүүлэх хэрэглүүр болгох	
	• үндэсний шигшээ багийн бүх түвшинд тамирчдын ур чадварыг ахиулах, тив, дэлхий, олимпод өрсөлдөхүйц чадварыг бий болгох спортын сургалт-дасгалжуулалт, тэмцээн, наадмын шаталсан тогтолцоог боловсронгуй болгох	
	• спортын шинжлэх ухаан болон анагаах ухааны судалгаа, шинжилгээ, туршилтад суурилсан биеийн тамир, спортын үйл ажиллагааг хөгжүүлэх	
	• биеийн тамир, спортын салбарт зохистой түншлэл, салбар хоорондын хамтын ажиллагаанд тулгуурласан удирдлагын оновчтой тогтолцоог сайжруулах, санхүүжилтийн бодлогыг боловсронгуй болгох	
Бодлогыг хэрэгжүүлэх үе шат	I үе шат 2019-2022	☐ спортын шинжлэх ухааны судалгаа, шинжилгээ, туршилтад суурилсан ажил үйлчилгээг хөгжүүлж, магадлан итгэмжлэгдсэн спортын клубээр дамжуулан төрөөс иргэдэд үзүүлэх үйлчилгээг нэвтрүүлснээр ○ иргэд биеийн тамир, спортын арга хэмжээнд хамрагдах хүрээ нэмэгдэх ○ идэвхтэй хөдөлгөөн, спортоор хичээллэх орчин нөхцөл сайжрах
	II үе шат	☐ үндэсний шигшээ багийн тамирчдын бэлтгэл сургуулилтыг шинжлэх ухаан, судалгаа шинжилгээний үндэслэлтэй хийснээр

	2023-2027	- О тив, дэлхий, олимпийн түвшинд үзүүлэх амжилт нэмэгдэх - О төрийн болон төрийн бус байгууллага, аж ахуйн нэгж, байгууллагын хамтын ажиллагаа өргөжих - О хүн амын тоо, байршилтай уялдуулан санхүүжилтийн эх үүсвэрийг төлөвлөн хэрэгжүүлэх

1.2. БИЕЙН ТАМИР, СПОРТЫН ТАЛААР БАРИМТЛАХ БОДЛОГЫГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

Бодлогын зорилт	Бодлогын шалгуур үзүүлэлт	Суурь түвшин 2019	Хүрэх түвшин		Бодлогын зорилтыг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа
			I үе шат 2022	II үе шат 2027	
Биеийн тамир, спортыг хүн амын зөв амьдралын хэв маяг, эрүүл аж төрөх ёсны хэрэглээ, ажиллах чадварыг дээшлүүлэх хэрэглээр болгох					1 Биеийн тамирын хичээлийн хөтөлбөр, агуулгыг хүүхэд, залуучуудын бие бялдрын хөгжил, боловсролыг дээшлүүлэхэд чиглүүлэх, биеийн тамирын секц, дугуйланд тогтмол, тасралтгүй хамрагдан хичээллэх орчин, нөхцөлөөр хангах, хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, сургуулиудыг спортын заал, талбай, хэрэглэлээр хангах, холбогдох стандартыг тогтоож хэрэгжүүлэх
	Биеийн тамир, спортын арга хэмжээнд хамрагдаж байгаа хүн амын (давхардсан) тоо	43 %	46 %	48 %	2 Биеийн тамирыг бүх нийтийн хөдөлгөөн болгох, хүн амын бүлэг, нас, ажил, амьдралын онцлогт нийцсэн идэвхтэй хөдөлгөөн, спортоор хичээллэх хөтөлбөр хэрэгжүүлэх, орчин бүрдүүлэх
	Бие бялдрын түвшин тогтоох сорилд хамрагдсан иргэдийн А, В үнэлгээтэй хүний тоо	4.8 %	5.8 %	7.0 %	
	Нэг хүнд ногдох спортын заалны талбайн хэмжээ	0.23 м ²	0.24 м ²	0.25 м ²	3 Стандартад нийцсэн заал, талбай, дэд бүтцийг аймаг, нийслэл, бүсийн хэмжээнд төрөлжүүлэн

	Нэг хүнд ногдох гадаа спортын талбайн хэмжээ	1.91 м ²	1.95 м ²	2 м ²		барьж байгуулах, энэ чиглэлээр байгууллага, аж ахуйн нэгж, иргэдээс гаргасан санал, санаачилгыг дэмжих
					4	Ахмад настны дунд биеийн тамираар хичээллэх арга хэмжээг тогтмолжуулах, спортын хэрэглэлийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх
					5	Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг биеийн тамир, спортоор хичээллэх үйл ажиллагааг бодлогоор дэмжих
					6	Биеийн тамир, спортын чиглэлд төрийн зарим чиг үүргийг гэрээний дагуу төрийн бус байгууллагад шилжүүлэн ажлын байр бий болгох, бүртгэл, мэдээллийг сайжруулах
	Аймаг, дүүргийн өсвөр үеийн шигшээ багийн тамирчид, дасгалжуулагчдын тоо	1786	2093	2400	1	Хүүхэд, залуучуудын спортын авьяасыг илрүүлж, шилдэг тамирчдын залгамж халаа бэлтгэх шаталсан тогтолцоог боловсронгуй болгох, сургалт-дасгалжуулалтад дэмжлэг үзүүлэх
	Залуучуудын шигшээ багийн тамирчид, дасгалжуулагчдын тоо	182	227	273		
	Насанд хүрэгчдийн шигшээ багийн тамирчид, дасгалжуулагчдын тоо	156	195	234	2	Төрийн бус байгууллага, аж ахуйн нэгжийг дэмжиж, төрийн зарим чиг үүргийг шилжүүлэх, спортын клуб, холбоодыг чадавхжуулах
	Үндэсний шигшээ багийн бүрэлдэхүүнд багтсан багийн спортын төрлийн тоо	1	2	4		
					3	Спортын цол, зэрэг, урамшуулал олголтыг хариуцлага, ёс зүйтэй уялдуулах талаар холбогдох эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох
	Үндэсний шигшээ багийн тамирчдын	44 ш	52 ш	60 ш	4	Олимп, тивийн наадам, дэлхийн аварга шалгаруулах тэмцээнд

	дэлхийн аварга шалгаруулах тэмцээнээс авсан медалийн тоо				амжилттай оролцон медаль хүртсэн тамирчин, дасгалжуулагчдад олгох урамшууллын хэмжээг нэмэгдүүлэх
	Үндэсний шигшээ багийн тамирчдын тивийн наадмаас авсан медалийн тоо	63 ш	86 ш	108 ш	
	Үндэсний шигшээ багийн тамирчдын олимпын наадмаас авсан медалийн тоо	9 ш	15 ш	22 ш	
	Үндэсний шигшээ багийн тамирчдын авсан олимпын эрхийн тоо	94 ш	113 ш	133 ш	
					5 Биеийн тамир, спортын чиглэлээр ажиллаж байгаа ажилтан, арга зүйч, багш, дасгалжуулагчдыг гадаад, дотоодод бэлтгэх, мэргэшүүлэх сургалтын тогтолцоог бүрдүүлэх
Спортын шинжлэх ухаан болон анагаах ухааны судалгаа, шинжилгээ, туршилтад суурилсан биеийн тамир, спортын үйл ажиллагааг хөгжүүлэх	Биеийн тамир, спортын чиглэлээр мэргэжилтэн бэлтгэж байгаа их, дээд сургуульд нэвтрүүлсэн олон улсын сургалтын хөтөлбөрийн тоо	0	10	64	1 Биеийн тамир, спортын чиглэлээр мэргэжилтэн бэлтгэж байгаа их, дээд сургуулийн сургалтын хөтөлбөрийг олон улсын түвшинд хүргэж, төгсөгчдийн чанарыг дээшлүүлэх
	Төгсөлтийн дараахь сургалтад хамрагдаж, мэргэжил дээшлүүлсэн (эрх авсан) ажилтны тоо	0	100	300	2 Биеийн тамир, спортын мэргэжилтний төгсөлтийн дараахь сургалт, мэргэжил дээшлүүлэх тогтолцоог бий болгох
	Төрийн захиалгаар эрдэм шинжилгээний байгууллагаас хэрэгжүүлсэн судалгааны ажлын тоо	3	5	8	3 Төрийн захиалгаар гүйцэтгүүлэх спортын судалгаа, шинжилгээ, туршилтын ажлын чиглэлийг тодорхойлох, эрдэмтэн судлаач, их, дээд сургууль, эрдэм шинжилгээний байгууллагын оролцоог хангах
					4 Биеийн тамирын арга зүйч, дасгалжуулагчдын мөрдөх

					стандарт, жишиг хөтөлбөр боловсруулах ажлыг үргэлжлүүлж, хяналтын дэд тогтолцоог бүрдүүлэх
					5 Спортын шинжлэх ухаан, эрдэм шинжилгээний төв байгуулах
					6 Аймаг, нийслэлд төрөлжсөн сургалттай спортын дунд сургууль байгуулахыг дэмжих
					7 Допингийн эсрэг үндэсний дүрмийг баталж, хэрэгжүүлэх
Биеийн тамир, спортын салбарт зохистой түншлэл, салбар хоорондын хамтын ажиллагаанд тулгуурласан удирдлагын оновчтой тогтолцоог сайжруулах, санхүүжилтийн бодлогыг боловсронгуй болгох	Сумдын биеийн тамир, спортын асуудал эрхэлсэн орон тооны ажилтны тоо	0	330	330	1 Гадаад, дотоодын болон олон улсын байгууллагын тусламж, дэмжлэг, төсөл, хөтөлбөрийн санхүүжилтийг биеийн тамир, спортын орчин нөхцөл, тоног төхөөрөмжийг сайжруулахад чиглүүлж, төсвийн бус санхүүжилт, хөрөнгө оруулалтын эх үүсвэрийг нэмэгдүүлэх
	Дүүргийн хороодод биеийн тамир, спортын асуудал эрхэлсэн орон тооны ажилтны тоо	0	0	147	
	Татварын хөнгөлөлт, чөлөөлөлт эдэлсэн аж ахуйн нэгж, байгууллагын тоо	0	15	30	2 Биеийн тамир, спортод тулгуурласан түншлэлийг өргөжүүлэх, дэмжигч аж ахуйн нэгж, байгууллагад татварын хөнгөлөлт, чөлөөлөлт үзүүлэх замаар биеийн тамир, спортыг хөгжүүлэхэд оруулах хувь нэмрийг нэмэгдүүлэх
					3 Биеийн тамир, спортын салбарын үйл ажиллагаанд хийх хяналт-шинжилгээ, үнэлгээг боловсронгуй болгох, мэдээллийн нэгдсэн цахим сан бүрдүүлэн, удирдлагын тогтолцоог сайжруулах
	Улсын төсвийн санхүүжилтийг газар зүйн байршил, хүн амын тоотой уялдуулж төлөвлөх эрх зүйн орчинг бүрдүүлж, норм, аргачлалыг боловсруулан хэрэгжүүлсэн байдал	0 %	0 %	100 %	4 Спортыг дэмжих сангийн хөрөнгийг төрийн бус байгууллага, аж ахуйн нэгж, байгууллага болон иргэдийг дэмжихэд түлхүү зарцуулах

	Төрийн байгууллагын ажил үйлчилгээг гэрээгээр гүйцэтгэсэн төрийн бус байгууллагын тоо	62	71	80	5	Спортын клуб, аж ахуйн нэгж, байгууллагыг магадлан итгэмжлэлд хамруулан эрх олгож, эрүүл мэндийн даатгалаар идэвхтэй хөдөлгөөн, спортоор хичээллэх үйлчилгээ авах иргэдийн тоог нэмэгдүүлэх

1.3. БИЕИЙН ТАМИР, СПОРТЫН ТАЛААР БАРИМТЛАХ БОДЛОГЫН ХЭРЭГЖИЛТИЙН БАЙДАЛ

3.1 Биеийн тамир, спортын талаар баримтлах бодлогын хэрэгжилт болон үнэлгээг 2019-2020 оны байдлаар харьцуулан 1-р хүснэгтэд харуулав.

3.2 1-р хүснэгт нь БТСГ-ын гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөний биелэлт ХШҮ-ний тайланд үндэслэсэн болно. Бодлогын хэрэгжилтийн дэлгэрэнгүй задаргааг 2-р хүснэгтээс харна уу.

			1-р хүснэгт		
Зорилт	Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ		Хэрэгжилт	Үнэлгээ	
				2019	2020-06
Бодлогын зорилт 1	1.1	Спортын заал, талбайн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх	хэрэгжээгүй	0%	-
	1.2	Бүх шатны боловсролын байгууллагын биеийн тамирын хичээлийн хөтөлбөрт бие бялдрын хөгжил, боловсрол олгох асуудлыг шийдвэрлэх	СӨБ, ЕБС-ийн хүүхэд хөгжүүлэх хөтөлбөр, эрүүл мэнд, биеийн тамирын хичээлийн хөтөлбөр, арга зүйд бие бялдрын боловсролыг олгох талаар суурь судалгаа хийсэн.	70 %	70 %
			"Хүүхдийн биеийн жин, өндрийг бүртгэх, тандах журам" ЭМ сайд, БСШУС сайдын 2019.11.15-ны хамтарсан А/514, А/736 тоот тушаалаар батласан.		
	1.3	ЕБС-ын биеийн тамирын хичээлээс гадуурх спортын секцийн төрлийг нэмэгдүүлж, багшийн цагийг үнэлэмжтэй болгох	"Ерөнхий боловсролын сургуульд секц, дугуйлан зохион байгуулах, санхүүжүүлэх аргачлал" БСШУС сайдын 2019.10.18-ны А/659 тоот тушаалаар батласан.	70 %	70 %
			2020 оны 6 дугаар сарын 15-ны өдрийн байдлаар улсын хэмжээнд ЕБС биеийн тамирын хичээлээс гадуурх спортын		

			секц 34 спортын төрлийн 1531 секцийн тоон үзүүлэлтийн судалгааг гаргасан.		
Бодлогын зорилт 2	2.1	Үндэсний шигшээ багийн (өсвөр, оюутан, залуучууд, насанд хүрэгчид) үйл ажиллагааг нэгдсэн зохион байгуулалтад оруулж, сургалт-сургалт дасгалжуулалтын уялдаа холбоог хангах	Сонгон шалгаруулалтанд тэнцсэн 22 спортын холбоодтой 11.154.316.024 төгрөгийн үнийн дүнтэй хамтын гэрээ байгуулан санхүүгийн дэмжлэг үзүүлж, үйл ажиллагааг нэгдсэн зохион байгуулалтад оруулан сургалт дасгалжуулалт, мэргэжил арга зүйгээр ханган ажилласан.	70 %	70 %
	2.2	Спортын төрлүүдийн хэрэглэл материал, сургалт-дасгалжуулалтын стандартай болох	Спортын 5 төрлөөр (жүдо, хөнгөн, бүжиг, бодибилдинг, мөсөн сур, үндэсний бөх) стандартын төсөл боловсруулах ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүн, ажлын төлөвлөгөөг болон шаардагдах 18 сая төгрөгийн зардлыг БТСГ-ын даргын 2020 оны А/102 тушаалаар батласан. Ажлын хэсэг 5 удаа хуралдаж стандартын боловсруулалтын төслийг хянах, санал, арга зүйн зөвлөмж өгөгдөж байна.	40 %	40 %
	2.3	Тамирчин, дасгалжуулагчийн нийгмийн баталгааг хангах	2019 онд цолны болзол хангасан нийт 2020 тамирчин, шүүгчдэд спортын цолны үнэмлэх, тэмдэгийг олгосон.	70 %	70 %
Бодлогын зорилт 3	3.1	Төгсөлтийн дараах сургалт, мэргэшлийн тогтолцоог бүрдүүлэх	БТСГ-ын даргын 2019 оны А/60 дугаар тушаалаар батлагдсан Дасгалжуулагчийн мэргэжил дээшлүүлэх сургалтыг удирдан зохион байгуулах орон тооны бус зөвлөлийн бүрэлдэхүүний анхдугаар хуралдаан 2020 оны 1 сард хуралдаж дасгалжуулагчийн мэргэжил дээшлүүлэх сургалтын стандарт хөтөлбөрт нэмэлт өөрчлөлт оруулах, дасгалжуулагчийн мэргэжил дээшлүүлэх сургалт явуулах байгууллага болон багшид тавих шаардлагыг боловсруулан ажилласан. БСШУС-ын сайдын 2019 оны А/839 дугаар тушаалын хавсралтаар батлагдсан “Спортын сургалт	70 %	70 %

			дасгалжуулалтыг удирдах, спортын тэмцээнд оролцуулах үйл ажиллагаа эрхлэх, эрх олгох журам”-ын 4.6.3, 4.6.4-д заасны дагуу дасгалжуулагчийн мэргэжил дээшлүүлэх сургалт явуулах байгууллагыг сонгон шалгаруулах ажлын хүрээнд Монгол Улсад сонгон шалгаруулалтын тухай зарыг биеийн тамир, спортын чиглэлээр боловсрол олгодог их, дээд сургуулиудад нээлттэй зарласан. Сонгон шалгаруулалтад оролцох хүсэлтийг Хүсэлт ирүүлсэн МУБИС- Биеийн тамирын сургууль, ҮБТДС-ийн материалыг 2020 оны 05 дугаар сард нэгтгэн орон тооны бус зөвлөлийн 2020 оны 06 дугаар сарын II хуралдаанаар хэлэлцүүлж сургалтыг зохион байгуулах байгууллагаар МУБИС-ийн Биеийн тамирын дээд сургуулийг сонгон шалгаруулсан.		
	3.2	Биеийн тамир, спортын салбарын боловсон хүчнийг гадаад, дотоодол бэлтгэх, тэдний мэдлэг, ур чадварыг дээшлүүлэх мэргэшүүлэх сургалтын тогтолцоог бүрдүүлэх хөтөлбөр боловсруулах	2019 онд арга зүйчдийн нэгдсэн сургалтыг 12 сард зохион байгуулан 112 хүн хамрагдсан. 21 аймаг, 9 дүүрэг, нийслэлийн БТСГ, хороодын 30 гаруй удирдах албан тушаалтнуудад сургалт зохион байгуулсан. 2019 онд БНХАУ-ын Бээжин хотод БТСГ-ын 9 албан хаагч, 11 аймгийн БТСГ-ын 11 төлөөлөгч, нийслэл, дүүргийн БТСГ-ын 7 хүний бүрэлдэхүүнтэй нийт 27 албан хаагч 5 хоногийн сургалтанд хамрагдсан. Япон улсын Яйзү хотод БТСГ-ын 6 хүн, аймаг, нийслэл, дүүргээс 10 хүний бүрэлдэхүүнтэй 5 хоногийн сургалтанд, Шимада мужид БТСГ-ын 7 албан хаагч, аймаг, нийслэл, дүүргийн 5 албан хаагч нийт 12 албан хаагч сургалтанд хамрагдсан.	40%	40%
	3.3	Багийн спортын төрлийг хөгжүүлэх хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлэх	БСШУС-ын Сайдын 2017 оны 12 дугаар сарын 28-ны өдрийн А/423 дугаар тушаалаар батлагдсан “Өвлийн спортыг хөгжүүлэх” болон “Үндэсний болон багийн спортыг	40%	40%

			хөгжүүлэх” арга хэмжээний төлөвлөгөөний дагуу салбарын төв, орон нутгийн байгууллагууд ажлын төлөвлөгөөндөө тусган хэрэгжилтийн тайланг ирүүлсэн байгууллагуудын үйл ажиллагааны болон зохион байгуулсан арга хэмжээ түүнд хамрагдсан иргэдийн тоо зэргийг нэгтгэн хүргүүлэв.		
	3.4	Үндэсний спортыг хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлнэ.	БСШУС-ын Сайдын 2017 оны 12 дугаар сарын 28-ны өдрийн А/423 дугаар тушаалаар батлагдсан “Өвлийн спортыг хөгжүүлэх” болон “Үндэсний болон багийн спортыг хөгжүүлэх” арга хэмжээний төлөвлөгөөний дагуу салбарын төв, орон нутгийн байгууллагууд ажлын төлөвлөгөөндөө тусган хэрэгжилтийн тайланг ирүүлсэн байгууллагуудын үйл ажиллагааны болон зохион байгуулсан арга хэмжээ түүнд хамрагдсан иргэдийн тоо зэргийг нэгтгэн хүргүүлэв.	40%	40%
	3.5	Биеийн тамир, спортын чиглэлээр үйлчилгээ эрхэлдэг байгууллагын үйл ажиллагааг магадлан итгэмжлэх журмыг шинээр боловсруулж батлуулж, хэрэгжүүлэх	Эрүүл мэндийн сайд, Боловсрол Соёл, Шинжлэх ухаан, Спортын сайдын 2019 оны А/178, А/144 тоот хамтарсан тушаалаар спортын клубын магадлан итгэмжлэлийн журмыг шинэчлэн баталсан.	100%	100%
	3.6	Спорт дахь допингийн эсрэг үндэсний дүрэм боловсруулж, батлуулах	“Спорт дахь допингийн эсрэг үндэсний дүрэм”-ийн төслийг боловсруулах Ажлын хэсэг нь 2018 онд гарсан үлгэрчилсэн дүрмийг "Лаки Стар"-аар орчуулга хийлгэж ажлын хэсэг 2 удаа хуралдаж дүрэм 4 сард багтаан боловсруулж дууссан. “Спорт дахь допингийн эсрэг үндэсний дүрэм”-ийг 4 дүгээр сард БСШУСЯ-ны Биеийн тамир, спортын бодлогын газрын мэргэжилтэн О.Мөнхэрдэнэ, 2019 оны 12-р сарын 02-ны өдөр БСШУСЯ-ны Биеийн тамир, спортын бодлогын газрын дарга Э.Мөнхбилэг-д цахим шуудангаар тус тус хүргүүлсэн.	40%	70%

	3.7	Биеийн тамир, спортын шинжлэх ухаан, эрдэм шинжилгээний төвийн бие даасан бүтэц бий болгох.	Спортын анагаах ухаан, эрдэм шинжилгээний төвийг Засгийн газрын 2020 оны 04-р сарын 15-ны өдрийн №136 тоот тогтоолоор байгуулсан.	100%	100%
	3.8	Биеийн тамирын арга зүйч, дасгалжуулагчдын үйл ажиллагаанд мөрдөх стандарт, жишиг хөтөлбөрийг боловсруулах ажлыг үргэлжлүүлж, эдгээрт суурилсан хяналтын дэд тогтолцоог бүрдүүлнэ.	Спортын болон сургалт, эмчилгээний усан бассейнд ажиллаж буй багш нарт оногдох суралцагчдын тооны хягзаарлалт тогтоох, аюулгүй ажиллагааны хэрэгслэлийг нэмж оруулах сайжруулах төсөл боловсрогдож байна. Иогийн сургалтын орчин болон сургалтад тавих шаардлага боловсруулах зэрэг холбооны дэд ажлын хэсэг байгуулан төслийн судалгааны ажил үргэлжилж байна. Спортын 4 төрөл жүдо, хөнгөн атлетик, бадминтон, иоги, дартсын стандартын төслийг дэд ажлын хэсгээс боловсруулсныг хянаж байна. БТСГ-ын даргын 2019 оны А/177 дугаар тушаалаар Бие бялдрын түвшин тогтоох сорилын стандартыг боловсруулах ажлын хэсгийн байгуулж, вакумжуулсан сургалтыг 5 дугаар сард зохион байгуулан иргэдээс авах бие бялдрын сорилын аргачлалын төслийг боловсруулсан. БТСГ-ын даргын 2019 оны А/177, А/321 дүгээр тушаалаар сорилын аргачлалын төслийн туршиц судалгааг 2 үе шаттайгаар Багахангай, Баянзүрх, Сонгинохайрхан, Чингэлтэй, Хан-Уул зэрэг 5 дүүрэгт, Архангай, Завхан, Сүхбаатар, Хэнтий, Орхон, Дундговь зэрэг 6 аймагт тус тус зохион явуулахад 3946 хүн хамрагдсан. Уг судалгаагаар иргэдийн тухайн сонгогдсон дасгалын шалгуур үзүүлэлтэд үзүүлсэн амжилтыг нэгтгэн дундаж үнэлгээг гарган стандартын төсөлд тусган боловсруулалтыг хийж байна.	70%	70%

	3.9	Биеийн тамир, спортын салбарын дээд боловсролтой мэргэжилтэн бэлтгэх тогтолцоог боловсронгуй болгох.	Хугацаа болоогүй	0%	0%
Бодлогын зорилт 4	4.1	Төрийн байгууллагын ажил үйлчилгээг төрийн бус байгууллагаар гэрээгээр гүйцэтгүүлнэ.	2019 онд 47 спортын тэмцээн, наадам, олон улс, тив, дэлхийн тэмцээнийг Үндэсний шигшээ багийн бус спортын холбоодтой 100 удаагийн гэрээний дагуу шилжүүлсэн 49 арга хэмжээ, 103 ажил үйлчилгээний тоо, санхүүжилтийн дэмжлэгийг үзүүлсэн байна. 2020.01.20 өдрийн 2/21,22 тоот албан бичгээр аймаг дүүргийн ахлах мэргэжилтэн,спортын холбоодын ЕНБД нарын дунд “Зохистой түншлэл, хамтын ажиллагаа” сэдэвт мэдлэг чадамж сайжруулах сургалт 01.29 өдөр хийгдэх байсан боловч цуцлагдсан. 2020.02.14 өдрийн 2/80 тоот албан бичгээр Спортын холбоодын удирдлага нарт халдвар хамгаалал болон нийтийн арга хэмжээ, гадаад дотоодын тэмцээний зохион байгуулалтыг цуцлах тухай зөвлөмж хүргүүлсэн.2020 оны эхний улиралд Үндэсний шигшээ багийн бус спортын холбоодтой олон улс, тив, дэлхийн тэмцээнд 9 спортын холбоонд 9 арга хэмжээнд санхүүгийн дэмжлэг үзүүлсэн.	40%	40%
	4.2	Спортын дэмжих сангийн хөрөнгийг оновчтой, хүртээмжтэйгээр биеийн тамир, спортын чиглэлийн ажил үйлчилгээнд олгоно.	Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын сайдын 2019 оны 06 дугаар сарын А/286, 2019 оны 08 дугаар сарын А/578 дугаар тушаалын хавсралтаар батлагдсан “Спортыг дэмжих сангийн хөрөнгөөр 2019 онд санхүүжүүлэх төсөл, арга хэмжээний жагсаалт, санхүүжилт”-ын дагуу 2019 оны 11 дүгээр сард 13 байгууллагатай нийт 638.583.400 төгрөгийн гэрээ хийсэн.	70%	70%

	4.3	Эрүүл мэндийн даатгалын санд төлсөн шимтгэлээ ашиглан идэвхтэй хөдөлгөөн, спортоор тогтмол хичээллэхэд ашигладаг иргэдийн тоог нэмэгдүүлэх.	Эрүүл мэндийн даатгалын үндэсний зөвлөлийн 2019 оны 19 дүгээр тогтоолоор батласан “Магадлан итгэмжлэгдсэн спортын клубт идэвхтэй хөдөлгөөн, спортоор хичээллэх үйлчилгээнд эрүүл мэндийн даатгалын сангаас урамшуулал олгох журам”-ын болзол хангасан 13 спортын клуб байна.	70%	70%

1.4. БИЕИЙН ТАМИР, СПОРТЫН ТАЛААР БАРИМТЛАХ БОДЛОГЫН ХЭРЭГЖИЛТИЙН ДҮГНЭЛТ, ЗӨВЛӨМЖ

- 1.4.1 Харьцуулалтаас харахад 2019 оны гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөнд тусгасан 18 ажлын 2 нь 100%, 8 нь 70%, 6 нь 40% , 2 нь 0%-ийн үнэлгээтэй 2020 оны гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөнд мөн эдгээр ажлуудыг дахин төлөвлөж тусгасан 17 ажлын 2 нь 100%, 9 нь 70%, 5 нь 40% 1 нь 0%-ийн үнэлгээтэй байна. Хэрэгжилтийн үнэлгээний түвшин 2020 оны 6-р сарын байдлаар зөвхөн 3.6-д заасан ажил 40%-ийн үнэлгээнээс 70% үнэлэгдснээс бусад үнэлгээ 2019 оны түвшинд хэвээр байна. Түүнчлэн 2019 онд 100% үнэлгээтэй ажлыг 2020 онд дахин төлөвлөсөн байна.

Бодлогын зорилт	Бодлогыг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа	Бодлогыг хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөний арга хэмжээ	Хэрэгжилт (%) (2020-06)
Зорилт 1	6	3	46 %
Зорилт 2	5	3	60%
Зорилт 3	7	9	59%
Зорилт 4	5	3	60%

- 1.4.2 Бодлогыг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа (ЗГ-ын 2019.04.17-ны 153 тушаалаар баталсан) -нд тусгасан 23 ажил болон Бодлогыг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө (БСШУС сайдын 2019.12.20-ны А/827 тушаалаар баталсан)-нд тусгасан 20 ажлын хоорондын уялдааг тодорхой болгон жил бүрийн үйл ажиллагааг үе шаттайгаар төлөвлөх.
- 1.4.3 Бодлогыг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа болон арга хэмжээнд тусгагдсан бусад ажлуудыг шинээр төлөвлөн бодлогын зорилтыг хангах нь зүйтэй. Тухайлбал бодлогын 1-р зорилтыг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаанд ахмад настан болон хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэнийг биеийн тамирын бодлогоор дэмжих талаар 2019-2022 онд хэрэгжүүлэхээр тусгасан боловч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө болон гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөнд тусгаагүй байна.
- 1.4.4 Бодлогыг хэрэгжүүлэх үе шатны хугацаа болон арга хэмжээний төлөвлөгөөний хэрэгжих хугацааны хоорондын нийцлийг нягтлан нарийвчлах. Тухайлбал, Бодлогын зорилт 1-ийн

хүрээнд 6 үйл ажиллагааг 2019-2022 онд хэрэгжүүлнэ гэж бодлогод заасан. Харин төлөвлөгөөнд 3 арга хэмжээг 2019-2027 онд хэрэгжүүлнэ гэж заасан байна.

- 1.4.5 Бодлогын зорилтыг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардал, төсвийг тодорхой байлгах, санхүүжилтийг авах, зарцуулах, хянах тогтолцоотой байх шаардлагатай.
- 1.4.6 Бодлогыг үнэлэхийн тулд тогтоосон шалгуур үзүүлэлтийг (ЗГ-ын 2019.04.17-ны 153 тушаалаар баталсан) хангахын тулд авч хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаанд нийцүүлэх.
- 1.4.7 Бодлогыг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө (БСШУС сайдын 2019.12.20-ны А/827 тушаалаар баталсан)-ний шалгуур үзүүлэлт, бүтээгдэхүүн нь оновчгүй байгааг тодорхой болгох.
- 1.4.8 Бодлогыг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөний зарим заалт хэрэгжилтийн тайланд зөрж байгаа тул тайланг бодитой, тодорхой, нягталж хийх, хяналт тавих нь зүйтэй. (2-р хүснэгт)
- 1.4.9 Бодлогыг хэрэгжүүлэх стратегийн үндсэн зорилтуудыг хангах байгууллага (БТСГ)-ын зохион байгуулалт, бүтцийн хүрээний чиг үүрэг давхцах, биеийн тамир, спортын салбарын үйл ажиллагааг зохицуулах, гүйцэтгэх ажилтны тоо нийт ажилтнуудын гуравны нэгийг эзэлж байгааг зохион байгуулж өөрчлөх арга хэмжээ авах.
- 1.4.10 Биеийн тамир, спортын салбарыг олон улсын жишгээр хөгжүүлэхэд төрийн зарим чиг үүргийг гүйцэтгэж буй төрийн бус байгууллагын болон спортын клубт тавих хяналтын тогтолцоог дээшлүүлэх ажиллагааг эрчимжүүлэх.
- 1.4.11 Төрөөс биеийн тамир, спортын талаар баримтлах бодлогын зорилго, зорилтууд нь Тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал 2016-2030, Боловсролын тухай Эрүүл мэндийн даатгалын тухай хууль Залуучуудын хөгжлийг дэмжих тухай гэх мэт 10-аад хуулийн холбогдох заалтууд, Гурван тулгуурт хөгжлийн бодлого, Нийгмийн эрүүл мэндийн талаар төрөөс баримтлах бодлого, холбогдолтой үндэсний хөтөлбөр зэрэг баримт бичгүүдэд нийцэж харилцан уялдуулан боловсруулсан байна. Цаашид Засгийн газрын 2020-2025 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрт тусгуулах, санхүүжилтийн эх үүсвэрийг тодорхой байлгах нь зүйтэй юм.

1.5 БИЕИЙН ТАМИР, СПОРТЫГ ХӨГЖҮҮЛЭХ ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙН ХЭРЭГЖИЛТИЙН ҮНЭЛГЭЭ

1.5.1 ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ

Монгол Улсын Их Хурлаар 2017 оны 7 дугаар сарын 6-ны өдөр Биеийн тамир, спортын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга батлагдсан. Засгийн газрын 2019 оны 4 дугаар сарын 17-ны өдөр 153 дугаар тогтоолоор “Төрөөс биеийн тамир, спортын талаар баримтлах бодлого”-ыг баталсан ба 2019 оны 8 дугаар сарын 21-ний өдөр 335 тоот тогтоолоор “Биеийн тамир, спортыг хөгжүүлэх үндэсний хөтөлбөр”-ийг баталжээ.

Засгийн газраас баталсан бодлого хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг БСШУС-ын сайдын 2019 оны 12 дугаар сарын 20-ны өдрийн А/827 дугаар тушаалаар баталсан байна.

Мөн 2020 оны БСШУС-ын сайдын 2020 оны 05 сарын 25-ны өдрийн “Хөтөлбөр, зохион байгуулалтын бүтэц шинэчлэн батлах тухай” А/259 тоот тушаалаар Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг Биеийн

тамир, спортын газрын үйл ажиллагааны стратеги, зохион байгуулалтын бүтэц, орон тоог шинэчлэн баталсан байна.

Засгийн газрын 2017 оны 89 дүгээр тогтоолоор баталсан Бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилт, захиргааны байгууллагын үйл ажиллагаа хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийх нийтлэг журмын 6.2-ын дагуу үнэлж дүгнэлээ.

Бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилтийн төлөвлөгөөнд туссан 42 нийт арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэхээр тусгасан байна. Түүнчлэн үнэлгээний үнэн бодит байдлыг хангах үүднээс арга хэмжээг шалгуур үзүүлэлт тус бүрээр үнэлж нэгдсэн дүнг гаргалаа. Үнэлгээний дэлгэрэнгүйг хавсралтаар гаргалаа.

1.5.2 ХӨТӨЛБӨРИЙН ТУХАЙ ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

Хөтөлбөр нь спортын шинжлэх ухаан, анагаах ухааны судалгаа, шинжилгээ, туршилтад суурилсан биеийн тамир, спортын үйл ажиллагааг хөгжүүлж, магадлан итгэмжлэгдсэн спортын клубээр дамжуулан төрөөс иргэдэд чанартай үйлчилгээг үзүүлэн, иргэд биеийн тамир, спортын арга хэмжээнд хамрагдах хүрээг нэмэгдүүлж, идэвхтэй хөдөлгөөн, спортоор хичээллэх орчин нөхцөлийг сайжруулах зорилготой бөгөөд дараах зорилтуудыг хэрэгжүүлэхээр заажээ.

1. Хүн амын зорилтот бүлгүүдийн сонирхол, бодит хэрэгцээнд нийцсэн **биеийн тамир, спортын үйл ажиллагаа, бие бялдрын боловсролын хүртээмжийг нэмэгдүүлэх;**
2. Спортын сургалт-дасгалжуулалт, тэмцээн, наадмын шаталсан тогтолцоог хөгжүүлж, төр, төрийн бус байгууллагын хамтын ажиллагааг сайжруулах, хүний нөөцийг мэргэшүүлэх, тамирчдыг олимп, тив, дэлхийн түвшинд өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлэх, тамирчин, дасгалжуулагчдын ёс зүйн хариуцлагыг сайжруулах;
3. спортын шинжлэх ухаан, анагаах ухааны судалгаа, шинжилгээ, туршилтад суурилсан **биеийн тамир, спортын үйл ажиллагааг хөгжүүлэх суурь тогтолцоог бүрдүүлэх;**
4. биеийн тамир, спортын үйлчилгээ үзүүлэх **төрийн зарим чиг үүргийг олон улсын спортын холбоогоор хүлээн зөвшөөрөгдсөн спортын холбоо, түүний аймаг, нийслэл, дүүргийн салбар, магадлан итгэмжлэгдсэн спортын клубээр гүйцэтгүүлэх;**
5. биеийн тамир, спортын санхүүгийн менежментийг сайжруулах, татварын хөнгөлөлт үзүүлэх замаар **төсвийн бус санхүүжилтийг нэмэгдүүлэх.**

Хөтөлбөрийг 2020-2023 онд 2 үе шаттайгаар хэрэгжүүлэхээр төлөвлөжээ.

1.5.3 ХӨТӨЛБӨРИЙН ХЭРЭГЖИЛТИЙН БАЙДАЛ

Бодлогын баримт бичгийн зорилт, арга хэмжээний хэрэгжилтийн үнэлгээний ангилал тус бүрээр үзвэл, “Үр дүнтэй”- зорилт, арга хэмжээ нь оновчтой тодорхойлогдож шалгуур үзүүлэлт, зорилтот түвшиндээ бүрэн хүрсэн, удирдлага, зохион байгуулалт сайн, үр дүн гарсан бол 100 хувиар,

“Тодорхой үр дүнд хүрсэн”- зорилт, арга хэмжээ нь шалгуур үзүүлэлт, зорилтот түвшиндээ бүрэн хүрээгүй, тодорхой үр дүн гарч эхэлж байгаа, хэрэгжилт, үр дүнг нэмэгдүүлэх шаардлагатай бол 70 хувиар,

“Эрчимжүүлэх шаардлагатай” зорилго, зорилт, арга хэмжээ нь шалгуур үзүүлэлт, зорилтот түвшиндээ хүрээгүй, удирдлага, зохион байгуулалт, хариуцлагыг сайжруулж, үйл ажиллагааг эрчимжүүлэх шаардлагатай бол 40 хувиар,

“Үр дүнгүй”- зорилго, арга хэмжээг илүү сайн тодорхойлох шаардлагатай, шалгуур үзүүлэлт, зорилтот түвшиндээ хүрээгүй, төсөв хөрөнгийг үр дүнтэй зарцуулж чадаагүй, удирдлага зохион байгуулалт хангалтгүй бол 0 хувиар тус тус үнэлсэн.

Хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг гаргахдаа дараах баримт бичиг, гүйцэтгэлийн болон хяналт үнэлгээний тайлангуудыг авч үзлээ. Үүнд:

- Төрөөс биеийн тамир, спортын талаар баримтлах бодлого, Засгийн газрын 2019 оны 153 дугаар тогтоолын хавсралт
- Биеийн тамир, спортыг хөгжүүлэх үндэсний хөтөлбөр, Засгийн газрын 2019 оны 335 дугаар тогтоолын хавсралт
- Төрөөс биеийн тамир, спортын талаар баримтлах бодлогыг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө, БСШУС-ын сайдын 2019 оны 12 дугаар сарын 20-ны өдрийн А/827 дугаар тушаалын нэгдүгээр хавсралт
- Биеийн тамир, спортыг хөгжүүлэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө, БСШУС-ын сайдын 2019 оны 12 дугаар сарын 20-ны өдрийн А/827 дугаар тушаалын нэгдүгээр хавсралт
- Хөтөлбөр, зохион байгуулалтын бүтэц шинэчлэн батлах тухай, БСШУС-ын сайдын 2020 оны 5 дугаар сарын 25-ны өдрийн А/259 дугаар тушаал
- Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг Биеийн тамир спортын газрын бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилтийн тайлан
- Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг Биеийн тамир спортын газрын төрөөс баримтлах бодлогыг хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөний биелэлтэнд хийсэн хяналт шинжилгээ, үнэлгээний тайлан
- Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг – Биеийн тамир, спортын газрын 2019 оны гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөний биелэлт

Нийт 40 арга хэмжээнээс 4 арга хэмжээ 100 хувь, 13 арга хэмжээ 70 хувь, 18 арга хэмжээ 40 хувь, үр дүнд хүрээгүй 1 арга хэмжээ, хэрэгжих хугацаа болоогүй 4 арга хэмжээ тус тус дүгнэгдсэн байна. Ковид-19” цар тахалын улмаас тогтоосон хорио цээртэй холбоотойгоор зохих арга хойшлогдсон.

Нийт 40 арга хэмжээ төлөвлөсөнөөс 4 арга хэмжээ хугацаа болоогүй. 36 арга хэмжээ 53,6 хувьтай байна.

1. **Хөтөлбөрийн зорилт-1** 1.1-1.7 дугаар арга хэмжээний хүрээнд тодорхой үр дүнд хүрсэн хэрэгжих хугацаа болоогүй 7 арга хэмжээ байгаа ба цаашид жил бүр төлөвлөгөөндөө тусгаж ажиллах шаардлагатай.

2. **Хөтөлбөрийн зорилт -2** 2.1-2.3 дугаар арга хэмжээний хүрээнд ЗГХАгентлаг БТСГазрын даргын 2019 оны календарьчилсан төлөвлөгөөний дагуу “Токио-2020” зуны Олимп, Паралимпийн наадамд баг тамирчдыг бэлтгэн оролцуулах “2019 оны сургалт дасгалжуулалтын төлөвлөгөө”-г

боловсруулан сургалт дасгалжуулалтын төлөвлөгөөг 7 хоног, сар, жил, хэтийн /4-н жил/-р төлөвлөгөөг гаргаж хяналт тавин ажиллаж байна. Шинэ корона вирусийн “2019-nCoV” цар тархалттай холбоотойгоор олон нийтийг хамарсан сургалтын арга хэмжээ цуцлагдсан.

Стандартын Техникийн хороог шинэчлэн батлах, 2020-2021 оны стандарт боловсруулалтын нэгдсэн төлөвлөгөөг батлуулахаар хүргүүлсэн. Даргын 2020 оны А/102 дугаар тушаалаар Стандарт боловсруулалтанд шаардагдах 18 сая төгрөгийн зардал гаргаж 3 спортын холбоодтой гэрээ хийн цаашид сайжруулж ажиллах, 3 арга хэмжээ эрчимжүүлэх шаардлагатай,

3. Хөтөлбөрийн зорилт -3 3.1-3.6 дугаар арга хэмжээний хүрээнд тодорхой үр дүнд хүрсэн 2 арга хэмжээг, Эрчимжүүлэх шаардлагатай 2 арга хэмжээ, үр дүнд хүрээгүй 2 арга хэмжээ цаашид үр дүнд хүргэх шаардлагатай байна.

4. Хөтөлбөрийн зорилт -4 4.1-4.2 дугаар арга хэмжээний хүрээнд 1 арга хэмжээ 100% биелэгдсэн. 1 арга хэмжээ тодорхой үр дүнд хүрсэн түвшинтэй байна.

5. Хөтөлбөрийн зорилт -5 5.1-5.5 дугаар арга хэмжээний хүрээнд 1 арга хэмжээ бүрэн 100% хэрэгжсэн. 2 арга хэмжээ тодорхой түвшинд хүрсэн. 2 арга хэмжээ хэрэгжих хугацаа болоогүй гэсэн дүгнэлт хүрсэн байна.

1.5.4 ДҮГНЭЛТ

Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөний гүйцэтгэлийг үнэлгээнд уг арга хэмжээ 2019 оны 8 дугаар сард батлагдсан буюу батлагдаад удаагүй, мөн 2020 он гараад дэлхий нийтэд тархсан цар тахлын улмаас үүссэн нөхцөл байдал тодорхой хэмжээгээр нөлөөлж байна. Нилээд хэдэн ажлыг эхлүүлсэн боловч эцсийн үр дүн хараахан гараагүй байна. Мөн санхүүжилтийн эх үүсвэрийн улмаас зарим ажлын хувьд хэрэгжүүлэх боломжгүй байна. Энэхүү үнэлгээг хийхэд дараах асуудлууд тулгарч байна.

- Төрөөс биеийн тамир, спортын талаар баримтлах бодлоготой уялдаагүй зүйлүүд байна. Ялангуяа шалгуур үзүүлэлтүүдийн суурь ба зорилтот хэмжээ зөрүүтэй
- Зарим шалгуур үзүүлэлтийг тоо болон чанарын хувьд үнэн зөв хэмжих ба тооцоход хүндрэлтэй байна.
- Бодлого хөтөлбөрийн арга хэмжээний биелэлтийг тайлагнал бүрэн биш, ялангуяа шалгуур үзүүлэлтийг нарийвчлан гаргаагүй байна.

1.5.5 ЗӨВЛӨМЖ

1. Төрөөс биеийн тамир, спортын талаар баримтлах бодлоготой ба хөтөлбөрийн уялдааг онцгой анхаарч хэрэгжих хугацаа, шалгуур үзүүлэлтүүдийг дахин нягтлах
2. Шалгуур үзүүлэлтүүдийг тоо болон чанарын хувьд хэмжих боломжтой байх, хэмжих өгөгдлийг олох, цуглуулах талаас нь нягтлан харж шинэчлэх
3. Бодлого хөтөлбөрийн арга хэмжээний биелэлтийн тайлагнал дээр зөвхөн процесс бичих биш шалгуур үзүүлэлт, санхүүжилт зэрэг асуудлыг тусгах
4. Бодлого ба хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө тус тусдаа байх нь хэр зохистойг авч үзэх, шаардлагатай бол Мөн Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын

тухай хуульд заасан Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нэмэлт, өөрчлөлт оруулах заалтыг үндэслэн өөрчлөлт оруулж болно гэж үзэж байна.

- а. 19.1.1.хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичгийн хэрэгжилтэд хийсэн хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ, аудитын дүгнэлт, зөвлөмжөөр түүнд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах зайлшгүй шаардлагатай нь нотлогдсон байх;
- б. 19.1.2.гадаад, дотоод орчны нөлөөлөл, хүчин зүйлээс шалтгаалан улсын эдийн засаг, нийгэм, төсөв, санхүүгийн нөхцөл байдал өөрчлөгдсөн байх;

Хавсралт 1

Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг биеийн тамир, спортын газар
төрөөс баримтлах бодлогыг хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөний үнэлгээний задаргаа

1.Хүн амын зорилтот бүлгүүдийн сонирхол, бодит хэрэгцээнд нийцсэн биеийн тамирын үйл ажиллагаа, бие бялдрын боловсролын хүртээмжийг нэмэгдүүлэх					
	Хөтөлбөрийн зорилт-1	1.1	40 хувь	Төлөвлгөөнд тусгаж сайжруулж ажиллах	2019-2023
		1.2	40 хувь	Төлөвлгөөнд тусгаж сайжруулж ажиллах	2019-2023
		1.3	40 хувь	Төлөвлгөөнд тусгаж сайжруулж ажиллах	2019-2023
		1.4	40 хувь	Төлөвлгөөнд тусгаж сайжруулж ажиллах	2019-2023
		1.5	40 хувь	Төлөвлгөөнд тусгаж сайжруулж ажиллах	2019-2023
		1.6	40 хувь	Төлөвлгөөнд тусгаж сайжруулж ажиллах	2019-2023
		1.7	40 хувь	Төлөвлгөөнд тусгаж сайжруулж ажиллах	2019-2023
2.Спортын сургалт-дасгалжуулалт, тэмцээн, наадмын шаталсан тогтолцоогоор хөгжүүлж, биеийн тамир, спортын төр, төрийн бус байгууллагын үйл ажиллагаа, хүний нөөцийг мэргэшүүлэх, тамирчдыг олимп, тив, дэлхийн түвшинд өрсөлдөхүйц чадвартай болгох, тамирчин, дасгалжуулагчдын ёс зүйн хариуцлагыг сайжруулах					
	Хөтөлбөрийн зорилт-2	2.1	40 хувь	Төлөвлөгөөнд тусгаж цаашин сайжруулах хэрэгжих хугацаа болоогүй.	2019-2021
		2.2	40 хувь	Төлөвлөгөөнд тусгаж цаашин сайжруулах хэрэгжих хугацаа болоогүй.	2019-2023

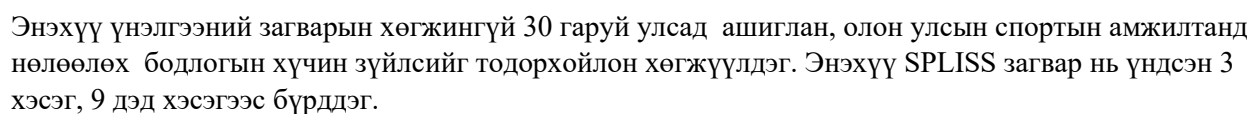
		2.3	40 хувь	Төлөвлөгөөнд тусгаж цаашин сайжруулах хэрэгжих хугацаа болоогүй.	2019-2023
3.Спортын шинжлэх ухаан, спортын анагаах ухааны судалгаа, шинжилгээ, туршилт, нотолгоонд суурилсан биеин тамир, спортын ажил, үйлчилгээг бий болгох суурь тогтолцоо бүрдүүлэх					
Хөтөлбөрийн зорилт-3	3.1	Хэрэгжээгүй.	-		2019-2023
	3.2	70 хувь	Тодорхой үр дүнд хүрсэн.		2019-2021
	3.3	Үр дүнд хүрээгүй.	Хэрэгжээгүй.		2019-2023
	3.4	70 хувь	Тодорхой үр дүнд хүрсэн.		2019-2022
	3.5	40 хувь	Үр дүнд хүрээгүй.		2020
	3.6	Үр дүнд хүрээгүй.	Дүрэм батлагдаагүй эрчимжүүлэх шаардлагатай.		2020
4.Олон улсын спортын холбоогоор хүлээн зөвшөөрөгдсөн спортын холбоо, түүний аймаг, нийслэл, дүүргийн салбар спортын холбоо, магадлан итгэмжлэгдсэн спортын клубээр дамжуулан төрөөс иргэдэд үзүүлж буй биеийн тамир, спорт байгууллагын зарим чиг үүргийг шилжүүлэн гүйцэтгүүлэх					
Хөтөлбөрийн зорилт-4	4.1	100 хувь	хугацаандаа хэрэгжсэн.		2020
	4.2	70 хувь	тодорхой үр дүнд хүрсэн.		2021
5.Биеийн тамир, спортын санхүүгийн менежментийг сайжруулах, татварын хөнгөлөлт, чөлөөлөлт үзүүлэх замаар төсвийн бус санхүүжилтийг нэмэгдүүлэх					
Хөтөлбөрийн зорилт-5	5.1	хугацаа болоогүй.	-		2021
	5.2	хугацаа болоогүй.	-		2021
	5.3	100 хувь	Хугацаандаа хэрэгжсэн.		2019
	5.4	40 хувь	Эрчимжүүлэх шаардлагатай.		2020
	5.5	40 хувь	Эрчимжүүлэх шаардлагатай.		2020

ХОЁР. БИЕЙН ТАМИР, СПОРТЫН САЛБАРЫН БОДЛОГЫН ЗОРИЛТ ХӨТӨЛБӨРҮҮДИЙН ХЭРЭГЖИЛТИЙН ҮР ДҮН, ӨГӨӨЖИЙН ҮНЭЛГЭЭ

Биеийн тамир, спортын талаар баримтлах бодлогын хэрэгжилтийн үр дүн , өгөөжийн үнэлгээг олон улсын аргачлал SPLISS загвараар хялбаршуулсан байдлаар үнэллээ.

2.1 SPLISS ЗАГВАРЫН ТАНИЛЦУУЛГА, АЧ ХОЛБОГДОЛ

SPLISS(Sport Policy Factors leading to International Sporting success) Олон улсын спортын амжилтанд нөлөөлж буй спортын бодлогын хүчин зүйлүүдийг 9 суурь үзүүлэлтээр тодорхойлох үнэлгээний загвар юм.

Үндсэн хэсэг	Дэд хэсэг	Хүчин зүйлс
Өгөгдөл хэсэг	Суурь үзүүлэлт 1	Спортын санхүүжилт
	Суурь үзүүлэлт 2	Спортын бодлогын бүтэц, зохион байгуулалт (Цогц уялдаа холбоотой бодлого боловсруулалт)
	Суурь үзүүлэлт 3	Спортын оролцоо

Явцын өгөгдөл	Суурь үзүүлэлт 4	Талент тамирчин илрүүлэх, хөгжүүлэх
	Суурь үзүүлэлт 5	Тамирчны зодог тайлсаны дараах дэмжих бодлого
	Суурь үзүүлэлт 6	Бэлтгэлийн барилга, байгууламж
	Суурь үзүүлэлт 7	Дасгалжуулалтын ангилал, хөгжүүлэлт
	Суурь үзүүлэлт 8	Олон улсын тэмцээн
	Суурь үзүүлэлт 9	Шинжлэх ухааны судалгаа, шинжилгээ
Үр дагавар	Элит спортын хөгжил, спортын медиа, спортын ивээн тэтгэлэг.	

SPLISS загварын тусламжтай улсуудын олон улсын спортын амжилтанд нөлөөлж буй спортын бодлогын хүчин зүйлсийг харьцуулан үнэлдэг давуу талтай.

2.1.1 ҮНЭЛГЭЭНИЙ АРГА ЗҮЙ

SPLISS модел нь (De Bosscher et al. 2006) олон улсын спортын амжилтыг ахиулахад шаардлагатай нөөцийг тодорхойлон гаргах зорилготой. Спортын бодлогын хэрэгжилтийг 9 суурь үзүүлэлт тус бүрээр нь бичиг баримт болон хэрэгжсэн төсөл хөтөлбөрүүдийг үндэслэн үнэлэх юм. Уг 9 суурь үзүүлэлт нийт 122 хүчин зүйлийг үнэлэх бөгөөд багана бүрээр үнэлгээг багцлан гаргана. Мөн түүнчлэн бодлогын түвшинд сайжруулах шаардлагатай хүчин зүйлүүдийг тодорхойлоход чиглэнэ (Digel et al. 2006, Houlihan 2009).

2.1.2 МЭДЭЭЛЭЛ ЦУГЛУУЛЛАХ

- Биеийн тамир спортын газрын гүйцэтгэлийн тайлан, холбогдох нэмэлт материал
- Асуулгын дагуу бэлтгэн ирүүлсэн мэдээлэл
- Хэлтэсийн дарга, мэргэжилтэнгүүдтэй хийсэн ярилцлагыг үндэслэн

Асуулгын дагуу бэлтгэн ирүүлсэн мэдээлэл

Фокус ярилцлага

Фокус ярилцлаганд нийт 6 хэлтэсийн дарга, дэд дарга, 1 мэргэжилтэн 2 спортын холбооны ерөнхий нарийн бичгийн дарга оролцсон

2.2 SPLISS ЗАГВАРААР БИЕИЙН ТАМИР, СПОРТЫН БОДЛОГЫН ХЭРЭГЖИЛТЭНД ХИЙСЭН ҮНЭЛГЭЭ

2.2.1 SPLISS загварын 9 суурь үзүүлэлт ба Бодлогын чиглэлийн ангилал

2.2.2 SPLISS загварын 9 суурь үзүүлэлт ба Бодлогын чиглэлийн үнэлгээ дүгнэлт

2.2.3. Дүгнэлт, зөвлөмж

	Биеийн тамир спортын бодлогод тусгагдсан чиглэл	Хэрэгжиж буй үйл ажиллагаа, арга хэмжээ, хөтөлбөрүүд	Багана үзүүлэлтийн үүрэг
Суурь үзүүлэлт 1 Санхүүжилт	4.1 Гадаад, дотоодын болон олон улсын байгууллагын тусламж, дэмжлэг, төсөл, хөтөлбөрийн санхүүжилтийг биеийн тамир, спортын орчин нөхцөл, тоног төхөөрөмжийг сайжруулахад чиглүүлж, төсвийн бус санхүүжилт, хөрөнгө оруулалтын эх үүсвэрийг нэмэгдүүлэх;	4. Улсын төсвийн санхүүжилтийг газар зүйн байршил, хүн амын тоотой уялдуулж төлөвлөх эрх зүйн орчинг бүрдүүлж, норм, аргачлалыг боловсруулан хэрэгжүүлсэн байдал	1. Санхүүжилт: Спортын салбарын санхүүжилт нь тухайн үндэстний спортын амжилтын, цогц бэлтгэжилтийн орчин нөхцөлийг бүрдүүлэх хамгийн гол хүчин зүйл гэж энэ моделийн хувьд тодорхойлдог. Спортын санхүүжилтийн гэх хүчин зүйлийг өгөгдөл гэж үзвэл гарах үр дагавар нь олон улсад гаргах тамирчдын амжилт шууд хамааралтай гэж үздэг. ОУ-н тэмцээн уралдааны амжилтыг ахиулахад чиглэн түүнд тохирох санхүүжилтийн эх үүсвэр, тогтвортой байдлыг хангах спортын бодлого боловсруулахыг зөвлөдөг (Chalip 1995)
Суурь үзүүлэлт 2 Спортын засаглал болон бодлогын бүтэц, зохион байгуулалт	1. Идэвхитэй хөдөлгөөн, спортыг иргэдийн хэрэглээ болгох, ажиллах чадварын дээшлүүлэх хэрэглүүр болгоно 2. Тамирчдын ур чадварыг үндэсний шигшээ багийн түвшинд ахиулах, сургалт-дасгалжуулалт, тэмцээн, спортын наадмын шаталсан тогтолцоогоор зохион байгуулж, спортыг хөгжүүлэх, элит тамирчин бэлтгэх 3. Спортын ш.у-н судалгаа хөгжүүлэх. Хүний нөөцийг мэргэшүүлэх 4. БТС салбарт төрийн ба төрийн бус байгууллагын зохистой түншлэл, салбар хоорондын хамтын ажиллагаанд тургуурласан удирдлагын оновчтой тогтолцоог хөгжүүлнэ.		2. Спортын бодлогын бүтэц, хамрах хүрээ: Спортын бодлогын чиглэл, хамрах хүрээг олон төрлийн хүчин зүйлээс хамаардаг ч үндсэн хүчин зүйл тухайн улс үндэстний спортын шийдвэр гаргах удирдах байгууллагын бүтэц, зохион байгуулалт чиг үүрэг үр ашигтай байдал нь өндөр зэрэглэлийн тамирчдын олон улсад гаргах амжилт хамааралтай байдаг (SIRC, 2002). Спортын бодлогын хэтийн зорилго, бодлогын зохицуулалт нь өндөр зэрэглийн спортыг бэлтгэх гаргахад чиглэх шаардлага (Holulihan, 1997). Спортын бодлого нь бүх түвшний оролцогч талуудын хоорондын уяалдаа холбоо, чиг үүргийг нарийн тодорхойлох зохицуулалтыг бий болгодог (Clumpner 1994). Мөн түүнчлэн спортын бодлого, удирдах байгууллага нь спорт болон улс төрийн шийдвэр хоорондын зааг, хэмжээг тодорхойлж өгөх хамгийн чухал (Oakley & Green 2001b)
Бодлогын хэрэгжилтийн явцад үүсэх хүсэх хүчин зүйлс			
Суурь үзүүлэлт 3	1.1 Б.Т-н хичээлийн хөтөлбөр, агуулгыг хүүхэд, залуучуудын бие бялдрын хөгжил,	1.1 1 хүнд ноогдох спортын талбайн хэмжээ	3. Спортын оролцоо: Олон нийтийн биеийн тамираар хичээллэх анхан шатны оролцоо нь өндөр зэрэглэлийн тамирчдыг

Спортын оролцоо	боловсролыг дээшлүүлэхэд чиглүүлэх, биеийн тамирын секц, дугуйланд тогтмол, тасралтгүй хамрагдан хичээллэх орчин, нөхцөлөөр хангах, хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, сургуулиудыг спортын заал, талбай, хэрэглэлээр хангах, холбогдох стандартыг тогтоож хэрэгжүүлэх 1.2 Биеийн тамирыг бүх нийтийн хөдөлгөөн болгох, хүн амын бүлэг, нас, ажил, амьдралын онцлогт нийцсэн идэвхтэй хөдөлгөөн, спортоор хичээллэх хөтөлбөр хэрэгжүүлэх, орчин бүрдүүлэх 1.4 Ахмад настны дунд биеийн тамираар хичээллэх арга хэмжээг тогтмолжуулах, спортын хэрэглэлийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх 1.5 Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг биеийн тамир, спортоор хичээллэх үйл ажиллагааг бодлогоор дэмжих; 2.2 Төрийн бус байгууллага, аж ахуйн нэгжийг дэмжиж, төрийн зарим чиг үүргийг шилжүүлэх, спортын клуб, холбоодыг чадавхжуулах; 3.4 Биеийн тамирын арга зүйч, дасгалжуулагчдын мөрдөх стандарт, жишиг хөтөлбөр боловсруулах ажлыг үргэлжлүүлж, хяналтын дэд тогтолцоог бүрдүүлэх; 4.2 Биеийн тамир, спортод тулгуурласан түншлэлийг өргөжүүлэх, дэмжигч аж	1.2 1 хүнд ноогдох гадаа талбайн хэмжээ 1.3 БТС-н арга хэмжээнд хамрагдаж байгаа иргэдийн (давхардсан)тоо 1.4 Бие бялдрын түвшин тогтоох сорилд хамрагдсан иргэдийн А, В үнэлгээтэй хүний тоо 3.1.1. Биеийн тамир, спортын чиглэлээр мэргэжилтэн бэлтгэж байгаа их, дээд сургуульд нэвтрүүлсэн олон улсын сургалтын хөтөлбөрийн тоо 4. Дүүргийн хороодод биеийн тамир, спортын асуудал эрхэлсэн орон тооны ажилтны тоо	төрүүлэх үндсэн шат юм (Van Bottenburg 2003). Ялангуяа зэрэглэл өндөртэй тэмцээн уралдаан нь өндөр зэрэглэлийн тамирчин бэлтгэх хамгийн чухал хөшүүрэг гэдгийг 40 гаруй улс дээр хийсэн судалгааны үр дүнгээр тодорхойлогдсон (De Bosscher & de Knop, 2002). Зарим цөөн тохиолдолд буюу Австралийн дугуй, далбаат завьны тамирчдын амжилт зэрэг өндөр зэрэглэлийн тэмцээн уралдаан нөлөөлөөгүй байдаг гэж судлагдсан (Elphinson, 2004). Олон нийтийг хамарсан арга хэмжээ нь шууд утгаараа өндөр зэрэглэлийн тамирчдыг гаргах суурь болохгүй ч гэсэн залуу авъяаслаг тамирчдыг нээн илрүүлэх, залуу тамирчидыг бэлтгэх суурь болдог.

	ахуйн нэгж, байгууллагад татварын хөнгөлөлт, чөлөөлөлт үзүүлэх замаар биеийн тамир, спортыг хөгжүүлэхэд оруулах хувь нэмрийг нэмэгдүүлэх; 4.3 Биеийн тамир, спортын салбарын үйл ажиллагаанд хийх хяналт-шинжилгээ, үнэлгээг боловсронгуй болгох, мэдээллийн нэгдсэн цахим сан бүрдүүлэн, удирдлагын тогтолцоог сайжруулах; 4.4 Спортыг дэмжих сангийн хөрөнгийг төрийн бус байгууллага, аж ахуйн нэгж, байгууллага болон иргэдийг дэмжихэд түлхүү зарцуулах;		
Багана 4 Талент тамирчин илрүүлэх, хөгжүүлэх	2.1 Хүүхэд, залуучуудын спортын авьяасыг илрүүлж, шилдэг тамирчдын залгамж халаа бэлтгэх шаталсан тогтолцоог боловсронгуй болгох, сургалт-дасгалжуулалтад дэмжлэг үзүүлэх 2.3 Спортын цол, зэрэг, урамшуулал олголтыг хариуцлага, ёс зүйтэй уялдуулах талаар холбогдох эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох; 2.4 Олимп, тивийн наадам, дэлхийн аварга шалгаруулах тэмцээнд амжилттай оролцон медаль хүртсэн тамирчин, дасгалжуулагчдад олгох урамшууллын хэмжээг нэмэгдүүлэх; 3.6 Аймаг, нийслэлд төрөлжсөн сургалттай	2.1. Аймаг, дүүргийн өсвөр үеийн шигшээ багийн тамирчид, дасгалжуулагчдын тоо 2.2 Залуучуудын шигшээ багийн тамирчид, дасгалжуулагчдын тоо 2.3. Насанд хүрэгчдийн шигшээ багийн тамирчид, дасгалжуулагчдын тоо 2.4. Үндэсний шигшээ багийн бүрэлдэхүүнд багтсан багийн спортын төрлийн тоо 2.5. Үндэсний шигшээ багийн тамирчдын дэлхийн аварга шалгаруулах тэмцээнээс авсан медалийн тоо 2.6. Үндэсний шигшээ багийн тамирчдын	4. Талент тамирчин илрүүлэх, хөгжүүлэх: Өсөх ирээдүйтэй тамирчинг нээн илрүүлэх, бэлтгэх үе шат. Ялангуяа цөөн хүн амтай улсад өсөх ирээдүйтэй тамирчинг нээн илрүүлэх илүү боломжтой байдаг (Harre, 1982, Regnier, Salmela & Russel 1993). Мөн спортын бодлогын хүрээнд өндөр зэрэглэлийн тамирчинг нээн илрүүлэх чиглэлийг оруулж, байнга залуу үеийг бэлтгэх тогтолцоог бүрдүүлэх шаардлагатай (Rowe1994). Ихэнх улс орнууд спорт тус бүрээр нь өсөх ирээдүйтэй тамирчдыг сонгон шалгаруулалтын системтэй байдаг. Австрали болон Хятад улсын хувьд ерөнхий боловсролын сургуулийн түвшингээс өсөх ирээдүйтэй тамирчдыг нээн илрүүлж, бэлтгэх системг ашигладаг. Өсөх ирээдүйтэй тамирчдыг сонгон бэлтгэн хөгжүүлэх үе шат. Ихэнхи улсууд өндөр зэрэглэлийн тамирчин бэлтгэх хөтөлбөр, санхүүжилтийг улсын

	спортын дунд сургууль байгуулахыг дэмжих; 4.5 Спортын клуб, аж ахуйн нэгж, байгууллагыг магадлан итгэмжлэлд хамруулан эрх олгож, эрүүл мэндийн даатгалаар идэвхтэй хөдөлгөөн, спортоор хичээллэх үйлчилгээ авах иргэдийн тоог нэмэгдүүлэх.	тивийн наадмаас авсан медалийн тоо 2.7. Үндэсний шигшээ багийн тамирчдын авсан олимпийн эрхийн тоо 2.8. Үндэсний шигшээ багийн тамирчдын олимпийн наадмаас авсан медалийн тоо. 4.Татварын хөнгөлөлт, чөлөөлөлт эдэлсэн аж ахуйн нэгж, байгууллагын тоо	санхүүжилт, дэмжлэгтэй бэлтгэдэг. Үүнд: Өндөр зэрэглэлийн байнгийн бэлтгэжилт, тэмцээн уралдааны хуваар болон тамирчны спортын болон акедемик карьерын хөтөлбөрүүд багтдаг
Багана 5 Тамирчны зодог тайлсны дараах дэмжих бодлого			5.Тамирчны зодог тайлсны дараахи дэмжих бодлого: Өсөх ирээдүйтэй тамирчин нээн илрүүлж, хөгжүүлэх нь өндөр зэрэглэлийн тэмцээн уралдаанд оролцох, элит тамирчдын бэлтгэх үндсэн үе шат. Ихэнхи тамирчид өөрсдийн амжилтын оргил үетэй байдаг бөгөөд түүндээ хүрээд амжилт нь бууж эхэлдэг (DeSmedt200). Маш цөөн тамирчид өөрсдийн амжилтаар бий болгосон санхүүгийн нөөцөөр амьдардаг. Зарим улсын хувьд өндөр зэрэглэлийн тамирчдад санхүүгийн дэмжлэг үзүүлдэг бодлоготой байдаг. Энэ нь ихэнхидээ хангалтгүй гаргалгаа болдог. Спортын бодлого нь өндөр зэрэглэлийн тамирчин бүр зодог тайлсаны дараахи амьдралд бэлтгэх эрх зүйн зохицуулалт, дэмжлэгийг зохицуулсан байна.
Суурь үзүүлэлт 6 Бэлтгэлийн барилга байгууламж	1.3 Стандартад нийцсэн заал, талбай, дэд бүтцийг аймаг, нийслэл, бүсийн хэмжээнд төрөлжүүлэн барьж байгуулах, энэ чиглэлээр байгууллага, аж ахуйн нэгж, иргэдээс гаргасан санал, санаачилгыг дэмжих	1.1 1 хүнд ноогдох спортын талбайн хэмжээ 1.2 1 хүнд ноогдох гадаа талбайн хэмжээ	6. Бэлтгэлийн барилга, байгууламж: Спортын барилга байгууламж нь өндөр зэрэглэлийн тамирчдын амжилтанд нөлөөлдөг чухал хүчин зүйл. Өндөр зэрэглэлийн тамирчдын спортын карьерын бий болгох ажлын байр юм.Ажлын байр болох спортын барилга байгууламжын чанар, орчин стандарт нь спортоор хичээллэх оролцоо, амжилтын

			үндсэн холбоос гэж үздэг. Теннисний талбай тоо хэмжээ нь тухайн улсын олон улсад гаргаж байгаа амжилттай өндөр хамааралтай ($r=0.858$) (De Bosscher & de Knop 2002)
Суурь үзүүлэлт 7 Дасгалжуулалтын ангилал болон хөгжүүлэлт	2.5 Биеийн тамир, спортын чиглэлээр ажиллаж байгаа ажилтан, арга зүйч, багш, дасгалжуулагчдыг гадаад, дотоодод бэлтгэх, мэргэшүүлэх сургалтын тогтолцоог бүрдүүлэх 3.1 Биеийн тамир, спортын чиглэлээр мэргэжилтэн бэлтгэж байгаа их, дээд сургуулийн сургалтын хөтөлбөрийг олон улсын түвшинд хүргэж, төгсөгчдийн чанарыг дээшлүүлэх 3.2 Биеийн тамир, спортын мэргэжилтний төгсөлтийн дараах сургалт, мэргэжил дээшлүүлэх тогтолцоог бий болгох;	3.2.1 Төгсөлтийн дараахь сургалтад хамрагдаж, мэргэжил дээшлүүлсэн (эрх авсан) ажилтны тоо 4. Сумдын биеийн тамир, спортын асуудал эрхэлсэн орон тооны ажилтны тоо	7. Дасгалжуулалтын ангилал болон хөгжүүлэлт: Спорт хөгжүүлэлтэнд анхан шатнаас эхлэн өндөр зэрэглэлийн спортын шатлал бүрт ажиллах дасгалжуулагчийн тоо болон ур чадвар хамгийн чухал. Өндөр зэрэглэлийн спортын хувьд дасгалжуулагчийн ур чадвар болон бэлтгэх, эрх авах хөтөлбөр гэсэн 2 үндсэн хүчин зүйлээс дасгалжуулалтын ангилал хөгжүүлэлт бүрддэг. Франц, Австрали зэрэг улсын хувьд өндөр зэрэглэлийн тамирчин бэлтгэх эрх авахын тулд харьяалалтай клубтэй байхыг шалгуурыг тавьдаг (Lopez D'Amico 2000).
Суурь үзүүлэлт 8 ОУ-н тэмцээн			8. Дотоодын болон ОУ тэмцээн: Олон улсын тэмцээн уралдаан эх орондоо зохион байгуулах, оролцох нь өндөр зэрэглэлийн спортын хөгжүүлэх, олон улсын амжилтыг өсгөхөд эерэг нөлөөтэй (Bernard and Busse, 2000; Johnson & Ali 2002; Kiper & Sterken 2001). Өөрийн улсад зохион байгуулсан тамирчин амжилт магадлал өндөр байдаг нь цаг агаар, хоол, байрлалтай шууд хамааралтай. Мөн түүнчлэн тэмцээний уралдааны зэрэглэлтэй байх нь тамирчны ур хөгжүүлдэг хүчин зүйл (Crespo, Miley & Couraud 2001). Тэмцээн уралдааны зэрэглэл тогтоох нь спортын төрөл бүр дээр харилцан адилгүй байдаг бөгөөд улсын аварга шалгаруулах тэмцээний

			чанар чансаанаас ихэвчлэн хамаардаг.
Суурь үзүүлэлт 9 ШУ-ны судалгаа	1.6 Биеийн тамир, спортын чиглэлд төрийн зарим чиг үүргийг гэрээний дагуу төрийн бус байгууллагад шилжүүлэн ажлын байр бий болгох, бүртгэл, мэдээллийг сайжруулах. 3.3 Төрийн захиалгаар гүйцэтгүүлэх спортын судалгаа, шинжилгээ, туршилтын ажлын чиглэлийг тодорхойлох, эрдэмтэн судлаач, их, дээд сургууль, эрдэм шинжилгээний байгууллагын оролцоог хангах; 3.5 Спортын шинжлэх ухаан, эрдэм шинжилгээний төв байгуулах; 3.7 Допингийн эсрэг үндэсний дүрмийг баталж, хэрэгжүүлэх.	Төрийн захиалгаар эрдэм шинжилгээний байгууллагаас хэрэгжүүлсэн судалгааны ажлын тоо	9. Шинжлэх ухааны судалгаа, шинжилгээ: Спортын шинжлэх ухааны судалгаагаар өсөх ирээдүйтэй тамирчин нээн илрүүлэх, хөгжүүлэх, спортын анагаах ухаан, хоол зүй, сэтгэл зүй, физиологи болон биомеханик зэргийг судлахад чиглэдэг. Ихэнх хуучны коммунист улсын шинжлэх ухааны төвүүд эдгээр сэдвийг хамран судалгаа шинжилгээ хийдэг бүтэц, бүрэлдэхүүнтэй байсан (Duffy, 2000)

Суурь үзүүлэлт	Үнэлгээ	Дүгнэлт
Суурь үзүүлэлт 1 Санхүүжилт	2	БТСГазрын санхүүжилтийн бүтэц шууд улсаас шийдвэрлэх санхүүжилтийн хэмжээнээс хамааралтай. Нийт зарцуулсан төсвийн 80% хүртлэх төсвийг бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил үйлчилгээний зардалд зарцууллагдаг. Нийт зарцуулсан төсвийн эх үүсвэр 99% нь улсын төсвөөс 1% нь төсөвт байгууллагын үйл ажиллагаанаас бүрддэг.
Суурь үзүүлэлт 2 Спортын засаглал болон бодлогын бүтэц, зохион байгуулалт	3	Манай улсын биеийн тамир спорты тухай хууль нь, төрийн болон төрийн бус байгууллага, аж ахуй нэгжүүдийн оролцоо, үйл ажиллагааны чиглэлийг тодорхойлсон. Төрөөс биеийн тамир, спортын талаар баримтлах бодлого нь урт хугацааны бодлого 2 үе шаттай. Тэдгээр бодлогын үе шатыг дүгнэх шалгуур үзүүлтийг хянах хэсэгчилсэн хугацаатай боловч үнэлгээ хийх аргачлал тодорхойгүй. Биеийн тамир, спортыг хөгжүүлэх үндэсний хөтөлбөрийн дэд бүлгүүд, хийгдэх үйл ажиллагааны чиглэл, шалгуур үзүүлэлт нь олон улсын спортын амжилтыг ахиулахад болон спортын салбарын хүний нөөцийг бэлтгэх, иргэдийн спортоор хичээллэх оролцоог нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн.
Суурь үзүүлэлт 3 Спортын оролцоо	4	Манай улсын биеийн тамир, спортын тухай хууль өсвөр үеийхнийг спортоор хичээллэх оролцоог нэмэгдүүлэх, бүх нас болон бүлгэмийн спортоор хичээллэх оролцоог нэмэгдүүлэхэд нилээдгүй чиглэсэн бодлогын заалт, үйл ажиллагааны чиглэлийг тусгасан. Мөн түүнчлэн спортын холбоодын үйл ажиллагаа нь спортын клубуудын үйл ажиллагаанаас хамаардаг. Спортын клубын магадлан итгэмжлэх оруулах нь нэгдсэн стандарт тогтоох, чанарыг сайжруулах давуу талтай ч одоогийн нийгэм, эдийн засгийн нөхцөлд энэхүү бодлого хэрэгжихэд хүндрэлтэй. Спортын клубын хичээллэгчдийн тоо, менежментийн арга барил, хөрөнгийн менежментийн байдлыг бодитоор судлаж, дүгнэх нь спортын клубуудыг хөгжүүлэх суурь болно. Бие бялдарын төвшин тогтоох сорилтын мэдээллийн санг бий болгох, иргэдийг оролцоог нэмэгдүүлэх биеийн тамир, спортын салбарын суурь хөгжүүлэлтийн үзүүлэлт юм.
Суурь үзүүлэлт 4 Талент тамирчин илрүүлэх, хөгжүүлэх	3	Биеийн тамир, спортын тухай хууль, бодлогын баримт бичиг шинэ залууг нээн илрүүлэх, хөгжүүлэх тогтолцоог бүрдүүлэх бодлогын чиглэл, үйл ажиллагааны чиглэлтэй. Өсвөр, залуучууд болон насанд хүрэгчдийн үндэсний шигшээ багийн төрлийг хөгжүүлэх, үндэсний шигшээ байнгийн болон байнгийн бус шигшээ багт сонгон шалгаруулалтын системээр спортын төрлийг сонгон шалгаруулж авдаг. Үндэсний шигшээ багийн 22 спортын төрөл байдаг бөгөөд үүнд өвөл, зуны пара спортын төрлүүд багтсан байдаг.

		Өсвөр үеийн, залуучуудын шигшээ багийн тамирчдын сонгон шалгаруулах тэмцээний түвшин, насыг спортын төрөл бүр дээр жишиг үзүүлтийг судлах. ҮШ багийн боловсрол, нийгмийн хангамжийг бодлогоор зохицуулах
Суурь үзүүлэлт 5 Тамирчны зодог тайлсны дараах дэмжих бодлого	0	
Суурь үзүүлэлт 6 Бэлтгэлийн барилга байгууламж	1	Манай улсын хувьд спортын барилга байгууламжийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэхэд чиглэн бодлогын арга хэмжээ авч ажиллаж байгаа бөгөөд 2019 онд биеийн тамир, спортын 22 барилга байгууламж шинээр ашиглалтанд орсоны Улаанбаатарт 2, Төвийн бүсэд 10, Хангай бүсэд 6, Баруун бүсэд 0 баригджээ. Харин шинээр 7 гадаа талбай ашиглалтанд оржээ. Үүний 4 нь Улаанбаатарт, 7 нь Төвийн бүсэд, 2 Хангайн бүсэд баригджээ.
Суурь үзүүлэлт 7 Дасгалжуулалтын ангилал болон хөгжүүлэлт	2	Биеийн тамир спортын тухай хууль, бодлого төлөвлөлтөнд дасгалжуулагчийн хөгжүүлэх бодлогын чиглэлээр бэлтгэж, хөгжүүлэх төлөвлөгдсөн үйл ажиллагааны чиглэл байдаг. Спортын сургалт-дасгалжуулалтыг удирдах үйл ажиллагаа эрхлэх, эрх олгох журам, Дасгалжуулалт хөгжүүлэлтийн загвар, Биеийн тамирын арга зүйчид мэргэжлийн зэрэг олгох журмаар зохицуулагддаг боловч журмыг ач холбогдлыг нэмэгдэлийн нэмэгдүүлэх. Үндэсний шигшээ багийн дасгалжуулагч сонгон шалгаруулах журмаар сонгон шалгаруулдаг, хөгжүүлэлтийн хөтөлбөр тодорхойгүй. ЕБС-н болон насанд хүрэгчдийн спортын дасгалжуулагчийн хүртээмж тодорхойгүй. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдтэй ажилладаг дасгалжуулагч нарыг тусгайлан бэлтгэдэг хөтөлбөр, журам зохицуулалт тодорхойгүй.
Суурь үзүүлэлт 8 ОУ-н тэмцээн	2	МУ-н засгийн газрын тогтоолоор Улсын хэмжээний спортын наадам зохион байгуулах журам, Зүүн азийн залуучуудын II наадмыг зохион байгуулах тухай тогтоол, ОУ наадам зохион байгуулах тухай ЗГ тогтоол тус тус зохицуулагддаг. Бодлогын хүрээнд чиглэл болон хэрэгжүүлэх хөтөлбөр, төлөвлөгдсөн үйл ажиллагааны чиглэл ороогүй.
Суурь үзүүлэлт 9 ШУ-ны судалгаа	3	Биеийн тамир, спортын тухай хууль, баримтлах бодлого, хөгжлүүлэх хөтөлбөрийн гол хэсгүүдийн нэг бол спортын шинжлэх ухааны төвийг байгуулах, хөгжүүлэх, судалгаа шинжилгээний бүтээл гаргах, их дээд сургуулиудын оролцоог нэмэгдүүлэх зорилго чиглэл бариж ажиллаж байна. Спортын анагаах ухааны төвийн үйл ажиллагааны чиглэлээс хамааран ажилчидын ачаалал нь их тул хүний нөөцийн менежментийг сайжруулах, 4 их эмч, 2 судалгааны ажилтан, 4 сувилагч 23 үндэсний шигшээ багийн 343 тамирчинтай ажиллаж байгаа нь хэт ачаалалтай тул судалгаа шинжилгээний ажил боловсруулахад хүний нөөц дутмаг.

Суурь үзүүлэлт	Зөвлөмж
Суурь үзүүлэлт 1 Санхүүжилт	Биеийн тамир, спортыг хөгжүүлэх санхүүжилтыг эх үүсвэрийг олон талт болгох санхүүжилтийг өсгөх төдийгүй үр ашигтай зарцуулалтыг мөн нэмэгдүүлдэг. Гадаад болон дотоодын грант болон хамтын ажиллагааг нэмэгдүүлэх нь санхүүжилтын эх үүсвэрийг нэмэх боломжыг олгодог. Төсвийн зарцуулалтыг бодлогын чиглэлд нийцүүлэн үнэлэн хувиарлалтын үр ашгийг нэмэгдүүлэх. Төрийн байгууллагын зарим чиг үүргийг төрийн бус байгууллага руу шилжүүлэн гүйцэтгүүлж, чадавхижуулж байгаа нь давуу талтай. Гэрээт гүйцэтгэгч байгууллагын гүйцэтгэлийн чанар болон урт хугацаанд бий болгож байгаа хөгжил, өвийг үнэлэн дүгнэх төсвийн зарцуулалтын үр ашгийг нэмэгдүүлэх давуу талтай. Спортын хөгжилд хөрөнгө зарцуулж байгаа ААН-н татварын хөнгөлөлт болон бусад боломжит татварын хөнгөлөлтийг нэмэгдүүлэх нь нэг төрлийн санхүүжилтийг нэмэгдүүлж байдаг. Манай улсын хувьд олон нийтийн биеийн тамираар хичээллэх орчин нөхцөл сайжруулах оролцоог нэмэгдүүлэх болон элит тамирчдыг бэлтгэх тус тусдаа сан, төсөвтэй байх нь олимп, дэлхийн аваргад оролцдог спортын төрлийн залуу халааг бэлтгэх болон шинэ олимпийн спортын төрлийг гаргаж ирэхэд давуу талтай төдийгүй. Олон нийтийн биеийн тамираар хичээллэх оролцоог нэмэгдүүлэх давуу талтай. Мөн түүнчлэн үндэсний шигшээ багийн бэлтгэжилтийн нэгдсэн баазыг босгох нь урт хугацаандаа спортын салбарын санхүүгийн менежментийг сайжруулах, хүний нөөцийг бэлтгэх боломжийг бий болгодог.
Суурь үзүүлэлт 2 Спортын засаглал болон бодлогын бүтэц, зохион байгуулалт	Спортын хөгжилд оролцож байгаа бүх шатны оролцогч талуудын оролцоог нэмэгдүүлэх, тэдгээрийн хоорондын хамтын ажиллагааг нэмэгдүүлэх. Төрийн удирдах байгууллагын ажилтаны чиг үүргийг төвлөрөлийг багасгах, бүтээмжид суурилсан үнэлгээний тогтолцоотой болох. Спортын барилга байгууламжийн орчин нөхцөлийг сайжруулах, хүртээмжийг нэмэгдүүлэхэд спортын хөгжүүлэлтийн эхний үе шатанд анхааран ажиллах нь иргэдийн спортын оролцоог нэмэгдүүлэх төдийгүй өндөр зэрэглэлийн тамирчдын амжилттай шууд холбоотой.

	Гадны улсын хамтын ажиллагааг нэмэгдүүлэх, бодлогын хүрээнд хийгдэх ажлуудын чиглэл бүрээр нь гадны улсын амжилттай туршлагыг хэрэгжүүлэх, мэргэжилтэн урих бэлтгэх. Мэргэжлийн баг тамирчны ивээн тэтгэх зохицуулалтыг дэмжих, уян хатан бодлого хэрэгжүүлэх. Спортын медиаг хөгжүүлэх, спортын холбоод болон спортын тэмцээн уралдаан дээр ажиллах зохицуулалтыг нэмэгдүүлэх. Спортын байгууллагын засаглалын үнэлгээг спортын холбоодын үйл ажиллагааг сайжруулах, бэхжүүлэх зорилгоор хэрэгжүүлэх нь дотоод менежментийг давуу болон сул талыг тодорхойлон, шийдвэр гаргалтын түвшинг сайжруулдаг.
Суурь үзүүлэлт 3 Спортын оролцоо	Олон нийтийг биеийн тамир спортоор хичээллэх оролцоог нэмэгдүүлэхэд спортын оролцоо, бия бялдарын боловсрол, спортын үйлчилгээг хөгжүүлэхэд анхаарч үзэх. <i>Спортын оролцоо:</i> гэдэг нь шууд болон шууд бус гэсэн оролцооноос бүрддэг. Шууд оролцоонд биеийн тамираар хичээллэх, спортын бэлтгэжилтэнд хамрагдах юм. Шууд бус оролцоо нь спортын арга хэмжээнд сайн дурын ажилтанаар оролцох, спортын арга хэмжээг очиж үзэх хамаарах юм. Манай улсын хувьд ЕБС-н биеийн тамирын хичээллийн агууллага, үр дүнг сурагчийн төлөвшил дээр суурилан үнэлэх, хичээлийн бус арга хэмжээг дэмжин ажиллах нь ЕБС-н сургуулийн сурагчдын бие бялдарын болон зан төлөвшилийн хувьд хөгжүүлэх давуу талтай. Сургууль, дүүргийн өсвөр үеийн спортын амжилтыг тэмцээн уралдаанд гаргасан амжилт төдийгүй, шинээр бэлтгэсэн тамирчин, төлөвшил, оролцоогоор үнэлдэг болох нь дасгалжуулагч, тэмцээн уралдааны чанарыг нэмэх давуу талтай. Насанд хүрэгчдийн биеийн тамир спортын оролцоо нэмэгдүүлэхэд бодлогыг хүрээнд хэрэгжих байгаа Бие бялдарын сорилт их нөлөөтэй. Технологийн дэвшил, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааг тэлж, сорилд хамрагдах ирцийг нэмэгдүүлэх, иргэн өөрөө өөрийгөө үнэлэх боломжийг үүсгэн, онлайнаар мэдээллийг нэгтгэн авах нь бие бялдарын сорилтонд хамрагдах оролцогсдыг нэмэгдүүлэх давуу талтай. Шууд бус оролцоо: Спортын шууд бус оролцоонд спортын арга хэмжээнд ажиллаж байгаа сайн дурын ажилтаны хамрах хүрээ болон спортын арга хэмжээг үзэж байгаа үзэгчдийн оролцоо хамаарна. Эх орондоо зохион байгуулж байгаа олон улсын спортын арга хэмжээ, дотоодын томоохон тэмцээн уралдаан, лигийн тэмцээнд сайн дурын ажилтан ажиллуулах заавар чиглэлээр хангаж, тэдний хөгжүүлэх төсвөөр зохион байгуулагч нарыг дэмжин урамшуулах. Мөн тэмцээн уралдааны үзэх үзэгчдийг оролцоог нэмэгдүүлэх заавар чиглэл, орчин нөхцөл үүсгэхэд дэмжлэг, зохицуулалтаар хангах <i>Бие бялдарын боловсрол:</i> Бие бялдарын боловсрол нь олон нийтийг мэдээллээр хангах, ур чадвар хандлага гэсэн хоёр хэсэгт хувааж хөгжүүлдэг. Иргэд, олон нийтийн бие бялдарын хөгжлийн мэдлэгийг нэмэгдүүлэх компанит цуврал арга хэмжээнүүдийг явуулах нь оролцоог үүсгэх эхний хөшүүрэг болно. Харин спортын барилга, байгууламжийн хүртээмж, багш дасгалжуулагчийн тусламжтайгаар эрүүл бие бялдарын хөгжил, зөв хандлагыг төлөвшүүлэх боломж бий болдог. Спортын үйлчилгээ: Спортын үйлчилгээнд спортын барилга, байгууламж болон

	бэлтгэлийн хөтөлбөрүүд хамаардаг. Спортын барилга байгууламжийн хүртээмжтэй байдал, хөрөнгийн менежментийг зөв зохистой удирдах нь иргэдийн бие тамираар хичээллэх оролцоог нэмэгдүүлэх боломжтой. Анхан хичээллэгсэд, жингийн илүүдэлтэй иргэд, бэртэлтэй болон ахмад үеийнхэнд зориулсан хөтөлбөр болон багш дасгалжуулагч нар бэлтгэх нь биеийн тамирт цаг зарцуулах итгэл үнэмшлийг бий болгож, оролцоог нэмэгдүүлэг.
Суурь үзүүлэлт 4 Талент тамирчин илрүүлэх, хөгжүүлэх	Тамирчин хөгжүүлэлтийн үндсэн хүчин зүйл, орчны судалгаа хийх өндөр зэрэглэлийн тамирчын амжилтанд нөлөөлж буй нийтлэг хүчин зүйлийг тодорхойлох. Ингэсээр урт хугацаанд тогтвортой өндөр зэрэглэлийн тамирчин бэлтгэх орчныг сайжруулж, амжилтыг нэмэгдүүлэх боломжтой. Спортын шинжлэх ухааны судалгааны тусламжтай өндөр зэрэглэлийн тамирчны ур чадварыг судалгаан дээр суурилан хөгжүүлэх, амжилт гаргах хугацааг уртасгах, бэртэл гэмтлээс урьдчилан хамгаалах болон бэртэлийн дараахи биеийн болон сэтгэл зүйн эмчилгээнд бодлогын зохицуулах. Өсөх ирээдүйтэй тамирчны бэлтгэн, хөгжүүлэхэд орчны хүчин зүйлс нөлөөлдөг. Тэдгээр хүчин зүйлсийн нөлөөллийг судлаж, амжилт гаргах орчин сайжруулахад чиглэн ажиллах (Environment success factors (ESF)model)
Суурь үзүүлэлт 5 Тамирчны зодог тайлсны дараах дэмжих бодлого	Манай улсын хувьд тамирчны зодог тайлсаны дараах дэмжлэг, бэлтгэх бодлого чиглэл, амьдралын чанарыг сайжруулах бодлогын чиглэл үйл ажиллагаа одоогоор хараахан хэрэгжээгүй байна. Өндөр зэрэглэлийн тамирчны зодог тайлахад бэлтгэх хөтөлбөр, дэмжлэгийг (мөнгөн биш) тамирчин байх үеэс эхлэн хамруулдаг. Мөн түүнчлэн өндөр зэрэглэлийн тамирчны амьдрах орчны нөхцөл байдал, хэв маяг нь бэлтгэжилт хийхэд хэр таатай байгаа нь спортын амжилтанд шууд хамааралтай байдаг. Зодог тайлсаны дараахи амьдралд шилжих биеийн болон сэтгэл зүйн бэлтгэжилтийн хөтөлбөрийг бодлогын хүрээнд зохицуулах боломжтой.
Суурь үзүүлэлт 6 Бэлтгэлийн барилга байгууламж	Спортын барилга байгууламжийн менежмент сайжрууоан тухайн барилгын хөрөнгийн менежментийг үр ашгийг нэмэгдүүлэх . Мөн спортын барилга байгууламжийн орчин, хангамж нь тамирчин бэлтгэх, олон нийтийн биеийн тамираар хичээллэх оролцоог нэмэгдүүлэхэд шууд хамааралтай. Шинээр ашиглалтанд орж байгаа байгууламжийн хангамж, спортын төрөл, хүртээмжийг бодлого журмын хүрээнд зохицуулалт хийх ашиглалтын үр ашгийг нэмэгдүүлнэ. Урт хугацаанд барилга байгууламжийг эдэлгээг хангах зорилготой байнгийн сэргээн засах, аюулгүй орчин бүрдүүлэх төсвийг бодлогын хүрээнд бүрдүүлж, хөрөнгийг менежментийг сайжруулах.
Суурь үзүүлэлт 7 Дасгалжуулалтын ангилал болон	Өндөр зэрэглэлийн тамирчин бэлтгэдэг дасгалжуулагчийн хөгжүүлэлтийг урт хугацаанд тогтвортой байлгах зорилгоор дасгалжуулагчийн нөөцийн тоог тодорхойлох. Олон улсын түвшинд өрсөлдөх тамирчин бэлтгэх дасгалжуулагчийн хөгжүүлэлтийн хөтөлбөрийн хангамжийг бодлогоор зохицуулах.

хөгжүүлэлт	Зөвхөн өндөр зэрэглэлийн тамирчин бэлтгэдэг дасгалжуулагч төдийгүй бүх шатлалын дасгалжуулагчийн орчны судалгааг хийж, дасгалжуулагчийн хөгжүүлэлтэнд нөлөөлж буй хүчин зүйлийг тодорхойлох. Олон нийтэд спортын дасгалжуулагчийн нэр хүнд, үнэ цэнийг өсгөх чиглэлийг бодлогын хүрээнд зохицуулж урт хугацааны тогтвортой дасгалжуулагч бэлтгэх хандлагыг бий болгох.
Суурь үзүүлэлт 8 ОУ-н тэмцээн	Эх орондоо зохион байгуулах олон улсын тэмцээн уралдааны тоог нэмэгдүүлэх, төлөвлөн бэлтгэх зохицуулалтыг бодлогын хүрээнд хангах нь спортоор бий нийгэм, хотын хөгжлийн, байгаль орчны,хүүхэд залуучуудын хөгжил, спортын дэд бүтцийг хөгжүүлэх боломжийг бүрдүүлэг. Үндэсний шигшээ багийн тамирчид олимпийн эрх авах, багийн спортын тамирчинд чансаа ахиулах зорилготой олон улсын тэмцээн уралдаанд хангалттай оролцох оролцоог мөн бодлогын хүрээнд дэмжин урт хугацааны чиглэлийг зорилго болгох. Дотоодын мэргэжлийн спортын тэмцээний чанарыг ахиулах, ангилал чансааг спорт бүр дээр тодорхой болгох. Спортын арга хэмжээний менежментийг сайжруулах сургалт, хөтөлбөрөөр хангах ажиллах нь мэргэжлийн спортын холбоодын санхүүжилтийг нэмэгдүүлж, тэмцээний чанарыг нэмэгдүүлэх боломжийг олгодог. Мөн түүнчлэн дотоодын тэмцээн уралдааны ТВ шууд дамжуулалтын зохицуулалтыг сайжруулах, үр ашигтай болгох.
Суурь үзүүлэлт 9 ШУ-ны судалгаа	Шинжлэх ухааны судалгаа, шинжилгээ ажлыг удирдах түвшний байгууллага, дасгалжуулагч нар үйл ажиллагаанд ашиглаж эхлэх чиглэлийг зохицуулах. Улсын хэмжээнд өндөр зэрэглэлийн тамирчин хөгжүүлэхэд шаардлагатай судалгааны ажлын чиглэлийг тодорхойлон, хөгжүүлэлт судалгаа хийх дэмжлэгийг зохицуулах нь дотоодын судлаачдын ур чадварын нэмэх боломжийг бий болгодог. 2019 онд шинээр суурилуулсан тоног төхөөрөмжийн ашиглалтыг нэмэгдүүлэх, багш дасгалжуулагч, спортын холбоод руу сургалт мэдээллээр хангах нь спортын анагаах ухааны төвийг үйл ажиллагааны хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ. Олон улсын туршлагатай мэргэжилтэн урьж туршлага солилцон, дотоодын мэргэжилтэнгүүдийг мэргэшүүлэх.

**ГУРАВ. БИЕЙН ТАМИР, СПОРТЫН ТАЛААР БАРИМТАЛЖ БУЙ БОДЛОГО ЗОРИЛТ,
ХӨТӨЛБӨРҮҮДИЙН ХҮРЭЭНД ХИЙГДЭЖ БУЙ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЧАНАР,
ХҮРТЭЭМЖ, ҮР ДҮНД ХЭРЭГЛЭГЧИЙН СЭТГЭЛ ХАНАМЖИЙН СУДАЛГАА**

ИРГЭДИЙН СЭТГЭЛ ХАНАМЖИЙН СУДАЛГАА

ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ

Хүснэгт 2. 1. Судалгаанд хамрагдсан иргэдийн тоо, аймаг, дүүргээр, 2020 он.....	42
Хүснэгт 2. 2. Судалгаанд хамрагдсан хүн ам, сонгосон үзүүлэлтээр, дүнд эзлэх хувиар	44
Хүснэгт 2. 3. Судалгаанд хамрагдсан хүн ам, насны бүлгээр, аймгаар, дүнд эзлэх хувиар	46
Хүснэгт 3. 1. Биеийн тамир, спортоор хичээллэх нь хэр чухлыг үнэлсэн байдал, аймаг, дүүргээр, дүнд эзлэх хувиар	49
Хүснэгт 3. 2. Дасгал, хөдөлгөөн хийдэг газар, хүйс, насны бүлэг, ажил эрхлэлтийн байдлаар, дүнд эзлэх хувиар	54
Хүснэгт 3. 3. Дасгал, хөдөлгөөн хийдэг газар, аймаг, дүүргээр, дүнд эзлэх хувиар	55
Хүснэгт 3. 4. Дасгал, хөдөлгөөн хийдэггүй үндсэн шалтгаан, хүйс, насны бүлэг, ажил эрхлэлтийн байдлаар, дүнд эзлэх хувиар	57
Хүснэгт 3. 5. Дасгал, хөдөлгөөн хийдэггүй үндсэн шалтгаан, аймаг, дүүргээр, дүнд эзлэх хувиар	58
Хүснэгт 3. 6. Дасгал, хөдөлгөөн хийхэд хамгийн чухал хүчин зүйлс, хүйс, насны бүлэг, ажил эрхлэлтийн байдлаар, хувиар	60
Хүснэгт 3. 7. Дасгал, хөдөлгөөн хийхэд хамгийн чухал хүчин зүйлс, аймаг, дүүргээр, хувиар	61
Хүснэгт 3. 8. Спорт тэмцээнд оролцдог эсэх, хүйс, насны бүлэг, ажил эрхлэлтийн байдлаар, дүнд эзлэх хувиар	62
Хүснэгт 3. 9. Спорт тэмцээнд оролцдог эсэх, аймаг, дүүргээр, дүнд эзлэх хувиар.....	63
Хүснэгт 3. 10. Төрөөс биеийн тамир, спортыг хөгжүүлэхэд хэр зэрэг анхаарал тавьж байгаад иргэдийн өгсөн үнэлгээ, хүйс, насны бүлэг, ажил эрхлэлтийн байдлаар, дүнд эзлэх хувиар	64
Хүснэгт 3. 11. Төрөөс биеийн тамир, спортыг хөгжүүлэхэд хэр зэрэг анхаарал тавьж байгаад иргэдийн өгсөн үнэлгээ, аймаг, дүүргээр, дүнд эзлэх хувиар.....	65
Хүснэгт 3. 12. Спортын баг, тамирчдын амжилтад нөлөөлөх хүчин зүйлс, судалгаанд хамрагдсан иргэдийн тодорхойлсноор, хүйс, насны бүлгээр, хувиар	66
Хүснэгт 3. 13. Спортын баг, тамирчдын амжилтад нөлөөлөх хүчин зүйлс, аймаг, дүүргээр, хувиар	67
Хүснэгт 3. 14. Спортоор хичээллэх замаар биеийн тамирыг хөгжүүлэх үйл ажиллагааны хүртээмж хэр байгааг иргэдийн үнэлсэн үнэлгээ, хүйс, насны бүлгээр, дүнд эзлэх хувиар.....	68
Хүснэгт 3. 15. Спортоор хичээллэх замаар биеийн тамирыг хөгжүүлэх үйл ажиллагааны хүртээмж хэр байгааг иргэдийн үнэлсэн үнэлгээ, аймаг, дүүргээр, дүнд эзлэх хувиар	69
Хүснэгт 3. 16. Сүүлийн 3 жилд биеийн тамир, спортоор хичээллэх чанарт гарсан өөрчлөлтөд нөлөөлсөн хүчин зүйлс, судалгаанд хамрагдсан хүн амын тодорхойлсноор, хүйс, насны бүлгээр, хувиар	71
Хүснэгт 3. 17. Сүүлийн 3 жилд биеийн тамир, спортоор хичээллэх чанарт гарсан өөрчлөлтөд нөлөөлсөн хүчин зүйлс, судалгаанд хамрагдсан хүн амын тодорхойлсноор, аймаг, дүүргээр, хувиар	72
Хүснэгт 3. 18. Магадлан итгэмжлэгдсэн спорт, клубуудын талаарх иргэдийн мэдлэг, ойлголт, хүйс, насны бүлэг, ажил эрхлэлтийн байдлаар, дүнд эзлэх хувиар	73
Хүснэгт 3. 19. Магадлан итгэмжлэгдсэн спорт, клубуудын талаарх иргэдийн мэдлэг, ойлголт, аймаг, дүүргээр, дүнд эзлэх хувиар	74
Хүснэгт 3. 20. Орон нутгийн Биеийн тамир, спортын байгууллагаас зохион байгуулдаг үйл ажиллагаанд оролцдог эсэх болон оролцдоггүй шалтгаан, хүйс, насны бүлгээр, дүнд эзлэх хувиар	75

- Хүснэгт 3. 21. Орон нутгийн Биеийн тамир, спортын байгууллагаас зохион байгуулдаг үйл ажиллагаанд оролцдог эсэх, оролцдоггүй шалтгаан, аймаг, дүүргээр, дүнд эзлэх хувиар 76
- Хүснэгт 3. 22. Биеийн тамир, спортын байгууллагын дэмжлэг, хүртээмжийг сайжруулахын тулд цаашид анхаарах шаардлагатай асуудлууд, хүйс, насны бүлгээр, хувиар..... 77
- Хүснэгт 3. 23. Биеийн тамир, спортын байгууллагын дэмжлэг, хүртээмжийг сайжруулахын тулд цаашид анхаарах шаардлагатай асуудлууд, аймаг, дүүргээр, хувиар 78

ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ

Зураг 2. 1. Монгол Улсын болон судалгаанд хамрагдсан 18, түүнээс дээш насны хүн амын насны бүтэц, дүнд эзлэх хувиар	43
Зураг 2. 2. Судалгаанд хамрагдсан хүн ам, хүйсээр, аймгаар, дүнд эзлэх хувиар.....	45
Зураг 3. 1. Цол зэрэгтэй тамирчид, дасгалжуулагчид, спорт заалны тоо, Монгол Улс, 2010-2019 он	47
Зураг 3. 2. Биеийн тамир, спортоор хичээллэх нь хэр чухлыг үнэлсэн байдал, хүйс, насны бүлгээр, дүнд эзлэх хувиар	48
Зураг 3. 3. Дасгал, хөдөлгөөн тогтмол хийдэг эсэх, хүйс, насны бүлгээр, хувиар	50
Зураг 3. 4. Дасгал, хөдөлгөөн тогтмол хийдэг хүн амын хувь, хүйс, насны бүлгээр	50
Зураг 3. 5. Дасгал, хөдөлгөөн тогтмол хийдэг судалгаанд хамрагдсан хүн амын хувь, ажил эрхлэлтийн байдлаар	51
Зураг 3. 6. Дасгал, хөдөлгөөн тогтмол хийдэг хүн амын хувь, аймаг, нийслэлээр	51
Зураг 3. 7. Биеийн тамир, спортоор хичээллэх нь хэр чухал болохыг үнэлсэн байдал, судалгаанд хамрагдсан хүн амын өөрсдийнх нь дасгал, хөдөлгөөн тогтмол хийдэг эсэхээр, дүнд эзлэх хувиар.....	52
Зураг 3. 8. Дасгал, хөдөлгөөн хийдэг газар, дүнд эзлэх хувиар	53
Зураг 3. 9. Дасгал, хөдөлгөөн хийдэггүй үндсэн шалтгаан, дүнд эзлэх хувиар.....	56
Зураг 3. 10. Дасгал хөдөлгөөн хийхэд хамгийн чухал хүчин зүйлс, хувиар	59
Зураг 3. 11. Спортын баг, тамирчдын амжилтад нөлөөлөх хүчин зүйлс, судалгаанд хамрагдсан иргэдийн тодорхойлсноор, хувиар	66
Зураг 3. 12. Сүүлийн 3 жилд биеийн тамир, спортоор хичээллэх чанарт өөрчлөлт орсон эсэх, хүйс, насны бүлгээр, дүнд эзлэх хувиар	70
Зураг 3. 13. Сүүлийн 3 жилд биеийн тамир, спортоор хичээллэх чанар өөрчлөгдсөн гэж хариулсан иргэдийн хувь, аймаг, нийслэлээр	70
Зураг 3. 14. Сүүлийн 3 жилд биеийн тамир, спортоор хичээллэх чанарт гарсан өөрчлөлтөд нөлөөлсөн хүчин зүйлс, судалгаанд хамрагдсан иргэдийн тодорхойлсноор, хувиар.....	71
Зураг 3. 15. Биеийн тамир, спортын байгууллагын дэмжлэг, хүртээмжийг сайжруулахын тулд цаашид анхаарах шаардлагатай асуудлууд, хувиар.....	77

4.1 СУДАЛГААНЫ АРГА ЗҮЙ, ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ

Энэхүү судалгааг захиалагчийн хүсэлтээр биеийн тамир, спортын үйл ажиллагаанд иргэдийн сэтгэл ханамжийн байдал ямар байгааг судлах зорилгоор 2020 оны 8-9 дүгээр сард 21 аймаг, Улаанбаатар хотод зохион байгуулсан.

Судалгаа нь дор дурдсан үндсэн 2 зорилттой. Үүнд:

1. Иргэд дасгал, хөдөлгөөн тогтмол хийдэг эсэх, дасгал, хөдөлгөөн хийхэд юуг чухалчилж байгааг тодруулах
2. Биеийн тамир, спортыг хөгжүүлэх чиглэлээр авч хэрэгжүүлж буй үйл ажиллагаанд иргэдийн сэтгэл ханамжын ерөнхий үнэлгээг гаргах
3. Биеийн тамир, спортын байгууллагын үйл ажиллагаанд иргэдийн оролцоо болон цаашид анхаарах тодруулах

Уг судалгаа нь түүвэр судалгаа бөгөөд судалгааны үр дүнг 21 аймаг болон Улаанбаатар хотын 9 дүүргийн түвшинд төлөөлөхүйц байхаар түүврийн хэмжээг тооцсон.

Судалгааны мэдээлэл цуглуулалтын ажлыг 2020 оны 8 сарын 26-наас 9 сарын 15-ны хооронд улсын хэмжээнд зохион байгуулсан. Мэдээлэл цуглуулахдаа гүүгл (google) форм болон цаасан асуулгыг ашигласан. Ярилцлагыг сайн дурын үндсэн дээр авсан.

Цаасан асуулгаас цуглуулсан мэдээллийг гүүгл формд шивж оруулсны дараа уялдаа, холбооны шалгалтыг хийж, хариулаагүй асуултуудыг нэмж кодолсон. Судалгааны үр дүнгийн үзүүлэлтүүдийг тооцож хүснэгтлэн боловсруулахдаа Нийгмийн шинжлэх ухаанд ашигладаг статистикийн багц программ SPSS 24.0-ийг ашигласан.

4.2 СУДАЛГААНЫ ХАМРАЛТ, ХАМРАГДАГЧДЫН ШИНЖ БАЙДАЛ

4.2.1. СУДАЛГААНЫ ХАМРАЛТ

Судалгаанд улсын хэмжээнд нийт 2,366 хүн/онлайн 2005 , цаасаар 361/ хамрагдсан бөгөөд хүснэгт 2.1-д аймаг, дүүргээр харуулав. Хүснэгтээс харахад аймаг, дүүргүүдийн хувьд 0-196 иргэд судалгаанд хамрагджээ. Хөвсгөл аймгаас 7, Хэнтий аймгаас 8, Чингэлтэй дүүргээс 16 иргэн судалгаанд хамрагдсан, харин Сонгинохайрхан болон Багануур дүүргээс судалгаанд хүн хамрагдаагүй байна. Тиймээс эдгээр аймаг, дүүргийн хувьд үр дүн тооцон гаргах боломжгүй. Гэхдээ дээрх иргэдийн мэдээллийг Улаанбаатар хот болон улсын хэмжээний үр дүнг тооцоход ашигласан болно.

Хүснэгт 2. 1. Судалгаанд хамрагдсан иргэдийн тоо, аймаг, дүүргээр, 2020 он

Аймаг, дүүрэг	Дүнд эзлэх хувь	Судалгаанд хамрагдсан хүний тоо
Аймаг		
Архангай	3.1	73
Баян-Өлгий	7.9	186
Баянхонгор	5.3	125
Булган	5.2	124
Говь-Алтай	3.0	72
Говьсүмбэр	6.2	147
Дархан-Уул	8.3	196
Дорноговь	2.5	58
Дорнод	2.3	54
Дундговь	5.7	134
Завхан	4.1	97
Орхон	2.8	67
Өвөрхангай	7.6	180
Өмнөговь	2.1	50
Сүхбаатар	3.2	76
Сэлэнгэ	2.9	68
Төв	3.1	74
Увс	3.3	77
Ховд	2.7	63
Хөвсгөл	0.3	7
Хэнтий	0.3	8
Улаанбаатар хот		
Багануур	0.0	0
Багахангай дүүрэг	3.0	70
Баянгол дүүрэг	2.3	54
Баянзүрх дүүрэг	5.1	120
Налайх дүүрэг	2.5	59
Сонгинохайрхан	0.0	0
Сүхбаатар дүүрэг	2.0	48
Хан-Уул дүүрэг	2.7	63
Чингэлтэй дүүрэг	0.7	16
Улсын дүн	100.0	2,366

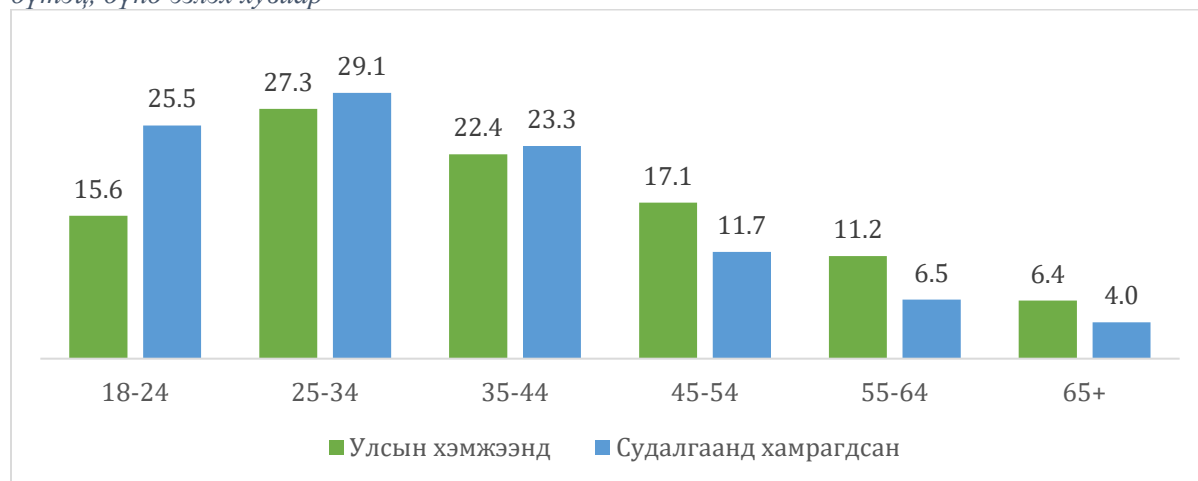
4.2.2. СУДАЛГААНД ХАМРАГДАГЧДЫН ШИНЖ БАЙДАЛ

Аливаа судалгааны үр дүнтэй танилцахаас өмнө судалгаанд хамрагдсан хүн амын шинж байдал болон бүтэцтэй танилцах нь тухайн судалгааны үр дүнгийн төлөөлөх чадвар болон мэдээллийн чанартай танилцаж буй хэрэг юм. Тиймээс Зураг 2.1 болон Хүснэгт 2.2-т судалгаанд хамрагдсан хүн амын тоо болон дүнд эзлэх хувийг сонгосон үзүүлэлтээр харууллаа.

Судалгаанд хамрагдсан иргэдийн 25.5 хувь нь 18-24 насны, 29.1 хувь нь 25-34 насны, 23.3 хувь нь 35-44 насны, 11.7 хувь нь 45-54 насны, 6.5 хувь нь 55-64 насны, үлдсэн 4.0 хувь нь 65, түүнээс дээш насны хүн байна (Зураг 2.1).

Зургаас 18-24 насныхнаас бусад насны бүлгийн хувьд судалгаанд хамрагдсан хүн амын насны бүтэц Үндэсний статистикийн хорооны мэдээллээс авсан Монгол улсын хүн амын насны бүтэцтэй ойролцоо байгаа тул төлөөлөх чадвартай нь харагдаж байна.

Зураг 2. 1. Монгол Улсын болон судалгаанд хамрагдсан 18, түүнээс дээш насны хүн амын насны бүтэц, дүнд эзлэх хувиар

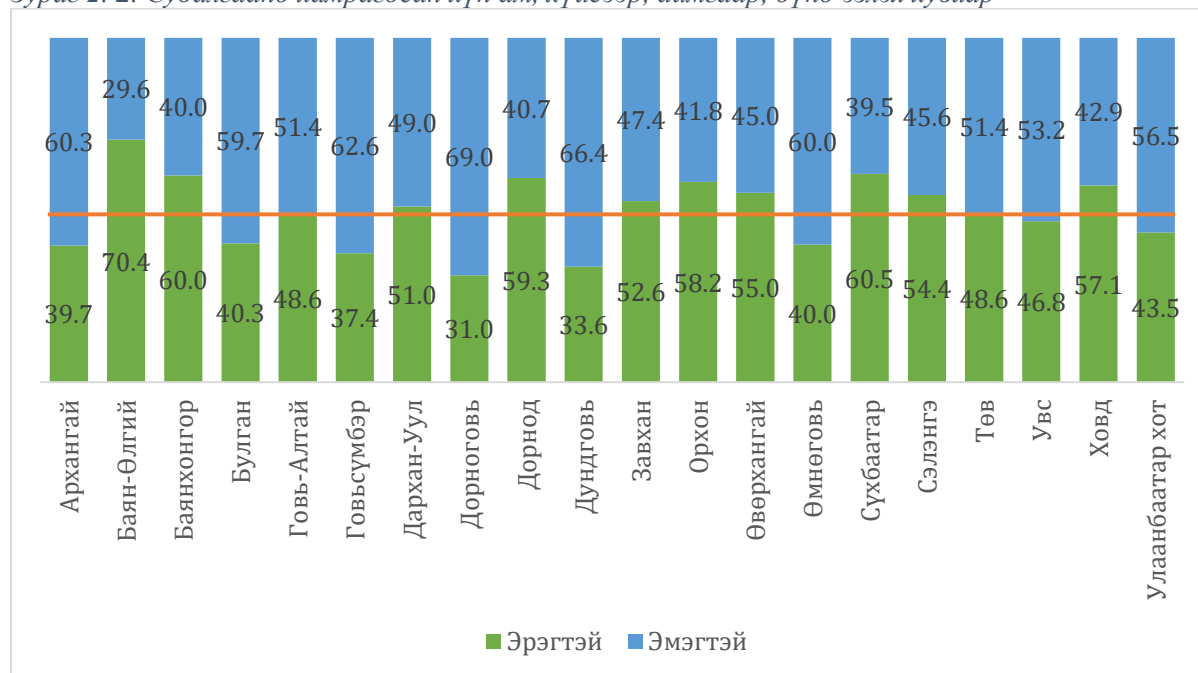
Судалгаанд хамрагдсан 2,366 хүний 1,165 нь буюу 49.2 хувь нь эрэгтэй, 1,201 нь буюу 50.8 хувь нь эмэгтэй байна (Хүснэгт 2.2). Ажил эрхлэлтийн байдлаар харахад судалгаанд хамрагдсан иргэдийн 29.7 хувь нь төрийн байгууллагад, 19.3 хувь нь эрүүл мэнд, боловсрол, соёл, спортын байгууллагад, 16.9 хувь нь оюутан, сурагчид, 8.5 хувь нь хувиараа хөдөлмөр эрхэлдэг, 8.1 хувь нь хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгжид, 7.2 хувь нь тэтгэвэр, группд, 5.7 хувь нь төрийн бус байгууллагад, 4.5 хувь нь ажилгүй байв.

Хүснэгт 2. 2. Судалгаанд хамрагдсан хүн ам, сонгосон үзүүлэлтээр, дүнд эзлэх хувиар

Сонгосон үзүүлэлт	Дүнд эзлэх хувь	Судалгаанд хамрагдсан хүний тоо
Насны бүлэг		
18-24	25.5	604
25-34	29.1	688
35-44	23.3	551
45-54	11.7	276
55-64	6.5	153
65+	4.0	94
Хүйс		
Эрэгтэй	49.2	1,165
Эмэгтэй	50.8	1,201
Ажил эрхлэлтийн байдал		
Төрийн байгууллагад	29.7	703
Төрийн бус байгууллагад	5.7	134
Хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгжид	8.1	192
Хувиараа хөдөлмөр эрхэлдэг	8.5	202
Эрүүл мэндийн байгууллагад	4.3	102
Боловсролын байгууллагад	8.5	202
Соёл урлагийн байгууллагад	1.7	40
Спортын байгууллагад	4.8	113
Тэтгэвэр, группд	7.2	171
Ажилгүй	4.5	107
Оюутан	8.9	211
Төгсөх ангийн сурагч	8.0	189
Нийт	100.0	2,366

Зураг 2.2-т судалгаанд хамрагдсан хүн амын хүйсийн харьцааг аймгаар харуулсан. Үүнээс харахад аймгуудын хувьд судалгаанд хамрагдсан иргэдийн хүйсийн харьцаа харилцан адилгүй байна. Тэр дундаа, Архангай, Баян-Өлгий, Баянхонгор, Говьсүмбэр, Дорноговь, Дорнод, Дундговь, Өмнөговь, Сүхбаатар аймгуудын хувьд судалгаанд хамрагдсан иргэдийн дунд аль нэг хүйсийн хүн ам 60, түүнээс их хувийг эзэлж байна.

Зураг 2. 2. Судалгаанд хамрагдсан хүн ам, хүйсээр, аймгаар, дүнд эзлэх хувиар

Аймаг, дүүргүүдийн хувьд судалгаанд хамрагдсан хүн амын насны бүтэц ямар байгааг хүснэгт 2.3-т дэлгэрэнгүй харуулсан.

Хүснэгт 2. 3. Судалгаанд хамрагдсан хүн ам, насны бүлгээр, аймгаар, дүнд эзлэх хувиар

Аймаг, дүүрэг	Насны бүлэг					
	18-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+
Архангай	12.3	42.5	37.0	6.8	1.4	0.0
Баян-Өлгий	27.4	25.8	33.3	10.2	2.7	0.5
Баянхонгор	20.8	22.4	26.4	15.2	9.6	5.6
Булган	27.4	33.9	17.7	12.9	3.2	4.8
Говь-Алтай	34.7	29.2	19.4	11.1	4.2	1.4
Говьсүмбэр	36.1	27.9	18.4	11.6	6.1	0.0
Дархан-Уул	21.9	32.7	31.1	6.1	6.1	2.0
Дорноговь	10.3	51.7	29.3	5.2	3.4	0.0
Дорнод	31.5	27.8	25.9	9.3	5.6	0.0
Дундговь	15.7	46.3	21.6	13.4	1.5	1.5
Завхан	11.3	25.8	23.7	17.5	11.3	10.3
Орхон	17.9	23.9	31.3	16.4	7.5	3.0
Өвөрхангай	41.1	36.7	12.2	6.7	1.1	2.2
Өмнөговь	28.0	38.0	22.0	6.0	4.0	2.0
Сүхбаатар	18.4	15.8	19.7	17.1	14.5	14.5
Сэлэнгэ	14.7	14.7	17.6	16.2	17.6	19.1
Төв	33.8	31.1	17.6	6.8	9.5	1.4
Увс	24.7	49.4	18.2	5.2	2.6	0.0
Ховд	15.9	25.4	34.9	11.1	9.5	3.2
Улаанбаатар хот	29.5	18.6	20.2	15.6	9.3	6.7
Багахангай	22.9	15.7	17.1	17.1	10.0	17.1
Баянгол	16.7	13.0	9.3	18.5	33.3	9.3
Баянзүрх	36.7	14.2	22.5	15.8	7.5	3.3
Налайх	20.3	28.8	23.7	15.3	0.0	11.9
Сүхбаатар	14.6	29.2	33.3	18.8	4.2	0.0
Хан-Уул	58.7	7.9	17.5	9.5	6.3	0.0
Улсын дүн	25.5	29.1	23.3	11.7	6.5	4.0

4.3 СУДАЛГААНЫ ҮР ДҮН

Судалгааны үр дүнг танилцуулахаас өмнө манай улсын биеийн тамир, спортын салбарын статистик тоо мэдээлэл ямар байгааг товч авч үзлээ.

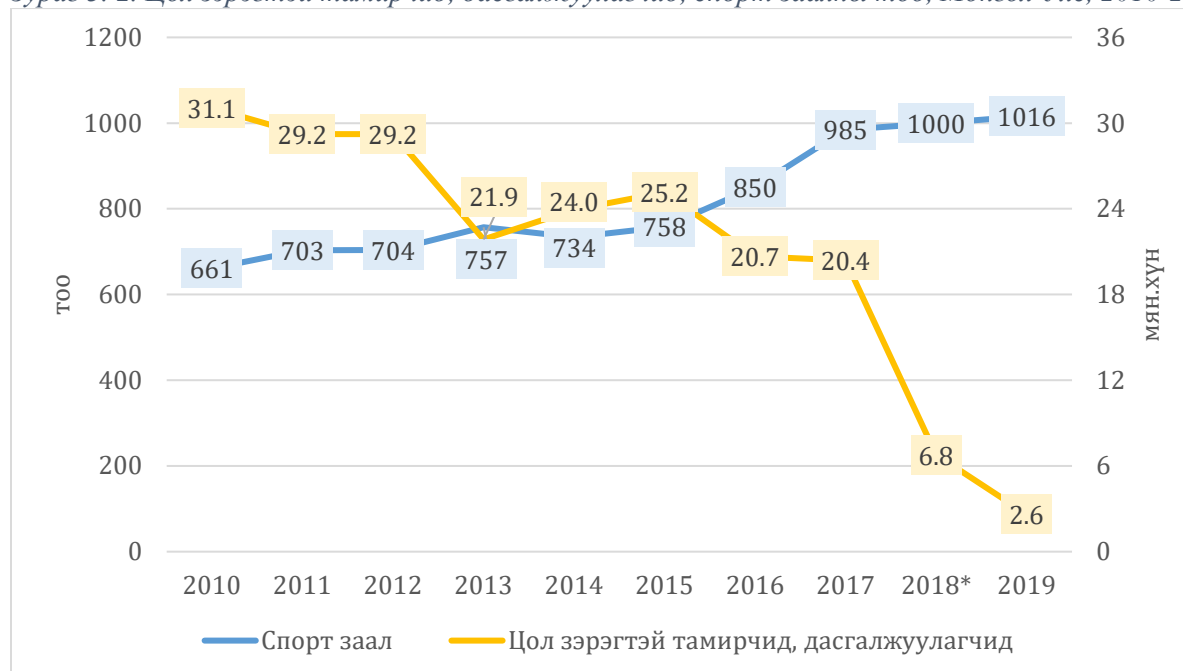
Үндэсний статистикийн хороо (ҮСХ)-ноос 2019 онд зохион байгуулсан Цаг ашиглалтын судалгааны үр дүнгээс харахад Монгол улсын хэмжээнд 12, түүнээс дээш насны хүн амын хувьд **дунджаар** өдөрт ердөө 6 минутыг л биеийн тамир, спортоор хичээллэхэд зарцуулсан үр дүн гарсан байсан. Энэ нь манай улсын хэмжээнд эрүүл амьдралын нэг тулгуур болсон дасгал, хөдөлгөөн хийхэд иргэд цаг заваа зарцуулахгүй байна эсвэл зарцуулах боломж байхгүй байгааг харуулж байгаа юм.

Монгол улсын хэмжээнд сүүлийн 10 жилийн хугацаанд спорт заалны тоо болон цол, зэрэгтэй тамирчид, дасгалжуулагчдын тоо хэрхэн өөрчлөгдсөнийг Зураг 3.1-д харуулав.

Спорт заалны тоо 2010-2015 оны хооронд 661-758 байсан бол 2015-2017 оны хооронд 758-985 болж эрчимтэй өсжээ. Харин сүүлийн гурван жилд спорт заалны тоо харьцангуй тогтвортой 985-1016 байна.

Цол зэрэгтэй тамирчид, дасгалжуулагчдын тооны хувьд 2018, 2019 оны хувьд огцом бага байгаа нь Үндэсний статистикийн хороо болон Биеийн тамир, спортын хороо хамтран 2018 онд Биеийн тамир, спортын салбарын нэг удаагийн тооллого хийснээс гадна мэдээлэл цуглуулдаг маягтдаа өөрчлөлт оруулсантай холбоотой. Өөрөөр хэлбэл, мэдээллийн ойлголт, тодорхойлолтоо өөрчлөгдсөнтэй холбогдоод тоонд өөрчлөлт орсон байна. Гэхдээ 2010-2017 оны хооронд нэг ойлголтоор мэдээлэл цуглуулахад тамирчид, дасгалжуулагчдын тоо буурч байсан нь харагдаж байна.

Зураг 3. 1. Цол зэрэгтэй тамирчид, дасгалжуулагчид, спорт заалны тоо, Монгол Улс, 2010-2019 он

Эх үүсвэр: Статистикийн эмхэтгэл 2019, ҮСХ

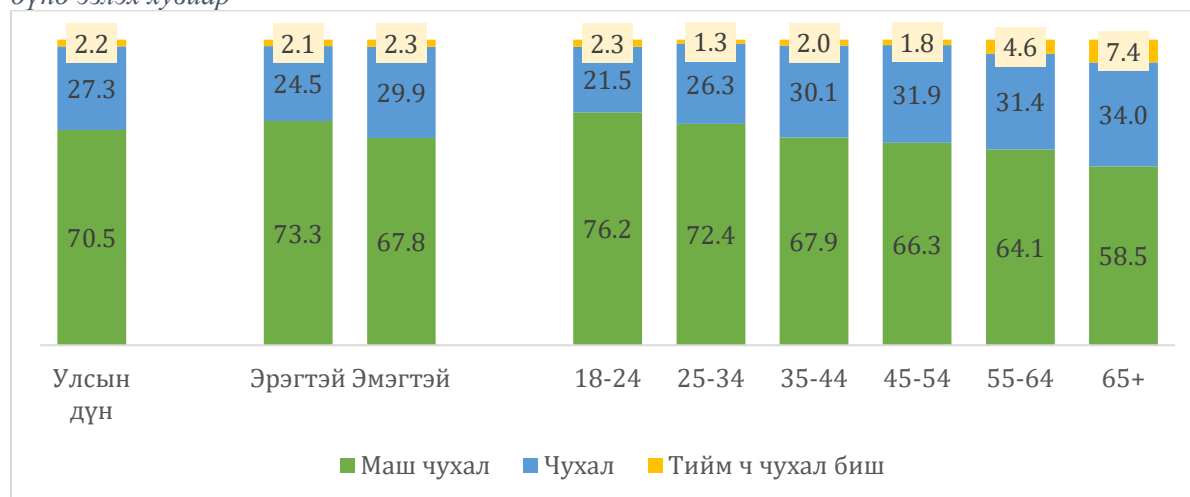
* Биеийн тамир, спортын салбарын мэдээллийн маягтыг хуулийн дагуу өөрчлөн 2018 оноос эхлэн цол, зэрэгтэй тамирчид, дасгалжуулагчид, шүүгчдийн дүнгээр гаргадаг болсон. "Биеийн тамир, спортын тухай хууль"-ийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.8 дахь хэсэгт зааснаар "Тамирчин гэж спортын сургалт-

дасгалжуулалтаар бэлтгэгдсэн, спортын тэмцээнд оролцдог этгээдийг ” ойлгоно гэж тодорхойлсон байдаг.

4.3.1. ИРГЭДИЙН БИЕЙН ТАМИР, СПОРТООР ХИЧЭЭЛЛЭХ ИДЭВХ, ОРОЛЦОО

Улсын хэмжээнд судалгаанд хамрагдсан нийт хүн амын 70.5 хувь нь биеийн тамир, спортоор хичээллэх нь маш чухал, 27.3 хувь нь чухал, үлдсэн 2.2 хувь нь тийм ч чухал биш гэж үздэг байна (зураг 3.2). Биеийн тамир, спортоор хичээллэх нь хэр чухлыг үнэлсэн байдал нь хүйс болон насны бүлгээр ялгаатай байгаа нь зургаас мөн харагдаж байна. Тодруулбал, биеийн тамир, спортоор хичээллэх нь маш чухал гэж үздэг эрэгтэйчүүдийн хувь 73.3 байгаа нь эмэгтэйчүүдтэй харьцуулахад 5.5 пунктээр өндөр байна. Мөн насны бүлэг ахих тусам биеийн тамир, спортоор хичээллэх нь “маш чухал” гэж үздэг хүн амын хувь буурч, харин “чухал” гэж үзэх нь нэмэгддэг байна.

Зураг 3. 2. Биеийн тамир, спортоор хичээллэх нь хэр чухлыг үнэлсэн байдал, хүйс, насны бүлгээр, дүнд эзлэх хувиар

Биеийн тамир, спортоор хичээллэх нь хэр чухлыг үнэлсэн байдлаар аймаг, дүүргээр хүснэгт 3.1-т харуулав.

Хүснэгтээс харахад Төв аймгийн судалгаанд хамрагдсан хүн амын 12.2 хувь, Сэлэнгэ аймгийн 10.3 хувь, Баянзүрх дүүргийн 8.3 хувь нь биеийн тамир, спортоор хичээллэх нь “тийм ч чухал биш” гэж хариулсан байгаа нь улсын дунджаас 3.8-5.5 дахин их байгаа нь анхаарал татаж байна.

Харин Дорнод (90.7 хувь), Ховд (82.5 хувь), Увс (81.8 хувь), Говь-Алтай (80.6 хувь), Говьсүмбэр (79.6 хувь), Баян-Өлгий (78.0 хувь), Орхон (77.6 хувь), Сэлэнгэ (75.0 хувь) аймгаас судалгаанд хамрагдсан хүн амын 75.0-90.7 хувь нь биеийн тамир, спортоор хичээллэх нь хүний амьдралд “маш чухал” гэж үзжээ.

Улаанбаатар хотын хувьд судалгаанд хамрагдсан хүн амын 66.7 хувь нь биеийн тамир, спортоор хичээллэх нь амьдралд маш чухал, 29.1 хувь нь чухал, үлдсэн 4.2 хувь нь тийм ч чухал биш гэж хариулжээ.

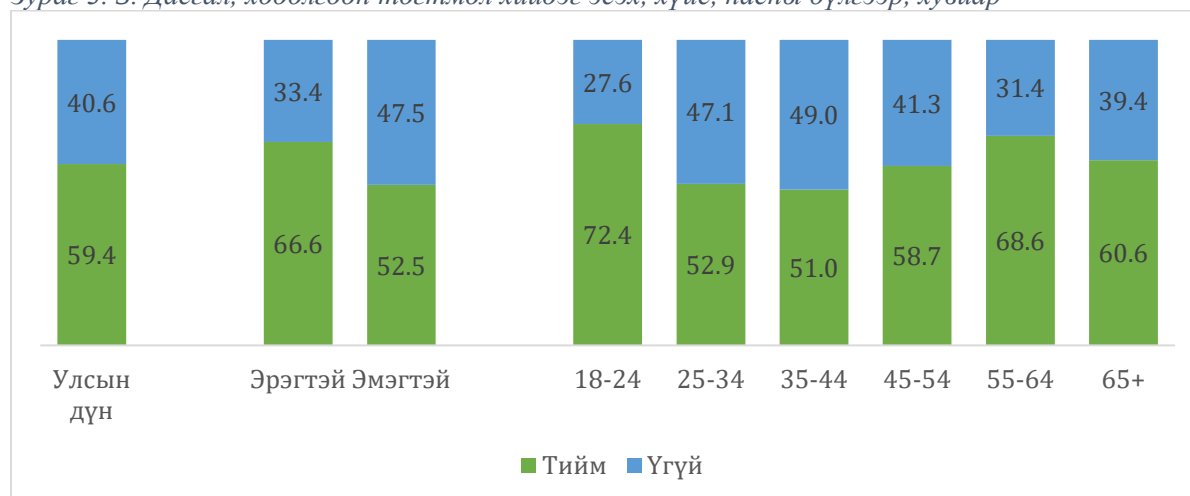
Хүснэгт 3. 1. Биеийн тамир, спортоор хичээллэх нь хэр чухлыг үнэлсэн байдал, аймаг, дүүргээр, дүнд эзлэх хувиар

Аймаг, дүүрэг	Маш чухал	Чухал	Тийм ч чухал биш
Архангай	61.6	34.2	4.1
Баян-Өлгий	78.0	21.0	1.1
Баянхонгор	62.4	34.4	3.2
Булган	71.8	28.2	0.0
Говь-Алтай	80.6	19.4	0.0
Говьсүмбэр	79.6	20.4	0.0
Дархан-Уул	74.5	24.0	1.5
Дорноговь	65.5	32.8	1.7
Дорнод	90.7	9.3	0.0
Дундговь	68.7	29.9	1.5
Завхан	57.7	41.2	1.0
Орхон	77.6	22.4	0.0
Өвөрхангай	71.7	27.2	1.1
Өмнөговь	74.0	26.0	0.0
Сүхбаатар	63.2	35.5	1.3
Сэлэнгэ	75.0	14.7	10.3
Төв	40.5	47.3	12.2
Увс	81.8	18.2	0.0
Ховд	82.5	17.5	0.0
Улаанбаатар хот	66.7	29.1	4.2
Багахангай	58.6	35.7	5.7
Баянгол	64.8	31.5	3.7
Баянзүрх	63.3	28.3	8.3
Налайх	66.1	32.2	1.7
Сүхбаатар	79.2	20.8	0.0
Хан-Уул	69.8	28.6	1.6
Улсын дүн	70.5	27.3	2.2

Энэхүү судалгаанд хүн амын хэчнээн хувь нь дасгал хөдөлгөөнийг тогтмол хийдгийг тодруулсан. Цаашлаад хүмүүс ихэвчлэн хаана дасгал, хөдөлгөөн хийж байгааг, харин дасгал, хөдөлгөөн хийдэггүй хүмүүсийн хувьд гол шалтгаан юу байгааг гаргаж ирсэн.

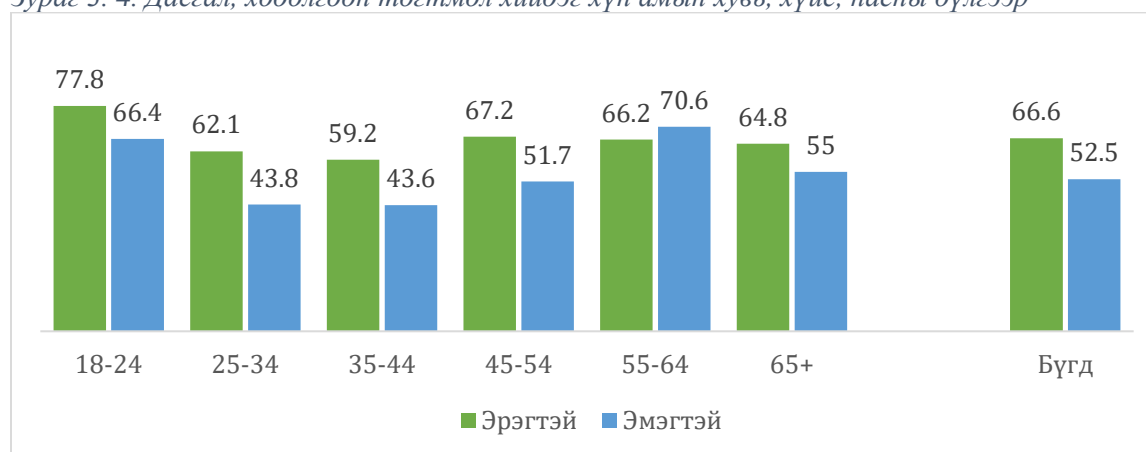
Дасгал хөдөлгөөн тогтмол хийдэг хүн амын хувийг сонгосон үзүүлэлтүүдээр зураг 3.3-3.7-д харуулав. Судалгаанд хамрагдсан нийт хүн амын 59.4 хувь буюу 10 хүн тутмын 6 нь дасгал, хөдөлгөөн тогтмол хийдэг байна (Зураг 3.3). Тогтмол дасгал, хөдөлгөөн хийдэг хүн амын хувь хүйс болон насны бүлгээр ялгаатай байна. Тодруулбал, эрэгтэйчүүд (66.6 хувь), 18-24 (72.4 хувь) болон 55-64 (68.8 хувь) насны хүн амын хувьд дасгал, хөдөлгөөн тогтмол хийх нь өндөр хувьтай байгааг зургаас харж болно. 25-44 насны хүн амын ердөө тал хувь нь дасгал хөдөлгөөн, тогтмол хийдэг гэж хариулсан байгааг анхаарч ажиллах нь хэрэгтэй.

Зураг 3. 3. Дасгал, хөдөлгөөн тогтмол хийдэг эсэх, хүйс, насны бүлгээр, хувиар

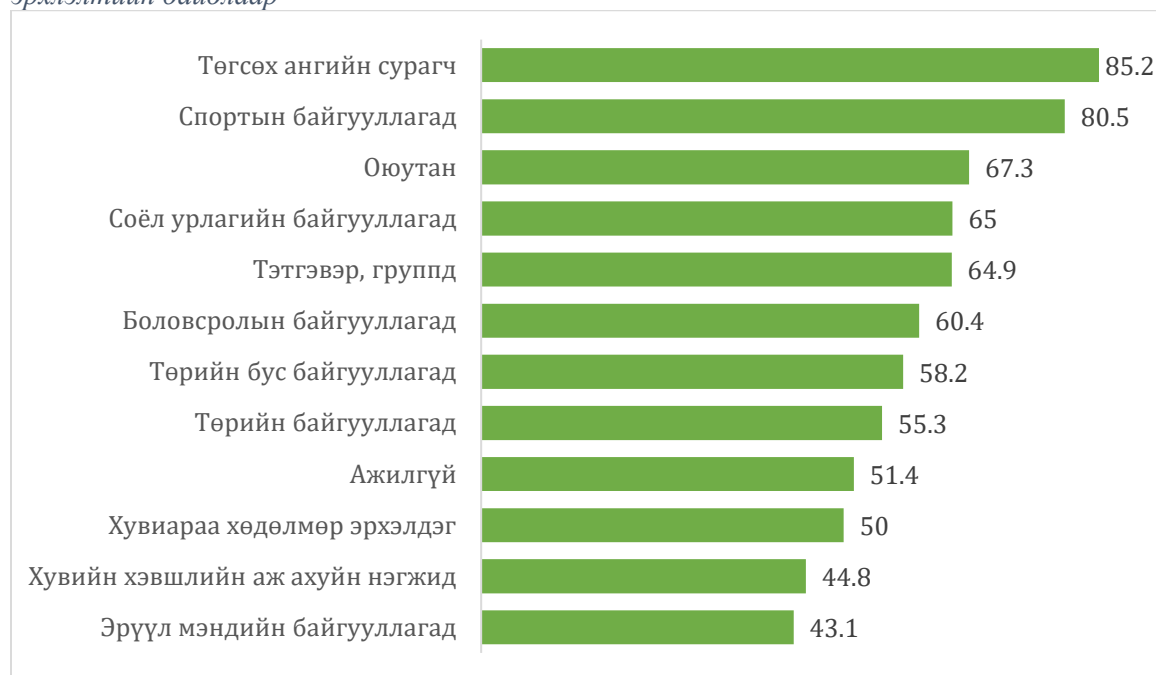
Зураг 3.4-өөс харахад 55-64-өөс бусад насны бүлгийн хувьд дасгал, хөдөлгөөн тогтмол хийдэг эрэгтэйчүүдийн хувь эмэгтэйчүүдтэй харьцуулахад өндөр байна. Тэр дундаа 25-54 насныхны хувьд дасгал, хөдөлгөөн тогтмол хийдэг эмэгтэйчүүд, эрэгтэйчүүдийн хувийн зөрүү өндөр байна. Энэ нь тухайн насны эмэгтэйчүүдийн хувьд гэрийн ажил, үр хүүхдэдээ илүү цаг зарцуулдагтай холбоотой байх магадлалтай.

Зураг 3. 4. Дасгал, хөдөлгөөн тогтмол хийдэг хүн амын хувь, хүйс, насны бүлгээр

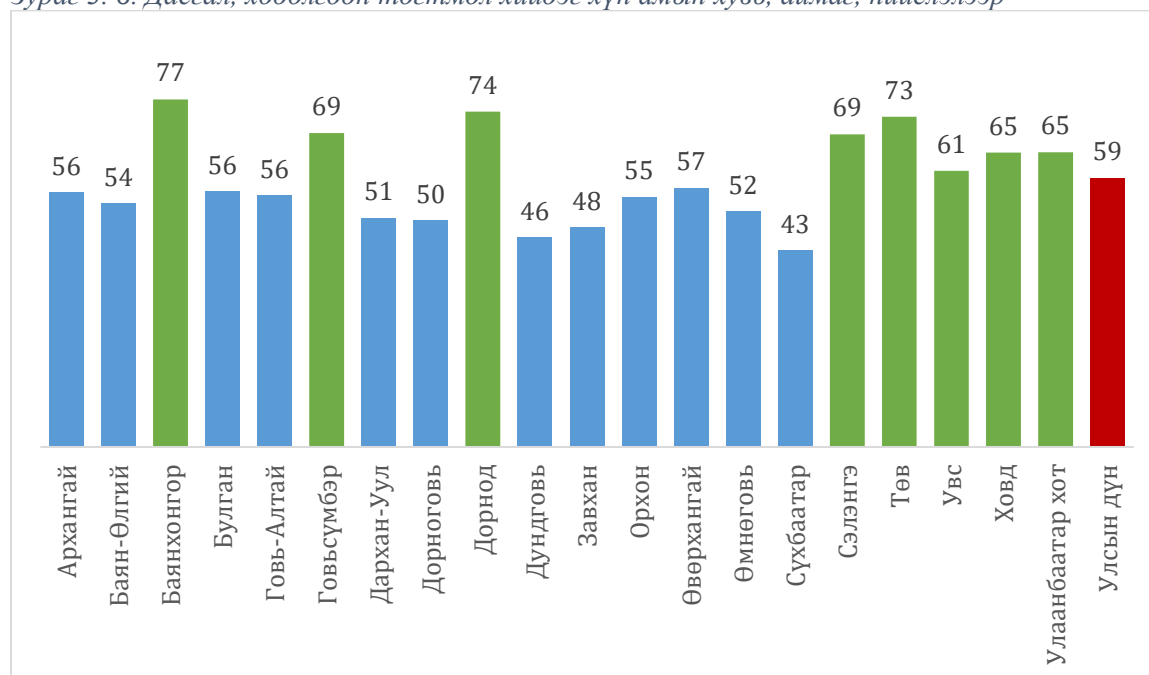
Дасгал, хөдөлгөөн тогтмол хийх нь хүн амын ажил эрхлэлтийн байдалтай ямар хамааралтай байгааг харах зорилгоор зураг 3.5-ыг харуулсан. Үүнээс харахад ажилгүй, хувиараа хөдөлмөр эрхэлдэг, хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгжид хөдөлмөр эрхэлдэг, эрүүл мэндийн байгууллагад хөдөлмөр эрхэлдэг хүмүүсийн хувьд дасгал, хөдөлгөөн тогтмол хийх нь бага байдаг байна. Тиймээс нийтийн биеийн тамирын чиглэлээр аливаа хөтөлбөр боловсруулахдаа хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгж, байгууллагуудад уриалга гарган хамтран ажиллах нь үр дүнтэй байж болох юм.

Зураг 3. 5. Дасгал, хөдөлгөөн тогтмол хийдэг судалгаанд хамрагдсан хүн амын хувь, ажил эрхлэлтийн байдлаар

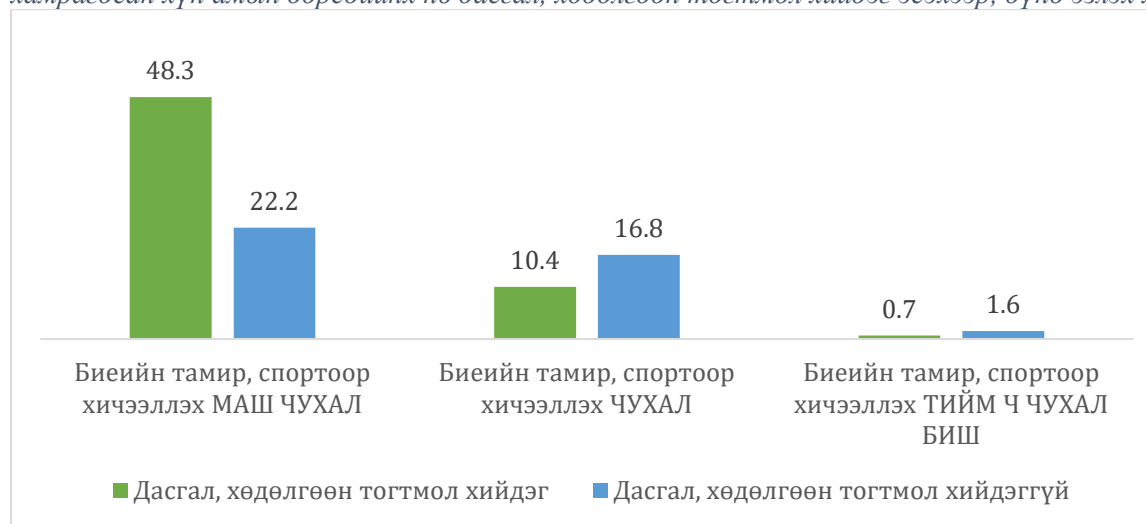
Дасгал, хөдөлгөөн тогтмол хийдэг хүн амын хувийг аймаг, нийслэлээр харахад Зураг 3.6-д цэнхрээр тэмдэглэгдсэн аймгуудын хувьд дасгал, хөдөлгөөн тогтмол хийдэг хүн амын хувь улсын түвшнээс доогуур тэр дундаа Дундговь, Завхан, Сүхбаатар аймгуудын хувьд 50.0 хувь хүрэхгүй байгаа нь анхаарал татаж байна.

Зураг 3. 6. Дасгал, хөдөлгөөн тогтмол хийдэг хүн амын хувь, аймаг, нийслэлээр

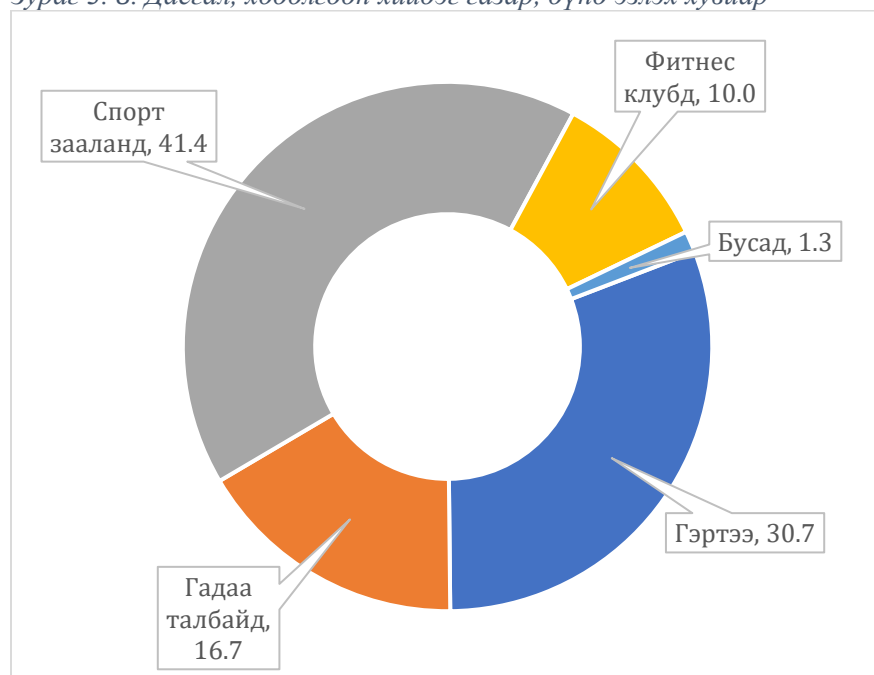
Судалгаанд хамрагдсан хүн амын хувьд биеийн тамир, спортоор хичээллэх нь хэр чухал болохыг үнэлсэн үнэлгээ болон дасгал, хөдөлгөөн тогтмол хийж байгаа эсэхтэй нь ямар хамааралтай байгааг зураг 3.7-д харуулав. Зургаас харахад биеийн тамир, спортоор хичээллэх нь чухал гэж боддог ч гэсэн бодит байдал дээр дасгал, хөдөлгөөн тогтмол хийж чадахгүй байгаа иргэд нэлээд хувь байна. Тодруулбал, судалгаанд хамрагдсан 10 хүн тутмын 4 нь биеийн тамир, спортоор хичээллэх нь маш чухал, чухал гэж боддог хэдий ч дасгал, хөдөлгөөн тогтмол хийдэггүй байна.

Зураг 3. 7. Биеийн тамир, спортоор хичээллэх нь хэр чухал болохыг үнэлсэн байдал, судалгаанд хамрагдсан хүн амын өөрсдийнх нь дасгал, хөдөлгөөн тогтмол хийдэг эсэхээр, дүнд эзлэх хувиар

Иргэдийн хувьд дасгал, хөдөлгөөн хийхдээ ихэвчлэн хаана хийдгийг тодруулахад 41.4 хувь нь спорт зааланд, 30.7 хувь нь гэртээ, 16.7 хувь нь гадаа талбайд, 10.0 хувь нь фитнес клубд, үлдсэн 1.3 хувь нь бусад газарт хийдэг гэжээ (зураг 3.8). Уг үзүүлэлтийг хүснэгт 3.2 болон 3.3-т задлан харууллаа.

Зураг 3. 8. Дасгал, хөдөлгөөн хийдэг газар, дүнд эзлэх хувиар

Дасгал, хөдөлгөөн хийдэг газар нь хүйс, насны бүлэг болон ажил эрхлэлтийн байдлаар ялгаатай байгаа нь хүснэгт 3.2-оос харагдаж байна. Тодруулбал, эрэгтэйчүүдийн хувьд спорт зааланд (49.3 хувь), эмэгтэйчүүдийн хувьд (39.6 хувь) гэртээ дасгал, хөдөлгөөн хийдэг байна.

Насны бүлгээр авч үзэхэд, залуу болон идэр насныхны хувьд спорт заал, фитнес клубд, харин нас ахих тусам гэртээ эсвэл гадаа талбайд дасгал, хөдөлгөөн хийх нь илүү байдаг байна. Тодруулбал, 18-24 насныхны хувьд спорт зааланд (54.5 хувь), 25-44 насныхны хувьд фитнес клубд (12.2-16.5 хувь), 45-54 насныхны хувьд гэртээ (36.8 хувь), 55-64 насныхны хувьд гадаа талбайд (32.8 хувь), 65, түүнээс дээш насныхны хувьд гэртээ (52.1 хувь), гадаа талбайд (35.6 хувь) дасгал, хөдөлгөөн хийх нь улсын дүнгээс өндөр байна.

Дасгал, хөдөлгөөн хийдэг газар нь хүн амын ажил эрхлэлтийн байдлаар мөн ялгаатай байгааг дэлгэрэнгүйг хүснэгтээс харж болно.

Хүснэгт 3. 2. Дасгал, хөдөлгөөн хийдэг газар, хүйс, насны бүлэг, ажил эрхлэлтийн байдлаар, дүнд эзлэх хувиар

Сонгосон үзүүлэлт	Гэртээ	Гадаа талбайд	Спорт зааланд	Фитнес клубд	Бусад
Насны бүлэг					
18-24	21.2	17.4	54.5	6.2	0.7
25-34	30.0	11.1	41.6	16.5	0.8
35-44	35.6	13.8	36.3	12.2	2.1
45-54	36.8	17.0	35.0	8.5	2.7
55-64	34.3	32.8	30.6	1.5	0.7
65+	52.1	35.6	12.3	0.0	0.0
Хүйс					
Эрэгтэй	22.6	18.3	49.3	8.3	1.4
Эмэгтэй	39.6	14.8	32.5	11.9	1.1
Ажил эрхлэлтийн байдал					
Төрийн байгууллагад	31.8	12.3	43.7	11.0	1.3
Төрийн бус байгууллагад	33.3	25.0	28.7	11.1	1.9
Хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгжид	35.0	16.1	30.8	17.5	0.7
Хувиараа хөдөлмөр эрхэлдэг	36.5	20.5	22.4	17.9	2.6
Эрүүл мэндийн байгууллагад	45.7	11.4	18.6	20.0	4.3
Боловсролын байгууллагад	28.0	15.5	47.8	6.8	1.9
Соёл урлагийн байгууллагад	36.8	21.1	31.6	10.5	0.0
Спортын байгууллагад	10.6	9.6	76.9	2.9	0.0
Тэтгэвэр, группд	45.7	34.3	17.1	1.4	1.4
Ажилгүй	39.8	13.3	27.7	18.1	1.2
Оюутан	20.2	13.5	57.9	8.4	0.0
Төгсөх ангийн сурагч	18.5	19.1	60.7	1.1	0.6
Улсын дүн	30.7	16.7	41.4	10.0	1.3

Хүснэгт 3.3-т аймаг, дүүргүүдийн хүн амын дасгал, хөдөлгөөн хийдэг газрыг харуулав. Архангай (44.6 хувь), Баян-Өлгий (39.4 хувь), Булган (42.9 хувь), Говь-Алтай (40.6 хувь), Дорноговь (44.7 хувь), Дундговь (57.5 хувь), Өмнөговь (36.1 хувь), Сэлэнгэ (53.7 хувь) аймгуудаас судалгаанд хамрагдсан иргэдийн хувьд гэртээ дасгал, хөдөлгөөн ихэвчлэн хийдэг гэж хариулсан хувь нь улсын дунджаас өмнө буюу 36.1-57.5 байна.

Гадаа талбайд дасгал, хөдөлгөөн хийдэг хүн амын хувь Сүхбаатар (42.4 хувь), Завхан (23.5 хувь), Дархан-Уул (21.6 хувь), Төв (20.5 хувь) аймаг болон Улаанбаатар хот (21.4 хувь)-д, харин спорт зааланд дасгал, хөдөлгөөн хийдэг хүн амын хувь Дорнод (73.9 хувь), Ховд (69.1 хувь), Өвөрхангай (57.3 хувь), Орхон (55.8 хувь), Увс (52.6 хувь) аймагт өндөр байна.

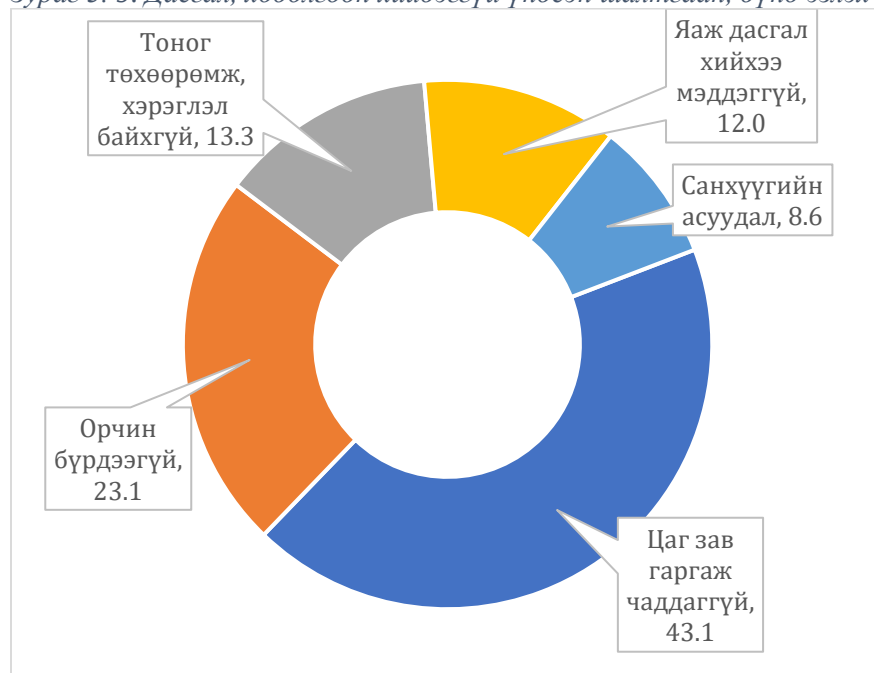
Улаанбаатар хотоос судалгаанд хамрагдсан хүн амын ердөө 4.6 хувь нь фитнес клубд дасгал, хөдөлгөөн хийдэг гэж хариулсан байна. Уг үзүүлэлт нь улсын дунджаас 2 дахин бага байгааг анхаарах хэрэгтэй юм. Монгол Улсын хүн амын талаас илүү хувь нь амьдардаг тул фитнес клубын тоо их байсан ч хүртээмж бага байх магадлалтай. Нөгөө талаас фитнес клубууд нь төлбөртэй тул амьжиргаа, санхүүгийн асуудалтай шууд хамааралтай юм.

Хүснэгт 3. 3. Дасгал, хөдөлгөөн хийдэг газар, аймаг, дүүргээр, дүнд эзлэх хувиар

Аймаг, дүүрэг	Гэртээ	Гадаа талбайд	Спорт зааланд	Фитнес клубд	Бусад
Архангай	44.6	10.7	42.9	1.8	0.0
Баян-Өлгий	39.4	13.6	37.1	9.8	0.0
Баянхонгор	24.8	18.8	44.4	12.0	0.0
Булган	42.9	9.9	44.0	3.3	0.0
Говь-Алтай	40.6	10.9	31.3	17.2	0.0
Говьсүмбэр	24.8	13.6	38.4	23.2	0.0
Дархан-Уул	35.9	21.6	34.6	7.8	0.0
Дорноговь	44.7	10.5	23.7	21.1	0.0
Дорнод	10.9	4.3	73.9	10.9	0.0
Дундговь	57.5	11.5	27.6	3.4	0.0
Завхан	25.0	23.5	39.7	11.8	0.0
Орхон	25.0	7.7	55.8	11.5	0.0
Өвөрхангай	22.9	13.7	57.3	6.1	0.0
Өмнөговь	36.1	16.7	36.1	11.1	0.0
Сүхбаатар	28.8	42.4	16.7	12.1	0.0
Сэлэнгэ	53.7	16.4	17.9	11.9	0.0
Төв	13.7	20.5	41.1	24.7	0.0
Увс	24.6	3.5	52.6	19.3	0.0
Ховд	18.2	9.1	69.1	3.6	0.0
Улаанбаатар хот	24.3	21.4	43.5	4.6	6.2
Багахангай	15.0	28.3	53.3	3.3	0.0
Баянгол	25.5	48.9	10.6	4.3	10.6
Баянзүрх	30.5	12.6	46.3	4.2	6.3
Налайх	26.4	20.8	37.7	9.4	5.7
Сүхбаатар	29.5	22.7	40.9	2.3	4.5
Хан-Уул	18.6	6.8	59.3	3.4	11.9
Улсын дүн	30.7	16.7	41.4	10.0	1.3

Зураг 3.7-д биеийн тамир, спорт амьдралд чухал гэдгийг ойлгож байгаа хэдий ч ямар нэг шалтгаанаар дасгал, хөдөлгөөн тогтмол хийж чаддаггүй нь харагдсан. Тэгвэл дасгал, хөдөлгөөн тогтмол хийдэггүй хүмүүсээс яагаад хийдэггүй шалтгааныг тодруулж асуусан бөгөөд үр дүнг нь Зураг 3.9-д харуулав. Судалгаанд хамрагдсан нийт хүн амын хувьд тооцож үзэхэд 43.1 хувь нь цаг зав гаргаж чаддаггүй, 23.1 хувь нь орчин бүрдээгүй, 13.3 хувь нь тоног төхөөрөмж, хэрэглэл байхгүй, 12.0 хувь нь яаж дасгал хийхээ мэддэггүй, 8.6 хувь нь санхүүгийн асуудал гэсэн шалтгаанаар дасгал, хөдөлгөөн хийдэггүй байна.

Зураг 3. 9. Дасгал, хөдөлгөөн хийдэггүй үндсэн шалтгаан, дүнд эзлэх хувиар

Дасгал, хөдөлгөөн хийдэггүй үндсэн шалтгааныг сонгосон үзүүлэлтээр хүснэгт 3.4-т харуулсан. Эрэгтэйчүүдийн хувьд орчин бүрдээгүй (24.8 хувь), тоног төхөөрөмж, хэрэглэл байхгүй (15.9 хувь) гэж хариулсан хувь нь эмэгтэйчүүдтэй харьцуулахад өндөр байна. Үүнтэй уялдаад эмэгтэйчүүдийн хувьд цаг зав гаргаж чаддаггүй (45.2 хувь), яаж дасгал хийхээ мэддэггүй (13.8 хувь) шалтгаанаар дасгал, хөдөлгөөн хийхгүй байгаа эмэгтэйчүүдийн хувь эрэгтэйчүүдтэй харьцуулахад 3.8-4.5 пунктээр өндөр байгаа нь хүснэгтээс харагдаж байна.

Дасгал, хөдөлгөөн хийхгүй байгаа шалтгааныг насны бүлгээр мөн ялгаатай байв. Тодруулбал, 18-24 насныхны хувьд орчин бүрдээгүй (27.5 хувь), санхүүгийн асуудал (13.4 хувь) гэсэн шалтгаанууд нь бусад насны бүлэгтэй харьцуулахад өндөр байв. 25-44 насныхны хувьд цаг зав гаргаж чаддаггүй шалтгаанаар дасгал, хөдөлгөөн хийхгүй байх тохиолдол их буюу 46.8-47.7 хувь байна. Энэ насны бүлгийнхэн ажил хөдөлмөрт илүү цаг зарцуулдаг мөн шинэ залуу гэр бүлүүд үр хүүхдэдээ цаг хугацаа зарцуулах хэрэгцээ шаардлага гардагтай холбоотой байх талтай. Харин 45, түүнээс дээш насныхны дунд дасгал яаж хийхээ мэддэггүй гэж хариулсан хүн амын хувь 13.8-36.2 хувь байгаа нь бусад насны бүлэгтэй харьцуулахад өндөр байна. Энэ насныханд зориулсан дасгал, хөдөлгөөн хэрхэн хийх видео бичлэгүүд зааварчилгаа хийж, олон нийтийн сүлжээгээр цацаж болох юм.

Дасгал, хөдөлгөөн хийхгүй байгаа үндсэн шалтгааныг ажил эрхлэлтийн байдлаар хүснэгтээс дэлгэрүүлэн харж болно.

Хүснэгт 3. 4. Дасгал, хөдөлгөөн хийдэггүй үндсэн шалтгаан, хүйс, насны бүлэг, ажил эрхлэлтийн байдлаар, дүнд эзлэх хувиар

Сонгосон үзүүлэлт	Цаг зав гаргаж чаддаггүй	Орчин бүрдээгүй	Тоног төхөөрөмж хэрэглэл байхгүй	Яаж дасгал хийхээ мэддэггүй	Санхүүгийн асуудал
Насны бүлэг					
18-24	33.7	27.5	14.8	10.7	13.4
25-34	47.7	24.8	10.7	9.3	7.5
35-44	46.8	19.9	14.4	10.8	8.0
45-54	42.1	23.7	14.5	13.8	5.9
55-64	47.4	12.8	19.2	15.4	5.1
65+	29.3	20.7	6.9	36.2	6.9
Хүйс					
Эрэгтэй	40.7	24.8	15.9	10.0	8.6
Эмэгтэй	45.2	21.6	11.0	13.8	8.5
Ажил эрхлэлтийн байдал					
Төрийн байгууллагад	47.7	27.8	11.6	6.1	6.8
Төрийн бус байгууллагад	42.9	22.6	14.3	9.5	10.7
Хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгжид	53.8	18.5	7.7	13.1	6.9
Хувиараа хөдөлмөр эрхэлдэг	45.3	21.9	8.6	16.4	7.8
Эрүүл мэндийн байгууллагад	43.8	21.9	13.7	11.0	9.6
Боловсролын байгууллагад	48.4	17.7	16.1	9.7	8.1
Соёл урлагийн байгууллагад	33.3	25.9	29.6	3.7	7.4
Спортын байгууллагад	50.9	8.8	26.3	3.5	10.5
Тэтгэвэр, группд	29.0	21.0	13.0	30.0	7.0
Ажилгүй	37.7	10.1	13.0	27.5	11.6
Оюутан	32.7	28.3	15.9	15.0	8.0
Төгсөх ангийн сурагч	20.9	37.3	14.9	7.5	19.4
Улсын дүн	43.1	23.1	13.3	12.0	8.6

Хүснэгт 3.5-д дасгал хөдөлгөөн хийхгүй байгаа үндсэн шалтгааныг аймаг, дүүргээр харуулсан бөгөөд онцгой өндөр байгаа дүнгүүдийг хараар тодруулсан.

Хүснэгт 3. 5. Дасгал, хөдөлгөөн хийдэггүй үндсэн шалтгаан, аймаг, дүүргээр, дүнд эзлэх хувиар

Аймаг, дүүрэг	Цаг зав гаргаж чаддаггүй	Орчин бүрдээгүй	Тоног төхөөрөмж хэрэглэл байхгүй	Яаж дасгал хийхээ мэддэггүй	Санхүүгийн асуудал
Архангай	48.8	16.3	11.6	7.0	16.3
Баян-Өлгий	34.8	31.3	14.8	12.2	7.0
Баянхонгор	35.2	15.2	34.3	8.6	6.7
Булган	49.1	24.6	8.8	15.8	1.8
Говь-Алтай	30.4	13.0	10.9	26.1	19.6
Говьсүмбэр	53.2	17.0	10.6	12.8	6.4
Дархан-Уул	47.9	26.1	5.9	6.7	13.4
Дорноговь	51.6	29.0	3.2	12.9	3.2
Дорнод	42.9	42.9	9.5	0.0	4.8
Дундговь	46.4	28.6	15.5	9.5	0.0
Завхан	32.6	17.4	15.2	32.6	2.2
Орхон	32.1	39.6	13.2	5.7	9.4
Өвөрхангай	42.6	21.3	5.3	21.3	9.6
Өмнөговь	39.3	14.3	10.7	10.7	25.0
Сүхбаатар	62.3	16.4	1.6	13.1	6.6
Сэлэнгэ	53.0	7.6	10.6	16.7	12.1
Төв	22.8	24.6	33.3	12.3	7.0
Увс	44.7	23.7	7.9	5.3	18.4
Ховд	31.0	34.5	24.1	3.4	6.9
Улаанбаатар хот	48.2	24.3	10.8	9.0	7.7
Багахангай	33.3	13.3	33.3	13.3	6.7
Баянгол	31.8	36.4	4.5	18.2	9.1
Баянзүрх	50.0	22.1	14.7	10.3	2.9
Налайх	39.5	31.6	10.5	7.9	10.5
Сүхбаатар	63.6	22.7	2.3	2.3	9.1
Хан-Уул	48.3	24.1	6.9	6.9	13.8
Улсын дүн	43.1	23.1	13.3	12.0	8.6

Дасгал, хөдөлгөөн хийхэд “орчин” чухал гэж судалгаанд хамрагдсан нийт иргэдийн 63.5 хувь нь хариулжээ (зураг 3.10). Үүний дараагаар тоног, төхөөрөмжийн хүртээмж (35.2 хувь) гэж үзсэн байна.

Зураг 3. 10. Дасгал хөдөлгөөн хийхэд хамгийн чухал хүчин зүйлс, хувиар

Хүснэгт 3.6-д дасгал, хөдөлгөөн хийхэд чухал хүчин зүйлсийг үнэлсэн байдлыг хүйс, насны бүлэг, ажил эрхлэлтийн байдлаар дэлгэрүүлэн харуулсан. 18-24 насны залуучуудын хувьд бэлтгэл сургуулилалт, дасгалжуулагчийн хандлага, ур чадвар, заалны чанар чухал гэж үнэлсэн байдал нь улсын дунджаас 4.2-12.3 пунктээр өндөр байна. 55, түүнээс дээш насныхны хувьд тоног, төхөөрөмжийн хүртээмж, 65, түүнээс дээш насныхны хувьд дасгал, хөдөлгөөн хийх орчныг чухалчилж үзэх нь бусад насны бүлгээс өндөр байна.

Хүснэгт 3. 6. Дасгал, хөдөлгөөн хийхэд хамгийн чухал хүчин зүйлс, хүйс, насны бүлэг, ажил эрхлэлтийн байдлаар, хувиар

Сонгосон үзүүлэлт	Дасгал хөдөлгөөн хийх орчин	Заалны чанар	Тоног төхөөрөм- жийн хүртээмж	Дасгалжуу- лагчийн хандлага, ур чадвар	Бэлтгэл сургуу- лилт	Бусад
Насны бүлэг						
18-24	56.1	25.0	33.3	33.6	34.3	8.4
25-34	66.3	16.7	34.6	30.7	18.8	11.5
35-44	64.1	18.9	36.7	29.0	17.8	12.3
45-54	67.8	19.6	34.8	26.8	17.0	13.0
55-64	65.4	21.6	39.9	20.3	14.4	14.4
65+	72.3	18.1	38.3	18.1	18.1	20.2
Хүйс						
Эрэгтэй	59.4	24.1	37.6	26.9	24.2	9.9
Эмэгтэй	67.5	16.1	33.0	31.9	19.8	13.3
Ажил эрхлэлтийн байдал						
Төрийн байгууллагад	70.6	18.5	34.7	27.9	16.2	10.0
Төрийн бус байгууллагад	58.2	25.4	35.8	33.6	25.4	7.5
Хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгжид	54.7	16.7	27.1	37.5	19.8	16.1
Хувиараа хөдөлмөр эрхэлдэг	64.9	23.8	36.1	33.7	20.8	14.9
Эрүүл мэндийн байгууллагад	66.7	16.7	39.2	33.3	24.5	8.8
Боловсролын байгууллагад	65.3	16.3	41.1	19.8	21.8	12.4
Соёл урлагийн байгууллагад	57.5	42.5	40.0	20.0	20.0	7.5
Спортын байгууллагад	68.1	13.3	47.8	24.8	14.2	10.6
Тэтгэвэр, группд	67.8	21.1	38.0	18.7	14.6	19.9
Ажилгүй	55.1	15.9	36.4	35.5	16.8	15.9
Оюутан	57.8	28.4	37.4	36.0	36.0	7.1
Төгсөх ангийн сурагч	50.8	18.5	21.7	31.2	42.3	10.1
Улсын дүн	63.5	20.0	35.2	29.4	22.0	11.6

Архангай, Дундговь, Завхан, Ховд аймгууд болон Сүхбаатар дүүргээс хамрагдсан иргэдээс дасгал хөдөлгөөн хийхэд орчин маш чухал гэж үзсэн хувь нь 73.0-83.5 хувьтай байна. Харин тоног, төхөөрөмжийн хүртээмжийг чухалчилж үзсэн иргэдийн хувь Баянхонгор, Завхан, Орхон, Төв аймаг болон Багахангай дүүргийн хувьд өндөр байв. Бусад хүчин зүйлийг хүснэгтээс дэлгэрэнгүй харж болно.

Хүснэгт 3. 7. Дасгал, хөдөлгөөн хийхэд хамгийн чухал хүчин зүйлс, аймаг, дүүргээр, хувиар

Аймаг, дүүрэг	Дасгал хөдөлгөөн хийх орчин	Заалны чанар	Тоног төхөөрөм- жийн хүртээмж	Дасгалжуу- лагчийн хандлага, ур чадвар	Бэлтгэл сургуу- лилт	Бусад
Архангай	75.3	16.4	23.3	30.1	12.3	15.1
Баян-Өлгий	63.4	20.4	32.3	26.9	18.8	14.5
Баянхонгор	54.4	24.8	63.2	23.2	11.2	6.4
Булган	68.5	13.7	27.4	28.2	27.4	17.7
Говь-Алтай	56.9	26.4	33.3	31.9	19.4	18.1
Говьсүмбэр	61.2	15.0	34.0	44.2	28.6	11.6
Дархан-Уул	63.3	20.4	30.1	38.8	20.9	12.8
Дорноговь	62.1	5.2	25.9	46.6	27.6	6.9
Дорнод	51.9	25.9	25.9	37.0	20.4	9.3
Дундговь	73.9	8.2	34.3	26.1	13.4	12.7
Завхан	83.5	9.3	62.9	17.5	17.5	6.2
Орхон	68.7	46.3	55.2	32.8	26.9	9.0
Өвөрхангай	61.7	14.4	26.7	33.9	30.0	10.0
Өмнөговь	76.0	8.0	26.0	32.0	28.0	12.0
Сүхбаатар	65.8	30.3	40.8	30.3	17.1	6.6
Сэлэнгэ	57.4	30.9	32.4	26.5	27.9	44.1
Төв	48.6	33.8	50.0	18.9	13.5	1.4
Увс	63.6	13.0	37.7	41.6	14.3	14.3
Ховд	73.0	17.5	41.3	23.8	22.2	0.0
Улаанбаатар хот						
Багахангай	44.3	25.7	60.0	15.7	51.4	4.3
Баянгол	55.6	31.5	16.7	27.8	9.3	9.3
Баянзүрх	57.5	14.2	14.2	23.3	30.0	14.2
Налайх	64.4	40.7	25.4	30.5	10.2	8.5
Сүхбаатар	79.2	27.1	47.9	12.5	6.3	12.5
Хан-Уул	55.6	11.1	19.0	25.4	42.9	7.9
Улсын дүн	63.5	20.0	35.2	29.4	22.0	11.6

Судалгаанд хамрагдсан хүнээс спорт тэмцээнд оролцдог эсэхийг тодруулахад 21.0 хувь нь огт оролцдоггүй, 49.7 хувь нь хааяа, шаардлагатай үед оролцдог, үлдсэн 29.3 хувь нь байнга оролцдог гэж хариулсан байна. Спорт тэмцээнд оролцох байдал нь хүйс болон насны бүлгээр ялгаатай байна. Тодруулбал, насны бүлэг ахих тусам спорт тэмцээнд огт оролцдоггүй хүн амын хувь нэмэгдэж байв. Харин байнга спортын тэмцээнд оролцдог гэж хариулсан иргэдийн хувь 18-24 насны залуучуудын хувьд хамгийн өндөр 49.5 хувьтай бусад насны бүлгийн хувьд ойролцоо 21.6-25.5 хувь байна.

Эрэгтэйчүүдийн хувьд спорт тэмцээнд оролцох нь эмэгтэйчүүдтэй харьцуулахад их байдаг байна. Тэр дундаа, байнга спортын тэмцээнд оролцдог эрэгтэйчүүдийн хувь 36.8 хувь байгаа нь эмэгтэйчүүдтэй харьцуулахад 14.7 пунктээр өндөр байлаа.

Хүснэгт 3. 8. Спорт тэмцээнд оролцдог эсэх, хүйс, насны бүлэг, ажил эрхлэлтийн байдлаар, дүнд эзлэх хувиар

Сонгосон үзүүлэлт	Огт оролцдоггүй	Хааяа шаардлагатай үед /жилд 1-2 удаа/	Байнга оролцдог
Насны бүлэг			
18-24	7.9	42.5	49.5
25-34	21.5	56.1	22.4
35-44	24.3	54.1	21.6
45-54	25.4	52.9	21.7
55-64	36.6	38.6	24.8
65+	42.6	31.9	25.5
Хүйс			
Эрэгтэй	13.6	49.5	36.8
Эмэгтэй	28.1	49.9	22.1
Ажил эрхлэлтийн байдал			
Төрийн байгууллагад	16.9	60.5	22.6
Төрийн бус байгууллагад	26.9	49.3	23.9
Хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгжид	26.6	56.8	16.7
Хувиараа хөдөлмөр эрхэлдэг	37.1	44.1	18.8
Эрүүл мэндийн байгууллагад	30.4	52.9	16.7
Боловсролын байгууллагад	14.9	52.0	33.2
Соёл урлагийн байгууллагад	20.0	55.0	25.0
Спортын байгууллагад	6.2	40.7	53.1
Тэтгэвэр, группд	39.8	34.5	25.7
Ажилгүй	45.8	34.6	19.6
Оюутан	7.1	39.8	53.1
Төгсөх ангийн сурагч	3.7	42.3	54.0
Улсын дүн	21.0	49.7	29.3

Спорт тэмцээнд оролцдог эсэхийг аймаг, дүүргээр хүснэгт 3.9-өөс дэлгэрэнгүй харж болно. Завхан (38.1), Дорноговь (32.8), Сүхбаатар (31.6) аймгаас судалгаанд хамрагдсан 3 хүн тутмын 1 нь спорт тэмцээнд огт оролцдоггүй гэж хариулсан байгаа нь бусад аймагтай харьцуулахад өндөр байна. Харин Сэлэнгэ, Ховд, Дорнод, Баянхонгор аймгуудаас судалгаанд хамрагдсан хүн амын дунд байнга спорт тэмцээнд оролцдог гэж хариулсан хувь 42.4-64.7 буюу бусадтай харьцуулахад өндөр байв.

Хүснэгт 3. 9. Спорт тэмцээнд оролцдог эсэх, аймаг, дүүргээр, дүнд эзлэх хувиар

Аймаг, дүүрэг	Огт оролцдоггүй	Хааяа шаардлагатай үед /жилд 1-2 удаа/	Байнга оролцдог
Архангай	21.9	50.7	27.4
Баян-Өлгий	18.8	48.4	32.8
Баянхонгор	9.6	48.0	42.4
Булган	19.4	53.2	27.4
Говь-Алтай	25.0	50.0	25.0
Говьсүмбэр	15.6	46.3	38.1
Дархан-Уул	29.1	47.4	23.5
Дорноговь	32.8	62.1	5.2
Дорнод	16.7	38.9	44.4
Дундговь	23.9	65.7	10.4
Завхан	38.1	54.6	7.2
Орхон	20.9	49.3	29.9
Өвөрхангай	12.8	52.8	34.4
Өмнөговь	28.0	44.0	28.0
Сүхбаатар	31.6	55.3	13.2
Сэлэнгэ	19.1	16.2	64.7
Төв	14.9	56.8	28.4
Увс	10.4	62.3	27.3
Ховд	4.8	38.1	57.1
Улаанбаатар хот	23.5	47.4	29.1
Багахангай	21.4	38.6	40.0
Баянгол	59.3	33.3	7.4
Баянзүрх	24.2	43.3	32.5
Налайх	16.9	40.7	42.4
Сүхбаатар	10.4	60.4	29.2
Хан-Уул	15.9	66.7	17.5
Улсын дүн	21.0	49.7	29.3

4.3.2. Биеийн тамир, спортын салбарын үйл ажиллагааны талаарх иргэдийн үнэлгээ

Энэ бүлэгт иргэд Биеийн тамир, спортыг хөгжүүлэхэд төр, засгаас авч хэрэгжүүлж буй ажлуудыг хэрхэн үнэлж дүгнэдэг болон ойлголтын талаар танилцуулна.

Төрөөс биеийн тамир, спортыг хөгжүүлэхэд хэр зэрэг анхаарал тавьж байгаад судалгаанд хамрагдсан хүн амын 21.1 хувь нь “сайн”, 56.4 хувь нь “дунд”, 22.5 хувь нь “муу” гэж үнэлжээ (хүснэгт 3.10). Судалгаанд хамрагдсан 18-44 насны хүн амын хувьд төрөөс биеийн тамир, спортыг хөгжүүлэхэд чиглэсэн үйл ажиллагаанд сэтгэл хангалуун бус байдаг нь энэ насны 4 хүн тутмын 1 нь “муу” гэж үнэлснээс харагдаж байна.

Хүснэгт 3. 10. Төрөөс биеийн тамир, спортыг хөгжүүлэхэд хэр зэрэг анхаарал тавьж байгаад иргэдийн өгсөн үнэлгээ, хүйс, насны бүлэг, ажил эрхлэлтийн байдлаар, дүнд эзлэх хувиар

Сонгосон үзүүлэлт	Сайн	Дунд	Муу
Насны бүлэг			
18-24	21.4	55.3	23.3
25-34	18.9	56.4	24.7
35-44	16.2	59.3	24.5
45-54	25.7	56.9	17.4
55-64	29.4	52.3	18.3
65+	37.2	52.1	10.6
Хүйс			
Эрэгтэй	23.9	53.8	22.2
Эмэгтэй	18.3	59.0	22.7
Ажил эрхлэлтийн байдал			
Төрийн байгууллагад	19.3	57.0	23.6
Төрийн бус байгууллагад	21.6	53.0	25.4
Хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгжид	14.1	61.5	24.5
Хувиараа хөдөлмөр эрхэлдэг	21.3	49.5	29.2
Эрүүл мэндийн байгууллагад	20.6	58.8	20.6
Боловсролын байгууллагад	14.9	66.8	18.3
Соёл урлагийн байгууллагад	40.0	45.0	15.0
Спортын байгууллагад	29.2	60.2	10.6
Тэтгэвэр, группд	35.1	50.3	14.6
Ажилгүй	23.4	51.4	25.2
Оюутан	15.2	56.4	28.4
Төгсөх ангийн сурагч	24.9	55.0	20.1
Улсын дүн	21.1	56.4	22.5

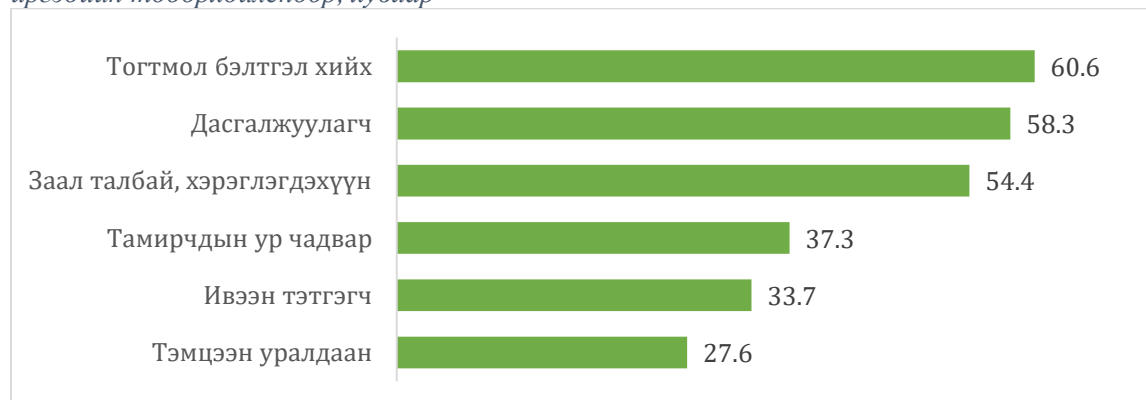
Хүснэгт 3.11-д төрөөс биеийн тамир, спортыг хөгжүүлэхэд хэр зэрэг анхаарал тавьж байгаад иргэдийн өгсөн үнэлгээг аймаг, дүүргээр харуулсан. Сэлэнгэ, Өмнөговь аймаг болон Багахангай, Налайх дүүргээс судалгаанд хамрагдсан иргэдээс “сайн” гэсэн үнэлгээг өгсөн хувь нь бусад аймаг, дүүрэгтэй харьцуулахад өндөр байна. Харин Баян-Өлгий, Дархан-Уул, Дорнод аймаг болон Баянгол дүүргийн хувьд төрөөс биеийн тамир, спортыг хөгжүүлэхэд төр анхаарал тавихгүй байна буюу “муу” гэж үнэлсэн иргэдийн хувь өндөр байна.

Хүснэгт 3. 11. Төрөөс биеийн тамир, спортыг хөгжүүлэхэд хэр зэрэг анхаарал тавьж байгаад иргэдийн өгсөн үнэлгээ, аймаг, дүүргээр, дунд эзлэх хувиар

Аймаг, дүүрэг	Сайн	Дунд	Муу
Архангай	13.7	60.3	26.0
Баян-Өлгий	16.1	52.7	31.2
Баянхонгор	27.2	62.4	10.4
Булган	28.2	51.6	20.2
Говь-Алтай	20.8	54.2	25.0
Говьсүмбэр	18.4	53.7	27.9
Дархан-Уул	9.7	50.0	40.3
Дорноговь	27.6	56.9	15.5
Дорнод	7.4	51.9	40.7
Дундговь	9.0	70.1	20.9
Завхан	11.3	71.1	17.5
Орхон	6.0	83.6	10.4
Өвөрхангай	11.7	65.0	23.3
Өмнөговь	32.0	54.0	14.0
Сүхбаатар	13.2	63.2	23.7
Сэлэнгэ	88.2	4.4	7.4
Төв	23.0	59.5	17.6
Увс	20.8	57.1	22.1
Ховд	15.9	61.9	22.2
Улаанбаатар хот	30.2	51.2	18.6
Багахангай	75.7	22.9	1.4
Баянгол	9.3	40.7	50.0
Баянзүрх	22.5	55.0	22.5
Налайх	40.7	47.5	11.9
Сүхбаатар	8.3	79.2	12.5
Хан-Уул	17.5	65.1	17.5
Улсын дүн	21.1	56.4	22.5

Судалгаанд хамрагдсан иргэд спортын баг, тамирчдын амжилтад нөлөөлөх хүчин зүйлсийг хэрхэн тодорхойлсныг зураг 3.11-т харуулсан. Зургаас харахад судалгаанд хамрагдсан иргэдийн тодорхойлсон хамгийн чухал 3 хүчин зүйл нь тогтмол бэлтгэл хийх (60.6 хувь), дасгалжуулагч (58.3 хувь), заал талбай, хэрэглэгдэхүүн (54.4 хувь) байна.

Зураг 3. 11. Спортын баг, тамирчдын амжилтад нөлөөлөх хүчин зүйлс, судалгаанд хамрагдсан иргэдийн тодорхойлсноор, хувиар

Хүснэгт 3.12-т судалгаанд хамрагдсан иргэдийн тодорхойлсон спортын баг, тамирчдын амжилтад нөлөөлөх хүчин зүйлсийг хүйс, насны бүлгээр харуулсан.

Хүснэгт 3. 12. Спортын баг, тамирчдын амжилтад нөлөөлөх хүчин зүйлс, судалгаанд хамрагдсан иргэдийн тодорхойлсноор, хүйс, насны бүлгээр, хувиар

Сонгосон үзүүлэлт	Заал талбай, хэрэглэгдэхүүн	Дасгал-жуулагч	Тогтмол бэлтгэлийн систем	Тэмцээн уралдаан	Ивээн тэтгэгч	Тамирчдын ур чадвар
Насны бүлэг						
18-24	49.8	58.1	63.2	31.8	33.4	45.0
25-34	56.0	60.3	63.5	23.7	33.6	35.0
35-44	55.9	61.9	58.6	25.0	36.5	36.8
45-54	55.4	58.7	56.5	27.9	31.5	34.4
55-64	56.2	44.4	56.9	28.8	32.0	24.2
65+	57.4	45.7	52.1	40.4	28.7	36.2
Хүйс						
Эрэгтэй	54.3	57.3	62.1	32.0	39.5	31.4
Эмэгтэй	54.5	59.4	59.1	23.2	28.1	43.0
Улсын дүн	54.4	58.3	60.6	27.6	33.7	37.3

Спортын баг, тамирчдын амжилтад нөлөөлөх хүчин зүйлийг аймаг, дүүргээс судалгаанд хамрагдсан иргэд хэрхэн тодорхойлсныг хүснэгт 3.13-аас дэлгэрэнгүй харж болно.

Хүснэгт 3. 13. Спортын баг, тамирчдын амжилтад нөлөөлөх хүчин зүйлс, аймаг, дүүргээр, хувиар

Аймаг, дүүрэг	Заал талбай, хэрэглэг- дэхүүн	Дасгал- жуулагч	Тогтмол бэлтгэлийн систем	Тэмцээн уралдаан	Ивээн тэтгэгч	Тамирчдын ур чадвар
Архангай	56.2	64.4	69.9	17.8	27.4	43.8
Баян-Өлгий	50.0	63.4	67.7	23.7	36.6	47.3
Баянхонгор	49.6	60.0	33.6	49.6	60.8	28.8
Булган	59.7	66.1	66.1	20.2	23.4	54.0
Говь-Алтай	40.3	65.3	63.9	23.6	33.3	51.4
Говьсүмбэр	53.1	66.7	66.7	23.8	36.1	35.4
Дархан-Уул	54.1	66.3	69.4	16.8	41.8	45.4
Дорноговь	51.7	63.8	58.6	12.1	31.0	41.4
Дорнод	51.9	55.6	59.3	22.2	38.9	24.1
Дундговь	50.0	59.0	65.7	25.4	21.6	42.5
Завхан	73.2	58.8	81.4	48.5	21.6	6.2
Орхон	71.6	50.7	71.6	43.3	26.9	17.9
Өвөрхангай	51.7	61.7	68.9	26.1	30.0	40.0
Өмнөговь	52.0	64.0	72.0	26.0	26.0	36.0
Сүхбаатар	65.8	59.2	40.8	43.4	43.4	36.8
Сэлэнгэ	60.3	33.8	27.9	26.5	27.9	25.0
Төв	68.9	52.7	41.9	12.2	39.2	25.7
Увс	50.6	62.3	61.0	26.0	35.1	31.2
Ховд	52.4	61.9	68.3	34.9	28.6	31.7
Улаанбаатар хот						
Багахангай	40.0	20.0	52.9	74.3	54.3	57.1
Баянгол	70.4	35.2	31.5	18.5	22.2	13.0
Баянзүрх	45.0	52.5	55.0	14.2	16.7	45.8
Налайх	33.9	55.9	66.1	33.9	45.8	30.5
Сүхбаатар	72.9	66.7	58.3	20.8	54.2	18.8
Хан-Уул	44.4	57.1	58.7	19.0	11.1	50.8
Улсын дүн	54.4	58.3	60.6	27.6	33.7	37.3

Спортоор хичээллэх замаар биеийн тамирыг хөгжүүлэх үйл ажиллагааны хүртээмжийг судалгаанд хамрагдсан иргэдийн 27.1 хувь нь “сайн”, 52.5 хувь нь “дунд”, 12.7 хувь нь “муу” гэж үнэлсэн байна (хүснэгт 3.14). 18-24 насны залуучуудын 31.8 хувь нь , 65, түүнээс дээш насны ахмадуудын 36.2 хувь нь “сайн” гэж үнэлсэн нь бусад насны бүлэгтэй харьцуулахад өндөр байна. Мөн 35-44 насныхны 17.1 хувь нь спортоор хичээллэх замаар биеийн тамирыг хөгжүүлэх үйл ажиллагааны хүртээмжтэй байдлыг “муу” гэж үнэлсэн нь бусад насны бүлэгтэй харьцуулахад хамгийн өндөр байгаа юм.

Хүснэгтээс харахад биеийн тамирыг хөгжүүлэх үйл ажиллагааны хүртээмжийг эмэгтэйчүүд эрэгтэйчүүдтэй харьцуулахад доогуур үнэлжээ. Өмнөх дурдсанчлан, эмэгтэйчүүдийн хувьд цаг зав, гардаггүй гэсэн шалтгаанаар дасгал, хөдөлгөөн тогтмол хийж чаддаггүй гэж хариулж байсантай уялдуулаад гэрийн ажилтай, нялх хүүхэдтэй эмэгтэйчүүдэд чиглэсэн биеийн тамир, спортын үйл ажиллагааг явуулбал хүртээмж, үр дүн нэмэгдэж магадлалтай байна.

Хүснэгт 3. 14. Спортоор хичээллэх замаар биеийн тамирыг хөгжүүлэх үйл ажиллагааны хүртээмж хэр байгааг иргэдийн үнэлсэн үнэлгээ, хүйс, насны бүлгээр, дунд эзлэх хувиар

Сонгосон үзүүлэлт	Сайн	Дунд	Муу	Мэдэхгүй
Насны бүлэг				
18-24	31.8	52.3	9.4	6.5
25-34	25.7	53.1	13.7	7.6
35-44	24.9	50.5	17.1	7.6
45-54	23.6	55.4	11.2	9.8
55-64	24.2	57.5	11.1	7.2
65+	36.2	43.6	8.5	11.7
Хүйс				
Эрэгтэй	30.6	51.8	11.9	5.7
Эмэгтэй	23.8	53.0	13.5	9.7
Улсын дүн	27.1	52.5	12.7	7.7

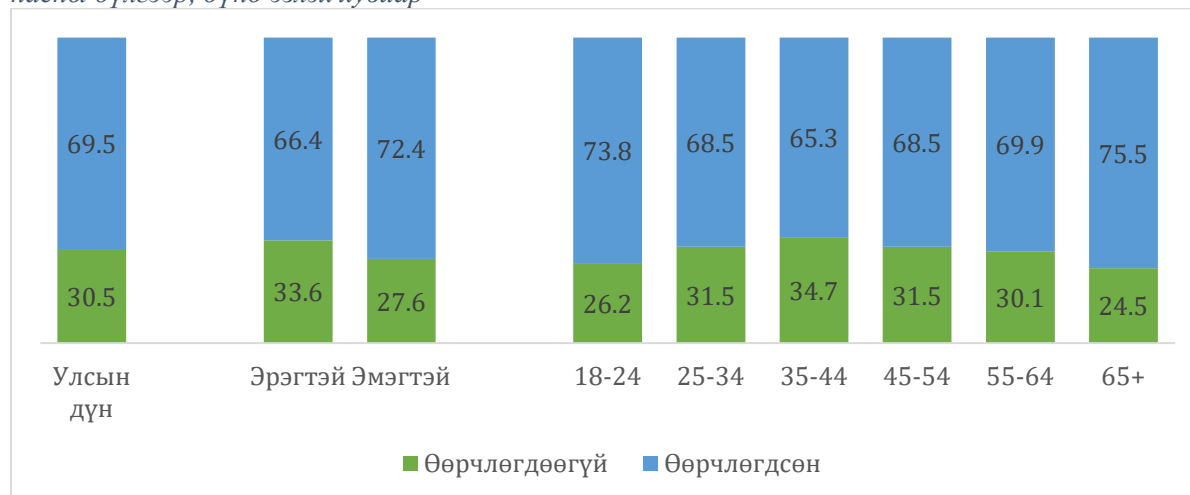
Биеийн тамирыг хөгжүүлэх үйл ажиллагааны хүртээмжийг хэрхэн үнэлж байгааг аймаг, дүүргээр хүснэгт 3.15-т харуулсан. Хүснэгтээс харахад Сүхбаатар, Төв, Увс аймаг болон Баянгол дүүргийн иргэд дээрх үйл ажиллагааны хүртээмж сайтай гэж үнэлсэн байна. Эсрэгээрээ, Говьсүмбэр, Дорноговь, Дундговь аймгийн иргэд хүртээмж муутай гэж үнэлсэн нь улсын дунджаас 2-3 дахин их байлаа.

Хүснэгт 3. 15. Спортоор хичээллэх замаар биеийн тамирыг хөгжүүлэх үйл ажиллагааны хүртээмж хэр байгааг иргэдийн үнэлсэн үнэлгээ, аймаг, дүүргээр, дүнд эзлэх хувиар

Аймаг, дүүрэг	Сайн	Дунд	Муу	Мэдэхгүй
Архангай	27.1	52.5	12.7	7.7
Баян-Өлгий	21.9	54.8	16.4	6.8
Баянхонгор	31.7	48.4	12.4	7.5
Булган	31.2	56.8	5.6	6.4
Говь-Алтай	21.8	55.6	12.1	10.5
Говьсүмбэр	11.1	37.5	29.2	22.2
Дархан-Уул	30.6	56.5	10.9	2.0
Дорноговь	20.4	49.0	24.0	6.6
Дорнод	22.4	55.2	13.8	8.6
Дундговь	16.7	57.4	20.4	5.6
Завхан	24.6	50.7	17.9	6.7
Орхон	4.1	75.3	10.3	10.3
Өвөрхангай	9.0	74.6	11.9	4.5
Өмнөговь	23.3	56.1	11.7	8.9
Сүхбаатар	42.0	50.0	2.0	6.0
Сэлэнгэ	17.1	63.2	11.8	7.9
Төв	73.5	5.9	2.9	17.6
Увс	44.6	31.1	16.2	8.1
Ховд	23.4	59.7	10.4	6.5
Улаанбаатар хот	27.0	58.7	11.1	3.2
Багахангай	34.0	50.0	9.1	7.0
Баянгол	64.3	31.4	1.4	2.9
Баянзүрх	33.3	35.2	14.8	16.7
Налайх	26.7	56.7	7.5	9.2
Сүхбаатар	33.9	50.8	10.2	5.1
Хан-Уул	10.4	70.8	16.7	2.1
Улсын дүн	27.0	57.1	9.5	6.3

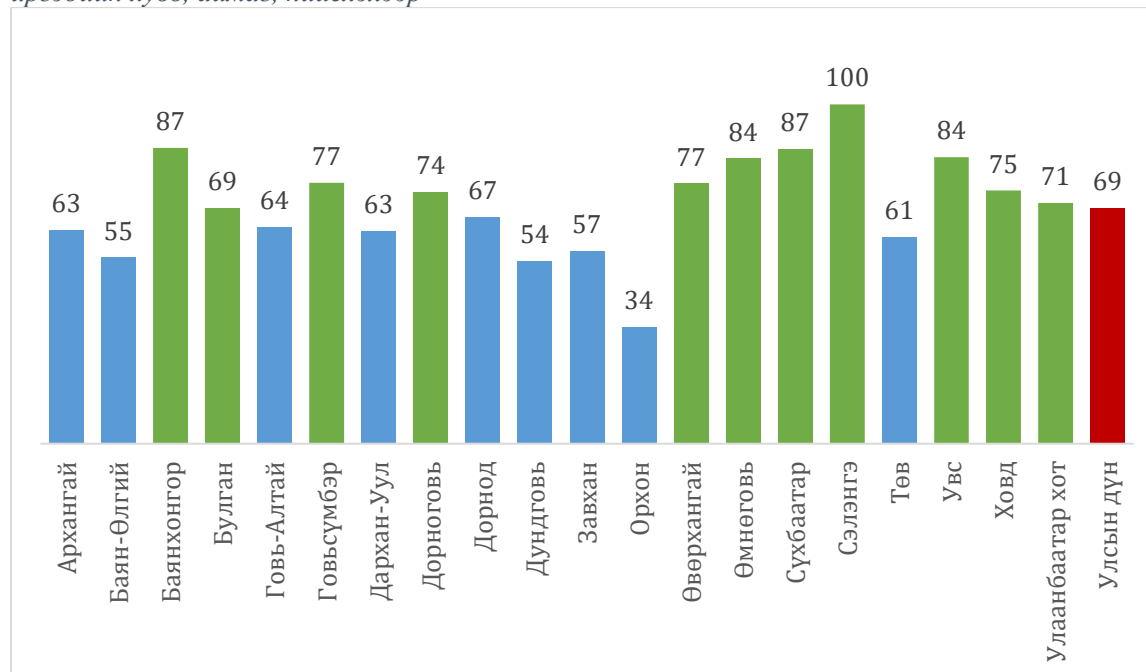
Дараагийн иргэдийн үнэлгээ нь сүүлийн 3 жилд биеийн тамир, спортоор хичээллэх чанарт өөрчлөлт орсон эсэхийг үнэлүүлсэн. Зураг 3.12-т үр дүнг харуулсан бөгөөд улсын хэмжээнд судалгаанд хамрагдсан нийт хүн амын 69.5 хувь нь чанар өөрчлөгдсөн, 30.5 хувь нь өөрчлөгдөөгүй гэж хариулжээ.

Зураг 3. 12. Сүүлийн 3 жилд биеийн тамир, спортоор хичээллэх чанарт өөрчлөлт орсон эсэх, хүйс, насны бүлгээр, дүнд эзлэх хувиар

Сэлэнгэ аймгаас судалгаанд хамрагдсан бүх хүн, харин Орхон аймгаас судалгаанд хамрагдсан 3 хүн тутмын 1 нь сүүлийн 3 жилд биеийн тамир, спортоор хичээллэх чанарт өөрчлөлт гарсан гэж үзжээ. Зураг 3.13-т аймгуудын үр дүнг харуулахдаа өөрчлөгдсөн гэж хариулсан хувь нь улсын дунджаас доогуур байгааг цэнхрээр, дээгүүр байгааг ногооноор тэмдэглэсэн.

Зураг 3. 13. Сүүлийн 3 жилд биеийн тамир, спортоор хичээллэх чанар өөрчлөгдсөн гэж хариулсан иргэдийн хувь, аймаг, нийслэлээр

Дараагийн зураг, хүснэгтэд сүүлийн 3 жилд биеийн тамир, спортоор хичээллэх чанарт гарсан өөрчлөлтөд нөлөөлсөн хүчин зүйлсийг иргэдийн тодорхойлсноор харуулсан. Судалгаанд хамрагдсан нийт иргэдийн 46.4 хувь нь иргэдийн хандлага, сонирхол, 35.9 хувь нь заалны чанар, хүртээмж, 29.0 хувь нь тэмцээн, уралдаан, 25.9 хувь нь багш, дасгалжуулагч, 21.9 хувь нь төрөл бүрийн

чийрэгжүүлэхтэй хөтөлбөртэй холбоотойгоор сүүлийн 3 жилд биеийн тамир, спортоор хичээллэх чанарт өөрчлөлт гарсан гэж үнэлжээ (зураг 3.14). Судалгаанд хамрагдсан хүмүүс хэд хэдэн хүчин зүйлийг дурдсан тул нийт дүн 100.0 хувь барихгүй.

Зураг 3. 14. Сүүлийн 3 жилд биеийн тамир, спортоор хичээллэх чанарт гарсан өөрчлөлтөд нөлөөлсөн хүчин зүйлс, судалгаанд хамрагдсан иргэдийн тодорхойлсноор, хувиар

Судалгаанд хамрагдсан иргэд сүүлийн 3 жилд биеийн тамир, спортоор хичээллэх чанарт гарсан өөрчлөлтөд нөлөөлсөн хүчин зүйлсийг тодорхойлсон нь хүйс болон насны бүлгээр ялгаатай байгааг хүснэгт 3.16-аас дэлгэрэнгүй харж болно.

Хүснэгт 3. 16. Сүүлийн 3 жилд биеийн тамир, спортоор хичээллэх чанарт гарсан өөрчлөлтөд нөлөөлсөн хүчин зүйлс, судалгаанд хамрагдсан хүн амын тодорхойлсноор, хүйс, насны бүлгээр, хувиар

Сонгосон үзүүлэлт	Заалны чанар, хүртээмж	Төрөл бүрийн чийрэгжүүлэх хөтөлбөр	Багш, дасгалжуулагч	Тэмцээн, уралдаан	Иргэдийн хандлага, сонирхол
Насны бүлэг					
18-24	40.9	20.2	32.6	39.4	33.3
25-34	37.5	20.8	23.5	27.3	51.7
35-44	33.0	24.0	24.7	21.2	53.2
45-54	29.7	19.6	22.5	27.9	52.9
55-64	32.7	21.6	24.8	28.1	41.8
65+	31.9	27.7	19.1	23.4	41.5
Хүйс					
Эрэгтэй	38.4	20.7	25.5	32.3	41.4
Эмэгтэй	33.5	22.4	26.3	25.7	51.4
Улсын дүн	35.9	21.6	25.9	29.0	46.4

Аймаг, дүүргээс судалгаанд хамрагдсан иргэд биеийн тамир, спортоор хичээллэх чанарт гарсан өөрчлөлтөд нөлөөлсөн хүчин зүйлийг хэрхэн тодорхойлсныг хүснэгт 3.17-д харуулсан.

Хүснэгтээс харахад дийлэнх аймаг, дүүргээс хамрагдсан иргэдийн хамгийн их нөлөөлсөн гэж тодорхойлсон хүчин зүйл нь “иргэдийн хандлага, сонирхол” байна. Харин Өвөрхангай, Өмнөговь, Сүхбаатар аймгаас судалгаанд хамрагдсан иргэдийн хувьд хамгийн их нөлөөлсөн хүчин зүйл нь “заалны чанар, хүртээмж” гэж үзжээ.

Хүснэгт 3. 17. Сүүлийн 3 жилд биеийн тамир, спортоор хичээллэх чанарт гарсан өөрчлөлтөд нөлөөлсөн хүчин зүйлс, судалгаанд хамрагдсан хүн амын тодорхойлсноор, аймаг, дүүргээр, хувиар

Сонгосон үзүүлэлт	Заалны чанар, хүртээмж	Төрөл бүрийн чийрэгжүүлэх хөтөлбөр	Багш, дасгалжуулагч	Тэмцээн, уралдаан	Ирэгдийн хандлага, сонирхол
Архангай	39.7	24.7	26.0	20.5	50.7
Баян-Өлгий	25.8	15.1	24.2	30.1	41.9
Баянхонгор	44.8	14.4	35.2	53.6	48.0
Булган	29.8	22.6	29.8	28.2	50.0
Говь-Алтай	37.5	27.8	30.6	26.4	41.7
Говьсүмбэр	27.2	21.8	33.3	23.8	53.7
Дархан-Уул	41.3	17.9	29.6	26.5	62.8
Дорноговь	37.9	22.4	20.7	6.9	65.5
Дорнод	22.2	24.1	24.1	29.6	55.6
Дундговь	29.1	14.9	22.4	20.9	44.0
Завхан	35.1	18.6	22.7	26.8	39.2
Орхон	20.9	10.4	10.4	26.9	41.8
Өвөрхангай	58.3	16.7	15.0	38.9	49.4
Өмнөговь	54.0	30.0	30.0	16.0	42.0
Сүхбаатар	50.0	27.6	40.8	27.6	44.7
Сэлэнгэ	26.5	38.2	39.7	39.7	30.9
Төв	44.6	44.6	35.1	12.2	13.5
Увс	40.3	20.8	29.9	42.9	50.6
Ховд	23.8	23.8	17.5	38.1	50.8
Улаанбаатар хот					
Багахангай	17.1	25.7	15.7	47.1	31.4
Баянгол	5.6	9.3	9.3	16.7	37.0
Баянзүрх	35.8	28.3	30.0	24.2	35.8
Налайх	39.0	23.7	10.2	18.6	59.3
Сүхбаатар	31.3	8.3	25.0	43.8	54.2
Хан-Уул	49.2	23.8	31.7	22.2	39.7
Улсын дүн	35.9	21.6	25.9	29.0	46.4

4.3.3. БИЕИЙН ТАМИР, СПОРТЫН БАЙГУУЛЛАГААС ЗОХИОН БАЙГУУЛЖ БАЙГАА ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ТАЛААРХ ИРГЭДИЙН МЭДЛЭГ, ОРОЛЦОО, АНХААРАХ АСУУДАЛ

Судалгаанд хамрагдсан иргэдээс магадлан итгэмжлэгдсэн спорт, клубуудын талаарх иргэдийн мэдлэг, ойлголтыг тодруулахад 15.6 хувь нь “сайн мэднэ”, 53.6 хувь нь “сонссон”, үлдсэн 30.8 хувь нь “ямар ч ойлголтгүй” гэж хариулсан байна (хүснэгт 3.18). Үүнээс харахад иргэдийн дунд Биеийн тамир, спортын хорооноос зохион байгуулж байгаа үйл ажиллагааны талаарх мэдээлэл иргэдэд хангалттай хүрдэггүй байна.

Хүснэгт 3.18-аас ерөнхийдөө спортын байгууллагад ажилдаг хүмүүсийн хувьд магадлан итгэмжлэгдсэн спорт, клубуудын талаарх мэдээлэл илүү сайн байгаа нь харагдаж байна. Тиймээс бүгдэд тэгш хүртээмжтэй байдлаар үйл ажиллагааг зохион байгуулах нь зүйтэй юм.

Хүснэгт 3. 18. Магадлан итгэмжлэгдсэн спорт, клубуудын талаарх иргэдийн мэдлэг, ойлголт, хүйс, насны бүлэг, ажил эрхлэлтийн байдал, дүнд эзлэх хувиар

Сонгосон үзүүлэлт	Сайн мэднэ	Сонссон	Ямар ч ойлголтгүй
Насны бүлэг			
18-24	17.5	56.3	26.2
25-34	15.0	53.8	31.3
35-44	13.1	52.5	34.5
45-54	14.1	55.4	30.4
55-64	19.6	53.6	26.8
65+	20.2	36.2	43.6
Хүйс			
Эрэгтэй	19.7	54.7	25.7
Эмэгтэй	11.7	52.5	35.8
Ажил эрхлэлтийн байдал			
Төрийн байгууллагад	15.2	51.9	32.9
Төрийн бус байгууллагад	14.9	53.7	31.3
Хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгжид	11.5	53.1	35.4
Хувиараа хөдөлмөр эрхэлдэг	12.4	49.0	38.6
Эрүүл мэндийн байгууллагад	10.8	52.0	37.3
Боловсролын байгууллагад	13.9	63.4	22.8
Соёл урлагийн байгууллагад	7.5	80.0	12.5
Спортын байгууллагад	38.9	52.2	8.8
Тэтгэвэр, группд	18.1	44.4	37.4
Ажилгүй	13.1	41.1	45.8
Оюутан	17.1	59.7	23.2
Төгсөх ангийн сурагч	14.8	59.3	25.9
Улсын дүн	15.6	53.6	30.8

Магадлан итгэмжлэгдсэн спорт, клубуудын талаарх иргэдийн мэдлэг, ойлголтыг аймаг, дүүргээр харахад 12 аймгийн хувьд ямар ч ойлголтгүй иргэдийн хувь улсын дунджаас өндөр байна. Өөрөөр хэлбэл, орон нутагт магадлан итгэмжлэгдсэн спорт, клубуудын талаарх мэдээлэл Улаанбаатар хоттой (22.3 хувь) харьцуулахад бага байна. Харин сайн мэддэг хүн амын хувь Сэлэнгэ, Өмнөговь, Говьсүмбэр аймгуудад улсын дунджаас өндөр байгааг мөн харж болно.

Хүснэгт 3. 19. Магадлан итгэмжлэгдсэн спорт, клубуудын талаарх иргэдийн мэдлэг, ойлголт, аймаг, дүүргээр, дүнд эзлэх хувиар

Аймаг, дүүрэг	Сайн мэднэ	Сонссон	Ямар ч ойлголтгүй
Архангай	12.3	43.8	43.8
Баян-Өлгий	18.3	41.4	40.3
Баянхонгор	12.8	56.0	31.2
Булган	12.9	54.8	32.3
Говь-Алтай	9.7	50.0	40.3
Говьсүмбэр	19.7	52.4	27.9
Дархан-Уул	9.7	44.9	45.4
Дорноговь	6.9	48.3	44.8
Дорнод	14.8	50.0	35.2
Дундговь	9.0	57.5	33.6
Завхан	1.0	59.8	39.2
Орхон	13.4	65.7	20.9
Өвөрхангай	10.0	58.9	31.1
Өмнөговь	22.0	48.0	30.0
Сүхбаатар	15.8	65.8	18.4
Сэлэнгэ	73.5	22.1	4.4
Төв	18.9	47.3	33.8
Увс	16.9	58.4	24.7
Ховд	15.9	63.5	20.6
Улаанбаатар хот	17.4	60.2	22.3
Багахангай	20.0	57.1	22.9
Баянгол	9.3	38.9	51.9
Баянзүрх	23.3	60.0	16.7
Налайх	18.6	64.4	16.9
Сүхбаатар	8.3	75.0	16.7
Хан-Уул	14.3	68.3	17.5
Улсын дүн	15.6	53.6	30.8

Иргэдийн дунд амьдарч байгаа орон нутгийнхаа Биеийн тамир, спортын байгууллагаас зохион байгуулж байгаа үйл ажиллагаанд оролцдог эсэхийг тодруулахад 27.8 хувь нь оролцдог байна. Оролцдоггүй иргэдийн хувьд шалтгааныг тодруулахад судалгаанд хамрагдсан нийт иргэдийн 34.2 хувь нь мэдээлэл дутмаг, 15.8 хувь нь зохион байгуулалтгүй, 12.3 хувь нь огт сонирхдоггүй гэж хариулжээ. Үүнээс харахад Биеийн тамир, спортын байгууллагууд нь зохион байгуулж байгаа үйл ажиллагааныхаа талаар иргэдэд илүү их мэдээлэл хүргэх шаардлагатай нь харагдаж байна.

Хүснэгт 3. 20. Орон нутгийн Биеийн тамир, спортын байгууллагаас зохион байгуулдаг үйл ажиллагаанд оролцдог эсэх болон оролцдоггүй шалтгаан, хүйс, насны бүлгээр, дүнд эзлэх хувиар

Сонгосон үзүүлэлт	Оролцдог	Оролцдоггүй				
		Мэдээлэл дутмаг	Хүнд сурталтай	Зохион байгуулалтгүй	Чадвар сул	Огт сонирхдоггүй
Насны бүлэг						
18-24	31.1	31.1	5.0	17.4	8.6	6.8
25-34	24.4	36.5	2.0	16.6	7.8	12.6
35-44	25.2	36.5	2.5	16.2	6.5	13.1
45-54	27.9	33.0	1.8	14.9	5.4	17.0
55-64	30.1	38.6	2.0	11.8	3.9	13.7
65+	42.6	21.3	1.1	8.5	2.1	24.5
Хүйс						
Эрэгтэй	30.9	30.7	3.3	16.9	6.3	11.8
Эмэгтэй	24.8	37.6	2.3	14.8	7.7	12.7
Улсын дүн	27.8	34.2	2.8	15.8	7.0	12.3

Аймаг, дүүргүүдийн хувьд орон нутгийн Биеийн тамир, спортын байгууллагаас зохион байгуулдаг үйл ажиллагаанд оролцдог эсэх болон оролцдоггүй тохиолдолд ямар шалтгаантайг тодруулсныг хүснэгт 3.21-т дэлгэрэнгүй харуулсан. Хүснэгтэд улсын дунджаас хэт өндөр байгаа дүнгүүдийг тодруулсан.

Хүснэгт 3. 21. Орон нутгийн Биеийн тамир, спортын байгууллагаас зохион байгуулдаг үйл ажиллагаанд оролцдог эсэх, оролцдоггүй шалтгаан, аймаг, дүүргээр, дүнд эзлэх хувиар

Аймаг, дүүрэг	Оролцдог	Оролцдоггүй				
		Мэдээлэл дутмаг	Хүнд сурталтай	Зохион байгуулалтгүй	Чадвар сул	Огт сонирхдоггүй
Архангай	19.2	32.9	4.1	21.9	11.0	11.0
Баян-Өлгий	28.5	25.8	2.7	27.4	3.8	11.8
Баянхонгор	57.6	22.4	0.8	4.8	6.4	8.0
Булган	39.5	22.6	0.0	12.9	8.1	16.9
Говь-Алтай	16.7	30.6	2.8	23.6	8.3	18.1
Говьсүмбэр	49.0	26.5	2.7	9.5	5.4	6.8
Дархан-Уул	0.0	52.6	3.1	27.0	7.7	9.7
Дорноговь	25.9	39.7	1.7	12.1	6.9	13.8
Дорнод	20.4	38.9	1.9	25.9	7.4	5.6
Дундговь	25.4	30.6	0.7	21.6	12.7	9.0
Завхан	25.8	39.2	0.0	8.2	4.1	22.7
Орхон	28.4	35.8	1.5	16.4	10.4	7.5
Өвөрхангай	8.3	46.1	5.0	21.7	8.9	10.0
Өмнөговь	28.0	30.0	0.0	14.0	18.0	10.0
Сүхбаатар	15.8	55.3	2.6	7.9	2.6	15.8
Сэлэнгэ	77.9	1.5	1.5	1.5	0.0	17.6
Төв	73.0	9.5	1.4	0.0	5.4	10.8
Увс	0.0	53.2	11.7	16.9	9.1	9.1
Ховд	65.1	20.6	0.0	9.5	1.6	3.2
Улаанбаатар хот	18.6	39.3	4.7	14.2	6.5	16.7
Багахангай	71.4	10.0	0.0	0.0	0.0	18.6
Баянгол	3.7	38.9	1.9	7.4	1.9	46.3
Баянзүрх	6.7	43.3	7.5	19.2	9.2	14.2
Налайх	13.6	44.1	6.8	13.6	8.5	13.6
Сүхбаатар	6.3	47.9	2.1	31.3	4.2	8.3
Хан-Уул	3.2	49.2	7.9	17.5	14.3	7.9
Улсын дүн	27.8	34.2	2.8	15.8	7.0	12.3

Эцэст нь судалгаанд хамрагдсан иргэдээс Биеийн тамир, спортын байгууллагууд дэмжлэг, хүртээмжийг сайжруулахын тулд цаашид юунд анхаарч ажиллах хэрэгтэйг тодруулахад 26.1 хувь нь нийтийн биеийн тамирыг хөгжүүлэх, 22.3 хувь нь спортын дугуйлан секцийн хөгжлийг дэмжих, 18.5 хувь нь заалны чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, 15.8 хувь нь иргэдэд мэдээлэл, зөвлөгөө өгдөг байх гэж хариулсан (зураг 3.15).

Зураг 3. 15. Биеийн тамир, спортын байгууллагын дэмжлэг, хүртээмжийг сайжруулахын тулд цаашид анхаарах шаардлагатай асуудлууд, хувиар

Судалгаанд хамрагдсан иргэдийн тодорхойлсон цаашид анхаарах асуудалд хүйсээр төдийлөн ялгаа багатай байв (хүснэгт 3.22). Харин насны бүлгээр тодорхой ялгаа байгааг хүснэгтээс харж болно. Тодруулбал, насны бүлэг дээшлэх тусам нийтийн биеийн тамирыг хөгжүүлэх болон иргэдэд мэдээлэл зөвлөгөө өгдөг байх гэсэн асуудалд илүү ач холбогдол өгч байна. Харин үүний эсрэгээр заалны чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлэх гэсэн асуудалд залуучууд илүү ач холбогдол өгсөн байна.

Хүснэгт 3. 22. Биеийн тамир, спортын байгууллагын дэмжлэг, хүртээмжийг сайжруулахын тулд цаашид анхаарах шаардлагатай асуудлууд, хүйс, насны бүлгээр, хувиар

	Хүйс		Насны бүлэг					
	Эрэгтэй	Эмэгтэй	18-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+
Иргэдэд мэдээлэл зөвлөгөө өгдөг байх	15.0	16.6	9.3	15.1	16.9	20.7	24.8	27.7
Дасгалжуулагчийн тоог нэмэгдүүлж, чадавхижуулах	9.7	8.5	8.9	8.6	11.3	8.3	6.5	7.4
Заалны чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлэх	18.5	18.5	21.9	19.8	14.5	19.2	17.6	10.6
Тоног төхөөрөмж, хэрэгслийн тоог нэмэгдүүлэх	12.4	8.9	12.4	9.3	10.2	10.9	10.5	11.7
Спортын дугуйлан секцийн хөгжлийг дэмжих	21.7	22.8	28.8	22.8	22.0	17.4	13.1	7.4
Нийтийн биеийн тамирыг хөгжүүлэх	25.0	27.2	16.1	25.9	30.1	33.7	33.3	35.1
Дасгал сургуулилтын чанарыг сайжруулах	5.9	6.4	6.5	5.1	5.6	6.9	9.8	7.4
Бусад	0.5	0.8	1.5	0.6	0.0	0.0	1.3	1.1

Хүснэгт 3.23-т биеийн тамир, спортын байгууллагын дэмжлэг, хүртээмжийг сайжруулахын тулд цаашид анхаарах асуудлыг аймаг, дүүргийн иргэд хэрхэн тодорхойлсныг харуулсан.

Аймгуудын хувьд анхаарах шаардлагатай асуудлууд нь ялгаатай байна. Харин Улаанбаатар хотын дүүргүүдийн хувьд заалны чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, иргэдэд мэдээлэл, зөвлөгөө өгдөг байх асуудлуудыг илүү чухалчилж үзсэн нь харагдаж байна.

Хүснэгт 3. 23. Биеийн тамир, спортын байгууллагын дэмжлэг, хүртээмжийг сайжруулахын тулд цаашид анхаарах шаардлагатай асуудлууд, аймаг, дүүргээр, хувиар

Аймаг, дүүрэг	Иргэдэд мэдээлэл зөвлөгөө өгдөг байх	Дасгалжуу- лагчийн тоог нэмэгдүүл- ж, чадавхи- жуулах	Заалны чанар, хүртээ- мжийг нэмэг- дүүлэх	Тоног төхөөрөм ж, хэрэгс- лийн тоог нэмэг- дүүлэх	Спортын дугуйлан секцийн хөгжлийн г дэмжих	Нийтийн биеийн тамирыг хөгжүүлэх	Дасгал сургуу- л илтг н чанары г сайж- руулах	Бусад
Архангай	11.0	8.2	17.8	2.7	26.0	26.0	8.2	0.0
Баян-Өлгий	14.5	9.1	11.8	7.0	18.3	29.0	8.6	1.6
Баянхонгор	27.2	4.8	4.8	32.0	11.2	16.0	4.0	0.0
Булган	8.1	12.9	15.3	8.1	21.0	36.3	1.6	0.8
Говь-Алтай	5.6	6.9	18.1	6.9	19.4	34.7	6.9	1.4
Говьсүмбэр	6.8	12.2	15.6	10.9	25.9	21.8	3.4	2.7
Дархан-Уул	11.2	8.2	20.4	4.1	30.1	25.0	1.0	0.0
Дорноговь	20.7	6.9	6.9	8.6	22.4	37.9	3.4	1.7
Дорнод	7.4	0.0	27.8	9.3	25.9	24.1	5.6	0.0
Дундговь	10.4	7.5	19.4	8.2	25.4	26.1	4.5	0.7
Завхан	21.6	14.4	5.2	11.3	12.4	30.9	4.1	0.0
Орхон	7.5	3.0	29.9	16.4	20.9	19.4	3.0	0.0
Өвөрхангай	7.8	6.1	11.7	4.4	31.1	32.2	6.1	0.6
Өмнөговь	12.0	14.0	12.0	2.0	30.0	24.0	6.0	0.0
Сүхбаатар	18.4	1.3	21.1	13.2	14.5	26.3	5.3	0.0
Сэлэнгэ	30.9	5.9	2.9	2.9	2.9	38.2	16.2	0.0
Төв	25.7	9.5	33.8	10.8	9.5	5.4	5.4	0.0
Увс	13.0	10.4	11.7	13.0	18.2	31.2	2.6	0.0
Ховд	12.7	17.5	19.0	12.7	25.4	23.8	1.6	4.8
Улаанбаатар хот								
Багахангай	8.6	11.4	8.6	27.1	18.6	14.3	11.4	0.0
Баянгол	51.9	16.7	59.3	5.6	24.1	27.8	27.8	0.0
Баянзүрх	17.5	4.2	24.2	15.8	20.8	15.8	10.8	0.0
Налайх	37.3	22.0	40.7	8.5	28.8	30.5	6.8	1.7
Сүхбаатар	37.5	10.4	39.6	18.8	39.6	31.3	10.4	0.0
Хан-Уул	23.8	15.9	38.1	12.7	39.7	19.0	11.1	0.0
Улсын дүн	15.8	9.1	18.5	10.7	22.3	26.1	6.2	0.7

4.4 ТОВЧ ДҮГНЭЛТ

Судалгаанд улсын хэмжээнд нийт 2,366 хүн хамрагдсан бөгөөд судалгааны үр дүнг аймаг, дүүрэг, хүйс, насны бүлэг болон ажил эрхлэлтийн байдлаар тооцсон.

Иргэд биеийн тамир, спортоор хичээллэх нь чухал гэж боддог ч гэсэн бодит байдал дээр дасгал, хөдөлгөөн тогтмол хийж чадахгүй байгаа иргэд нэлээд хувь байна. Тодруулбал, судалгаанд хамрагдсан 10 хүн тутмын 4 нь биеийн тамир, спортоор хичээллэх нь маш чухал, чухал гэж боддог хэдий ч дасгал, хөдөлгөөн тогтмол хийдэггүй байна. Мөн дасгал, хөдөлгөөн хийдэг газар нь хүйс болон насны бүлгээр ялгаатай байна. Үүнтэй нь уялдуулаад иргэдэд чиглэсэн нийтийн биеийн тамирыг хөгжүүлэх хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж болох юм.

Биеийн тамир, спорт амьдралд чухал гэдгийг ойлгож байгаа хэдий ч ямар нэг шалтгаанаар дасгал, хөдөлгөөн тогтмол хийж чаддаггүй нь харагдсан. Эдгээрийг цаг зав гаргаж чаддаггүй болон орчин бүрдээгүй гэсэн шалтгаан тэргүүлж байв. Дасгал, хөдөлгөөн тогтмол хийж чадахгүй байгаа шалтгаан нь насны бүлгээр ялгаатай байсан. Тухайлбал, залуучуудын хувьд санхүүгийн асуудал, дунд насныхны хувьд цаг зав гаргаж чаддаггүй, ахмадуудын хувьд яаж дасгал хийхээ мэддэггүй гэсэн шалтгаанууд бусад насны бүлэгтэй харьцуулахад давамгайл байгааг анхаарч ажиллах. Өөрөөр хэлбэл, залуучуудад төлбөрийн хөнгөлөлт үзүүлэх, ахмадуудын хувьд дасгал хөдөлгөөн хэрхэн хийх заавар, зөвлөгөөг видео болгон олон нийтийн мэдээллийн хэрэгслээр дамжуулах зэрэг хөтөлбөр боловсруулбал үр дүнтэй байж болох юм. Мөн эмэгтэйчүүдийн хувьд цаг зав, гардаггүй гэсэн шалтгаанаар дасгал, хөдөлгөөн тогтмол хийж чаддаггүй гэж хариулж байсантай уялдуулаад гэрийн ажилтай, нялх хүүхэдтэй эмэгтэйчүүдэд чиглэсэн биеийн тамир, спортын үйл ажиллагааг явуулбал хүртээмж нэмэгдэх магадлалтай байна.

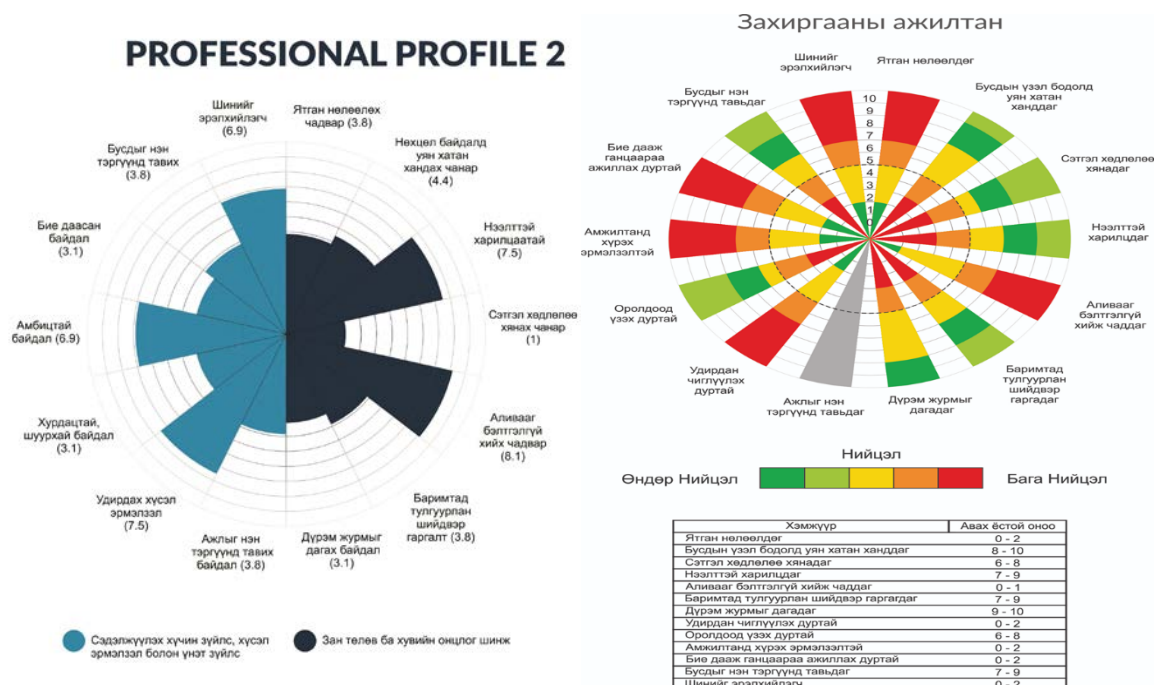
Судалгаанд хамрагдсан иргэдийн талаас илүү хувь нь дасгал, хөдөлгөөн хийхэд “орчин хамгийн чухал” гэж хариулснаас гадна өмнө дурдсанчлан дасгал, хөдөлгөөн хийхгүй байгаа шалтгааны хоёрт “орчин бүрдээгүй” гэж хариулсныг уялдуулан биеийн тамир, спортоор хичээллэх орчин нөхцөлийг бодлоготойгоор сайжруулах, нэмэгдүүлэх чиглэлээр ажиллах шаардлагатай нь харагдаж байна.

Биеийн тамир, спортын салбарт иргэдийн өгсөн үнэлгээнд сайн тал байгаа хэдий ч цаашид сайжруулах чиглэлээр ажиллахын тулд муу үнэлсэн үнэлгээг харж үзэх нь чухал юм. Судалгаанд хамрагдсан 4 хүн тутмын 1 нь төрөөс биеийн тамир, спортыг хөгжүүлэхэд анхаарал “муу” тавьж байна, 8 хүн тутмын 1 нь спортоор хичээллэх замаар биеийн тамирыг хөгжүүлэх үйл ажиллагааны хүртээмж “муу” байна гэж үнэлсэн байна. Үүнээс гадна орон нутгийн Биеийн тамир, спортын газруудаас зохион байгуулж буй аливаа үйл ажиллагаанд 3 хүн тутмын 1 нь “мэдээлэл дутмаг” байдгаас шалтгаалан оролцдоггүй, мөн 3 хүн тутмын 1 нь магадлан итгэмжлэгдсэн спорт клубуудын талаар “ямар ч ойлголтгүй” гэж хариулсан. Тиймээс цаашид олон нийтэд биеийн тамир, спортын салбарт авч хэрэгжүүлж байгаа үйл ажиллагаа, хөтөлбөрийнхөө талаарх мэдээллийг илүү нээлттэй болгож, хөтөлбөрүүдээ сайжруулах хэрэгтэй байна. Тэр дундаа иргэдийн хүсэж байгаагаар ахмадуудад зориулсан нийтийн биеийн тамирыг хөгжүүлэх болон иргэдэд мэдээлэл, зөвлөгөө өгөх чиглэлээр, харин залуучуудад зориулсан заалны хүртээмж, чанарыг сайжруулах чиглэлээр ажиллах нь үр дүнтэй байж болох юм.

ТАВ. БИЕЙН ТАМИР СПОРТЫН ГАЗРЫН ХҮНИЙ НӨӨЦИЙН УР ЧАДВАРЫН ҮНЭЛГЭЭ

Олон улсын хүний нөөцийн үнэлгээ Central Test - Ажилтны хандлага ур чадварыг тодорхойлох үнэлгээ нь тухайн хүний зан төлөв сэдэлждэг хүчин зүйлс, хандлага, зөөлөн ур чадваруудыг, тухайн хүний төрөлх өгөгдөлд өндөр нийцтэй ажил мэргэжлүүдийг 6 салбарын 138 ажил мэргэжлээс тодорхойлж өгдөг.

Уг үнэлгээнд Биеийн тамир спортын газрын нийт 18 ажилтан хамрагдсан бөгөөд тестийн үр дүнгийн хүрээнд доорх дүгнэлтүүдийг хүргэж байна. Хүний нөөцийн үнэлгээний төвийн үнэлгээнүүд тухайн хүний зан төлөв, хандлага, зөөлөн ур чадвар буюу soft skill-ээр дамжуулан чадамжуудыг хэмждэг. Тиймээс доорх дүгнэлтэд тухайн хүний онолын мэдлэг болон hard skill-г огт хэмжээгүй гэдгийг анхаарна уу.

Судалгаанд хамрагдсан ажилтнууд бүгд төрийн албан хаагч учраас олон улсын түвшинд захиргааны ажилтанд тавигддаг зан төлөв, сэдэлждэг хүчин зүйлсийн ерөнхий стандарттай харьцуулсан байдлаар доорх дүгнэлтийг хийв.

1. Ажлын байран дах зан төлвийн үзүүлэлтүүд

Дүгнэлт: Ажилтны хандлага ур чадварын үнэлгээ нь тухайн ажилтны ажлын байран дах зан төлвийг үндсэн 7 үзүүлэлтээр хэмжин тодорхойлдог. Ажлын чиг үүрэг, албан тушаалаас шалтгаалан ажил мэргэжил тус бүр өөр өөр зан төлвийг шаарддаг. Биеийн тамир спортын газрын нийт 18 ажилтан тус үнэлгээнд хамрагдсан бөгөөд ажилтан тус бүрээр, багаар гэсэн 2 төрлөөр анализ хийсэн. Олон улсын стандартад төр, захиргааны ажилтнууд нь дүрэм журмыг дагадаг, бусдын үзэл бодолд уян хатан ханддаг, баримтад тулгуурлан шийдвэр гаргадаг, шинэ зүйлийг оролдож туршиж үзэх дуртай нээлттэй харилцдаг ба бусдыг нэн тэргүүнд тавьдаг байхыг шаарддаг. Тус байгууллагын ажилтнуудын хувьд дүрэм журмыг дагаж баримтад тулгуурлан шийдвэр гаргаж чаддаг хүмүүс байна. Харин бусадтай нээлттэй харилцаж бусдын үзэл бодолд тууштай хандах, аливааг бэлтгэлгүй хийх чадвар сул байна.

Зөвлөмж: Төр, захиргааны ажилтнуудаас зан чанарын хувьд бусдын үзэл бодолд уян хатан ханддаг байхыг өндөр шаарддаг бол нийт ажилчдын дундаж үзүүлэлт нь бага байгаа тул хөгжүүлэх хэрэгтэй ба бусдад зохицомтгой, зөвшилцөлд хүрэхийг эрмэлздэг, аливаад нээлттэй ханддаг байдлыг сайжруулах тал дээр анхаарах нь зүйтэй.

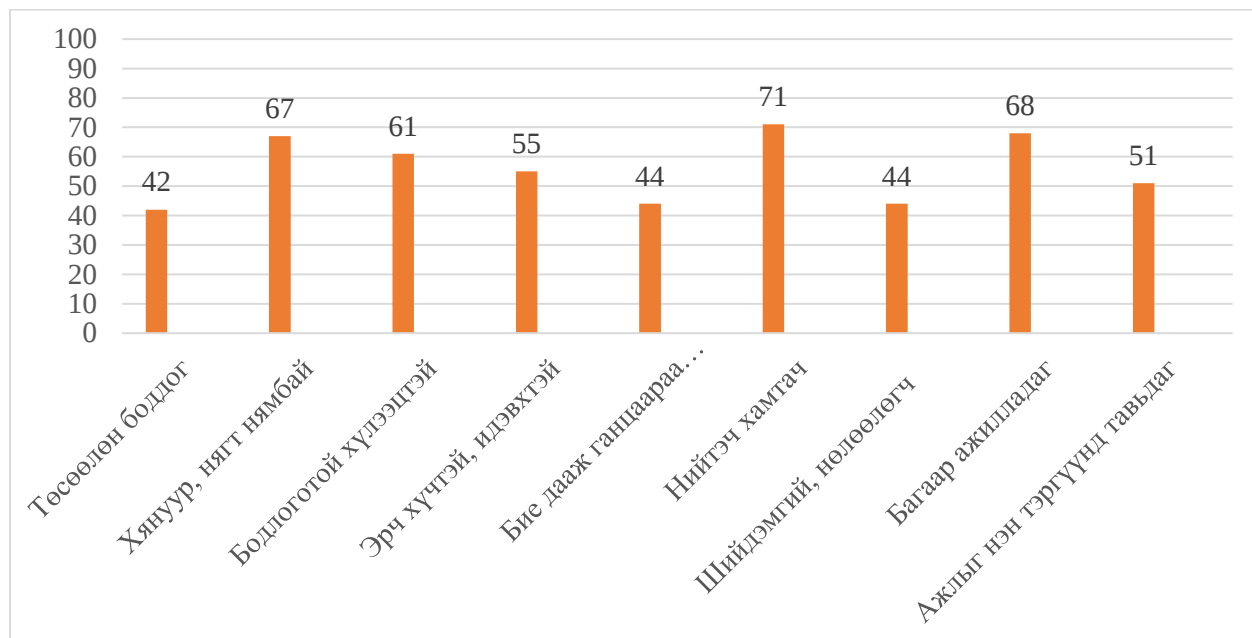
2. Ажлын байран дахь сэдэлждэг хүчин зүйлсийн үзүүлэлтүүд

Дүгнэлт: Ажилтны хандлага ур чадварын үнэлгээ нь үндсэн 7 сэдэлждэг хүчин зүйлсийг тодорхойлдог. Олон улсын стандартаар төр, захиргааны ажилтнууд нь аливаа шинэ зүйлийг оролдоод үзэх дуртай, уламжлалыг дагах дуртай байдал өндөр байхыг шаарддаг ба энэ нь туршигдан хэрэгжсэн арга замуудыг багтаа хөгжүүлэх дуртайг илэрхийлнэ. Багийн үр дүнг харахад шинийг эрэлхийлэгч, бусдыг нэн тэргүүнд тавьдаг гэсэн 2 хүчин зүйлс дунджаас дээш оноотой байна. Бусдыг нэн тэргүүнд тавих байдал багаараа дунджаас өндөр байгаагаас харахад байгууллагын дотоод уур амьсгал халуун дулаан, үргэлж нэг нэгэндээ тусалж дэмжихэд бэлэн байдаг нь тодорхой харагдаж байна. Шинийг эрэлхийлэгч байдал дундаж байгаа нь багийн гишүүд нийтлэг, хайрцаганаасаа гарч сэтгэн, асуудалд өвөрмөц шийдэл олох хандлагатай байна.

Зөвлөмж: Олон улсын түвшинд тар, захиргааны ажилтнуудад бусдыг нэн тэргүүнд тавих байдал өндөр буюу 100% бусдын төлөө байхыг шаарддаг. Нийт ажилтнуудын онооны дунджаас үзэхэд энэ үзүүлэлт дээр ажилтнуудын одоо байгаа түвшин 6 оноотой байгаа бөгөөд үүнийг стандартад заасны дагуу 10 оноо хүртэл хөгжүүлэх хэрэгтэй. Та бүхэн бусдад энэрэнгүй хандаж баг хамт олон болон харилцагчиддаа шаардлагатай үед нь тусламжийн гараа сунгаж байх хэрэгтэй.

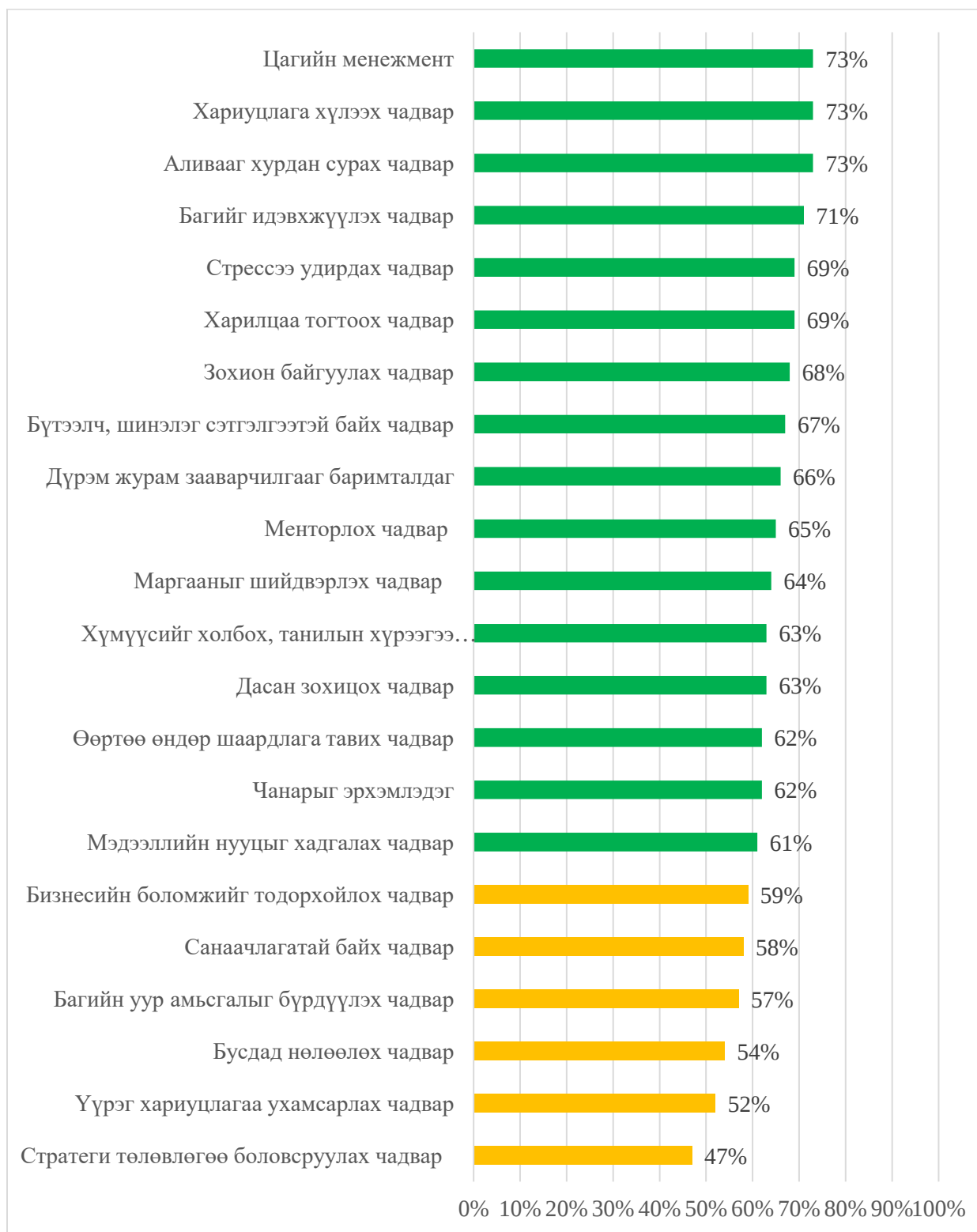
3. Ажлын байран дахь хандлага

Дүгнэлт: Ажилтны хандлага ур чадварыг тодорхойлох үнэлгээ нь ажилтны ажлын байран дах ажиллах 9 хэв маягийг тодорхойлдог. Эдгээр хэв маягууд тухайн ажилтны зан төлвөөс үүдэн бий болж хөгждөг. Ажиллах хэв маяг нь заавал авах ёстой гэсэн стандарт шаардлага байхгүй, тус байгууллагын ажилтнуудын хэв маягийг нэгтгэн дүгнэхэд багаараа маш нийтэч хамтач хоорондоо харилцаа сайтай, багаар ажиллах дуртай, багийн ажиллагаа уялдаа холбоо сайтай ба аливаа ажилд хянуур нягт нямбай хандаж чаддаг байна. Гэхдээ захиргааны ажилтан буюу төрийн албан хаагчдад зайлшгүй байх шаардлагатай бие дааж ганцаараа ажиллах, төсөөлөн боддог болон шийдэмгий нөлөөлөгч байж ажлыг нэн тэргүүнд тавьдаг гэсэн 4 хандлага багаар сул илэрсэн байна.

Зөвлөмж: Хамгийн сул илэрсэн 4 хандлагаас төр, захиргааны ажилтан нь багаар ажиллах хандлага өндөр байх хэрэгтэй ба тус байгууллагын ажилчдын хувьд дундаж байгаа нь хөгжүүлэх хэрэгтэйг илтгэж байна. Төр, захиргааны ажилтан нь хэлэлцүүлгийн үед нийцэх шалтгаан олох, хамтран ажиллаж буй хүмүүсийнхээ хэрэгцээг ойлгох байдлаар үл зөвшилцөлд шийдэл олохоор ажиллах хэрэгтэй гэдгийг мэдэрч чаддаг байх хэрэгтэй. Түүнчдэн энэрэнгүй байж заримдаа өөрсдийнх нь хэрэгцээг үл хүндэтгэж буй бусад хүмүүст ч туслахдаа бэлэн байх хэрэгтэй.

4. Ажлын байран дахь үндсэн ур чадварууд

Дүгнэлт: Ажилтны хандлага ур чадварын үнэлгээ нь нийт 22 үндсэн ур чадваруудыг 0-100% хооронд үнэлдэг ба 70%-с дээш нийцтэй байгаа ур чадварууд маш сайн хөгжсөн харин 59% -с доош тохиолдолд цаашид анхаарч хөгжүүлэхийг хэрэгтэй гэж үзнэ. Нийт 18 ажилтны ур чадваруудыг ажилтан тус бүрээр мөн багаар нэгтгэн боловсруулсан бөгөөд үүнээс харахад эхний 16 ур чадвар стандарт шаардлага хангаж байна. Тэр дундаа аливааг хурдан сурах чадвар, хариуцлага хүлээх чадвар, цагийн менежмент, багийг идэвхжүүлэх чадвар гэсэн ур чадвар байгууллагаараа 70%-с дээш байна.. Харин үлдсэн 6 ур чадвар стандарт шаардлагад хүрэхгүй буюу 59% -с доош үнэлэгдсэн байна.

Зөвлөмж: 59% -с доош үнэлэгдсэн 6 ур чадваруудаас байгууллагын онцлог, ажилтнуудын ажил үүргийн чиг баримжаатай холбоотойгоор нэн түрүүнд хөгжүүлэх шаардлагатай дараах ур чадварууд байна. Үүнд: , санаачлагатай байх чадвар, багийн уур амьсгалыг бүрдүүлэх чадвар, бусдад нөлөөлөх чадвар, үүрэг хариуцлагаа ухамсарлах чадвар, стратеги төлөвлөгөө боловсруулах чадварууд багтана.

ЗУРГАА. “БИЕЙН ТАМИР, СПОРТЫН ТУХАЙ ХУУЛЬ”-ИЙН ХЭРЭГЖИЛТИЙН ҮР ДАГАВАРТ ҮНЭЛГЭЭ ХИЙХ СУДАЛГАА

“Биеийн тамир, спортын тухай хууль”-ийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх судалгаа нь хуулийн хэрэгжилтийн явц дахь ололтыг бататгахын зэрэгцээ хуулийг хэрэгжүүлснээр гарч буй хүндрэл, бэрхшээлтэй асуудал, нийгэмд үзүүлж буй эерэг, сөрөг байдлыг илрүүлэн, цаашид зохистой үр дүнтэй хэрэгжүүлэх боломжит хувилбарыг тодорхойлж дүгнэлт, зөвлөмж өгөх зорилготой.

Хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх ажил нь төлөвлөх, хэрэгжүүлэх, үнэлэх гэсэн үндсэн гурван үе шатаас бүрдэх болно.

6.1 ТӨЛӨВЛӨХ ҮЕ ШАТ

Төлөвлөх үе шатны зорилго нь үнэлгээ хийх хүрээг тогтоож, түүнд тохирсон шалгуур үзүүлэлтийг тодорхойлоход чиглэгдэнэ. Энэ үе шатанд дараахь арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ. **Үүнд:**

- Үнэлгээ хийх шалтгааныг тодорхойлох
- Үнэлгээ хийх хүрээг тогтоох,
- Шалгуур үзүүлэлтийг сонгож тогтоох
- Харьцуулах хэлбэрийг сонгох
- Шалгуур үзүүлэлтийг томьёолох
- Мэдээлэл цуглуулах аргыг сонгох

6.1.1 ҮНЭЛГЭЭ ХИЙХ ШАЛТГААН

Биеийн тамир, спортын тухай хууль /цаашид “БТСтХ” гэх/ нь анх 2003 оны 10 дугаар сарын 31-ний өдөр батлагдсан бөгөөд 2017 оны 07 дугаар сарын 06-ны өдөр Улсын Их Хурал /цаашид “УИХ” гэх/-аас БТСтХ-ийн шинэчилсэн найруулгыг баталснаар хүчингүй болсонд тооцсон байна. БТСтХ-ийг батлагдсан цагаас хойш буюу 2020 оны 07 дугаар сарын 07-ны өдөр зарим зүйл заалтыг хүчингүй болсонд тооцох, өөрчлөлт оруулах, өөрчлөн найруулах зэргээр өөрчлөн найруулсан байна.

БТСтХ-д 2020 оны 07 дугаар сарын 07-ны өдөр нэмэлт өөрчлөлт оруулахдаа хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийгээгүй бөгөөд Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 51 дүгээр зүйлийн 51.3 дахь хэсэгт “Энэ хуульд өөрөөр заагаагүй бол хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт хийх үнэлгээг тухайн хууль тогтоомжийг дагаж мөрдсөнөөс хойш 5 жил тутамд хийх бөгөөд шаардлагатай тохиолдолд дээрх хугацаанаас өмнө хийж болно” гэж заасан байна.

УИХ-ын 2020 оны 24 дүгээр тогтоолын хавсралтаар баталсан Монгол Улсын Засгийн Газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн 2.2-т “Нийтийн биеийн тамирыг эрүүл, идэвхтэй амьдралын хэв маяг, аж төрөх ёсны салшгүй хэсэг болгож, мэргэжлийн спортыг дэмжиж, тамирчдын тив, дэлхий, олимпын түвшинд өрсөлдөх чадвар, амжилтыг нэмэгдүүлнэ”, 2.2.1-д “Хүн амыг хөдөлгөөний дутагдлаас урьдчилан сэргийлэх, эрүүл амьдрах зан төлөвт насан туршийн дадал олгох зорилго бүхий биеийн тамир, спортын хүртээмжтэй үйлчилгээ үзүүлэх төр, хувийн хэвшлийн түншлэлд суурилсан нээлттэй, уян хатан тогтолцоог үндэсний хэмжээнд бүрдүүлнэ.”, 2.2.2-т “Монгол үндэсний уламжлалт спортыг дэлхий нийтэд таниулахад төрөөс бодлогоор дэмжиж, үндэсний спортын төв байгуулж, гадаад улсын баг тамирчдыг оролцуулах тэмцээн, наадмын тогтолцоог хөгжүүлнэ.”,

2.2.3-т “Иргэдэд үйлчлэх спортын зориулалтын стандарт талбайн хүртээмжийг нэмэгдүүлж, олон улсын жишигт нийцсэн спортын барилга байгууламжийг барина.” гэж тус тус заасан, мөн Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 6 дугаар хавсралтаар батлагдсан Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх аргачлал /цаашид “аргачлал” гэх/-ын 3.2.4-т “нийгмийн бүлэг, төрийн бус байгууллага хуулийн хэрэгжилттэй холбоотой тодорхой асуудлаар түүнийг өөрчлөх, шинэчлэх, эхүл хүчингүй болгох талаар үндэслэл бүхий санал гаргасан” бол гэж зааснаар Биеийн тамир, спортын газар /цаашид “БТСГ” гэх/-ын зүгээс дээрх саналыг гаргасан байна.

Иймд дээрх шалтгаануудын үүднээс БТСХ-ийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх шаардлагатай гэж үзэн энэхүү үнэлгээг хийж гүйцэтгэлээ.

6.1.2 ҮНЭЛГЭЭ ХИЙХ ХҮРЭЭ

Үнэлгээний хүрээг тогтоох ажиллагаа нь хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаврыг судлах явцад агуулгын хувьд чухал ач холбогдолтой, нөлөөлөл үзүүлэх хамгийн гол зохицуулалтыг тодорхойлоход чиглэдэг. Аргачлалын 3 дугаар зүйлийн 3.3.1-д “үнэлгээ хийх хүрээг тогтоох ажиллагаа нь хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаврыг судлах явцад агуулгын хувьд ач холбогдолтой, нөлөөлөл үзүүлэх хамгийн гол зохицуулалтыг тодорхойлоход чиглэнэ” хэмээн заасан байна. Иймд БТСХ-ин зорилтыг хэрэгжүүлэхэд чухал ач холбогдол бүхий заалтуудаар үнэлгээний хүрээг тогтоох шаардлагатай байна.

Иймд дээрх шалгуур үзүүлэлтийг үндэслэн БТСХ-ийн 1 дүгээр зүйлийн 1.1-д “Энэ хуулийн зорилт нь биеийн тамир, спортын салбарын удирдлага, зохион байгуулалт, үйл ажиллагаа, эрх зүйн үндсийг тодорхойлж, биеийн тамир, спортыг хөгжүүлэхтэй холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.” гэж заасан бөгөөд өнөөдрийн байдлаар энэхүү зорилтыг хэрэгжүүлэхэд холбогдох байгууллагууд нь хуулиар өөрт олгогдсон бүрэн эрхээ хэрхэн хэрэгжүүлж байгааг энэхүү үнэлгээ хийх хүрээнд хамруулах нь зүйтэй гэж үзлээ. Өөрөөр хэлбэл дараах зохицуулалтууд үнэлгээ хийх хүрээнд хамаарна гэсэн үг. **Үүнд:**

№	Үнэлгээ хийх хуулийн зүйл заалт	Зохицуулалтын агуулга
1	6 дугаар зүйл, 6.1.7 дахь заалт	6.1.7.энэ хуулийн 6.1.4, 6.1.5, 10.1.4-т заасан тэмцээн, наадмыг зохион байгуулахад санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх журам батлах;
2	8 дугаар зүйл, 8.1.6 дахь заалт	8.1.6.хүн амын нягтаршил, хэрэгцээ шаардлагад нийцүүлэн иргэний идэвхтэй хөдөлгөөн, спортоор хичээллэх боломжийг бий болгох, спортын барилга байгууламж, заал, талбайн хүрэлцээ, хангамжийг нэмэгдүүлэх, бэхжүүлэх;
3	9 дүгээр зүйл, 9.4.1 дэх заалт	9.4.1.Эрүүл мэндийн даатгалын тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлд заасны дагуу эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээний багцад орох тусламж, үйлчилгээний жагсаалтад хамрагдах магадлан итгэмжлэгдсэн спортын клубийн нэрсийг хүргүүлэх.
4	26 дугаар зүйл, 26.2 дахь хэсэг	26.2.Спортын барилга байгууламж, заал, талбайн стандартыг боловсруулан, Стандартчилал, тохирлын үнэлгээний тухай хуулийн 6.5-д заасны дагуу батлуулж, улсын бүртгэлд бүртгүүлэх ажлыг биеийн тамир, спортын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага зохион байгуулна.

6.1.3 ҮНЭЛГЭЭ ХИЙХ ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТ

Аргачлалын 3 дугаар зүйлийн 3.4-т Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварыг тодорхойлоход сонгох шалгуур үзүүлэлтүүдийн жагсаалтыг тусгасан бөгөөд энэхүү шалгуур үзүүлэлтүүдээс дараах шалгуур үзүүлэлтийг сонгож байна. Энэ нь Аргачлалын 3.4.1-д заасан “зорилгод хүрсэн түвшин”. Энэхүү шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд тухайн хууль тогтоомж хэрэгжиж эхэлснээс хойшхи хугацаанд хуулийн зорилго, зорилтдоо хүрсэн эсэхийг тогтооно.

6.1.4 ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТИЙГ ТОМЬЁОЛОХ

Дээр тайлбарласан ёсоор бид энэхүү үнэлгээг хийхэд “зорилгод хүрсэн түвшин” гэсэн шалгуур үзүүлэлтүүдийг сонгож авсан болно. Шалгуур үзүүлэлтийг томьёолохдоо сонгосон шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд дараахь асуултуудыг боловсрууллаа.

ЗОРИЛГОД ХҮРСЭН ТҮВШИН ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТИЙН ХҮРЭЭНД:

1. Засгийн газар Үндэсний спорт, багийн спортын төрлийг хөгжүүлэх хөтөлбөр, Улсын хэмжээний спортын наадам зохион байгуулах талаар шийдвэрлэх, зохион байгуулалтын журмыг болон улсын төсвөөс санхүүжүүлэх улсын аварга шалгаруулах тэмцээнийг зохион байгуулах спортын холбоог сонгон шалгаруулах журмыг тус тус баталсан эсэх?
2. Аймаг, нийслэлийн Засаг дарга нар хүн амын нягтаршил, хэрэгцээ шаардлагад нийцүүлэн иргэний идэвхтэй хөдөлгөөн, спортоор хичээллэх боломжийг бий болгох, спортын барилга байгууламж, заал, талбайн хүрэлцээ, хангамжийг нэмэгдүүлэх, бэхжүүлэх зорилгодоо хүрч байгаа эсэх?
3. Эрүүл мэндийн даатгалын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага Эрүүл мэндийн даатгалын тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлд заасны дагуу эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээний багцад орох тусламж, үйлчилгээний жагсаалтад хамрагдах магадлан итгэмжлэгдсэн спортын клубийн нэрсийг хүргүүлэх зорилгодоо хүрч байгаа эсэх?
4. БТСГ нь спортын барилга байгууламж, заал, талбайн стандартыг боловсруулан, Стандартчилал, тохирлын үнэлгээний тухай хуулийн 6.5-д заасны дагуу батлуулж, улсын бүртгэлд бүртгүүлэх ажлыг зохион байгуулах зорилгодоо хүрсэн эсэх?

6.1.5 МЭДЭЭЛЭЛ ЦУГЛУУЛАХ АРГЫГ СОНГОХ

Энэхүү судалгааны ажлын хүрээнд үнэлгээ хийх хуулийн зүйл, заалтын зорилгод хүрсэн түвшинг илрүүлэх зорилгоор баримт бичиг, судалгааны ажил уншиж, судлах, харьцуулалт хийх, мэргэжилтнүүдтэй уулзаж, ярилцах, санал солилцох зэрэг ажлуудыг хийж гүйцэтгэсэн бөгөөд мэдээлэл цуглуулах дараахь аргуудыг ашигласан болно. **Үүнд:**

- Аргачлалын 3.7.3.1-д заасны дагуу Бэлэн байгаа мэдээллийг цуглуулах: БТСГ-г холбогдох хууль тогтоомж, Монгол Улсын нэгдэн орсон олон улсын гэрээ, конвенци, бусад эрх зүйн баримт бичиг, ном сурах бичиг, нэг сэдэвт эрдэм шинжилгээний өгүүлэл, судалгааны тайлан, статистик мэдээнд дүн шинжилгээ хийсэн;

- Аргачлалын 3.7.3.2-т заасны дагуу Холбогдох субъектээс судалгаа авах: БТСтХ-ийн үйлчлэлд хамаарах аж ахуйн нэгж байгууллага болон хуульч, судлаачдаас фокус бүлгийн болон ганцаарчилсан ярилцлагын аргаар судалгаа авсан.

6.2 ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ҮЕ ШАТ

БТСтХ-ийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийхдээ бэлэн байгаа мэдээллийг цуглуулах, холбогдох субъектээс судалгаа авах аргаар холбогдох материалыг цуглуулан үнэлгээг хийсэн болно.

- *Бэлэн байгаа мэдээллийг цуглуулах*

Хууль, эрх зүйн акт

Биеийн тамир спортын тухай хууль, 2017

Стандартчилал, техникийн зохицуулалт, тохирлын үнэлгээний итгэмжлэлийн тухай хууль, 2017

Төрөөс биеийн тамир, спортын талаар баримтлах бодлого, 2019

Биеийн тамир, спортыг хөгжүүлэх үндэсний хөтөлбөр, 2019

Монгол Улсын Засгийн Газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр, 2020

Улсын хэмжээний спортын наадам зохион байгуулах журам, 2018

Спортын клубыг магадлан итгэмжлэх журам, 2019

Магадлан итгэмжлэх шалгуур үзүүлэл, 2019

Магадлан итгэмжлэх үйлчилгээний төлбөрийн хэмжээ, 2019

Статистик мэдээ, судалгааны тайлан, ном, сурах бичиг

Нэгдсэн тайлан, Биеийн тамир, спортын улсын үзлэг тооллого, УБ., 2018 он,

Цахим эх сурвалж

<http://www.ncs.cd.gov.mn/wp-content/uploads/2019/09/33-1.pdf>

http://www.sport.gov.mn/sites/default/files/statistic_0.pdf

<https://www.legalinfo.mn/law/details/13510>

http://sport.gov.mn/sites/default/files/attachments/%D0%91%D0%A2%D0%A1_M%D0%B0%D1%8F%D0%B3%D1%82%D0%97%D0%B0%D0%B0%D0%B2%D0%B0%D1%80_Last.pdf

http://www.sport.gov.mn/sites/default/files/statistic_0.pdf

6.3 ҮНЭЛЭХ ҮЕ ШАТ

Үнэлэх үе шатанд сонгосон шалгуур үзүүлэлтийн томъёоллын дагуу БТСтХ-аас сонгож авсан зохицуулалтуудад дараахь байдлаар үнэлгээ хийлээ.

6.3.1. “ЗОРИЛГОД ХҮРСЭН ТҮВШИН” ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТИЙН ХҮРЭЭНД ҮНЭЛСЭН БАЙДАЛ:

БТСтХ-ийн 1 дүгээр зүйлийн 1.1-д хуулийн зорилтыг тодорхойлохдоо “Энэ хуулийн зорилт нь биеийн тамир, спортын салбарын удирдлага, зохион байгуулалт, үйл ажиллагаа, эрх зүйн үндсийг тодорхойлж, биеийн амир, спортыг хөгжүүлэхтэй холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино” гэж заасан байна. Энэхүү зорилтыг хангахын тулд хуулийн бүхий л зохицуулалт хэрэгжиж байх ёстой гэж үзэж байна. Иймд тус хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.7 дахь заалт, 7 дугаар зүйлийн 7.1.3 дахь заалт, 8 дугаар зүйлийн 8.1.6 дахь заалт, 9 дүгээр зүйлийн 9.4.1 дэх заалт, 21 дүгээр зүйлийн 21.5 дахь хэсэг, 26 дугаар зүйлийн 26.2 дахь хэсэг тус бүрт үнэлгээ хийхээр сонгож авсан болно.

Өөрөөр хэлбэл БТСтХ-ийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх нь тус хуулийн хэрэгжилтийг илүү тодорхой, хэрэгжих арга замыг нарийн зааж өгсөн ЗГ-аас 2019 оны 153 тоот тогтоолоор батлагдсан “Төрөөс биеийн тамир, спортын талаар баримтлах бодлого” болоод ЗГ-ийн 2019 оны 335 тоот тогтоолоор батлагдсан “Биеийн тамир, спортыг хөгжүүлэх үндэсний хөтөлбөр” тус бүрийн холбогдох зохицуулалтын хэрэгжилтэд үнэлгээ хийж байгаа нэг хэлбэр гэж үзэж болох юм.

Шалгуур үзүүлэлтийн томъёолол 1. Засгийн газар Үндэсний спорт, багийн спортын төрлийг хөгжүүлэх хөтөлбөр, Улсын хэмжээний спортын наадам зохион байгуулах талаар шийдвэрлэх, зохион байгуулалтын журмыг болон улсын төсвөөс санхүүжүүлэх улсын аварга шалгаруулах тэмцээнийг зохион байгуулах спортын холбоог сонгон шалгаруулах журмыг тус тус баталсан эсэх? (БТСтХ-ийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.7 дахь заалт)

БТСтХ-ийн 6 дугаар зүйлийн 6.1 дэх хэсэгт Засгийн газрын биеийн тамир, спортыг хөгжүүлэх талаар хэрэгжүүлэх бүрэн эрхийг зааж өгсөн бөгөөд 6.1.7 дахь заалтад “энэ хуулийн 6.1.4, 6.1.5, 10.1.4-т заасан тэмцээн, наадмыг зохион байгуулахад санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх журам батлах” гэж заасан байна. (6.1.4. үндэсний спорт, багийн спортын төрлийг хөгжүүлэх хөтөлбөр батлах, 6.1.5.улсын хэмжээний спортын наадам зохион байгуулах талаар шийдвэрлэх, зохион байгуулалтын журам батлах, 10.1.4.улсын төсвөөс санхүүжүүлэх улсын аварга шалгаруулах тэмцээнийг зохион байгуулах спортын холбоог сонгон шалгаруулах)

Засгийн газрын зүгээс БТСтХ-ийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.4-т заасан Үндэсний спорт, багийн спортын төрлийг хөгжүүлэх хөтөлбөр болон 10.1.4-т заасан Улсын төсвөөс санхүүжүүлэх улсын аварга шалгаруулах тэмцээнийг зохион байгуулах спортын холбоог сонгон шалгаруулах журмыг тус тус батлаагүй байна.

Шигтгээ 1

Биеийн тамир, спортын үйл ажиллагаанд иргэдийн сэтгэл ханамжийн байдал ямар байгааг судлах зорилгоор явуулсан судалгаанд хамрагдсан нийт 2,366 иргэдээс Төрөөс биеийн тамир, спортыг хөгжүүлэхэд хэр зэрэг анхаарал тавьж байгаад судалгаанд хамрагдсан хүн амын 21.1 хувь нь “сайн”, 56.4 хувь нь “дунд”, 22.5 хувь нь “муу” гэж үнэлжээ (хүснэгт 3.10). Судалгаанд хамрагдсан 18-44 насны хүн амын хувьд төрөөс биеийн тамир, спортыг хөгжүүлэхэд чиглэсэн үйл ажиллагаанд сэтгэл хангалуун бус байдаг нь энэ насны 4 хүн тутмын 1 нь “муу” гэж үнэлснээс харагдаж байна.

Харин 2018 оны 06 дугаар сарын 20-ны өдрийн 183 тоот тогтоолоор БТСтХ-ийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.5-д заасан “Улсын хэмжээний спортын наадам зохион байгуулах журмыг баталсан байна.

Дээрхээс үзвэл ЗГ нь БТСтХ-ийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.4-т заасан Үндэсний спорт, багийн спортын төрлийг хөгжүүлэх хөтөлбөр болон 10.1.4-т заасан Улсын төсвөөс санхүүжүүлэх улсын аварга шалгаруулах тэмцээнийг зохион байгуулах спортын холбоог сонгон шалгаруулах журмыг баталсан тохиолдолд БТСтХ-ийн тус зохицуулалт зорилгодоо хүрсэн гэж дүгнэхээр байна.

Шалгуур үзүүлэлтийн томъёолол 2. Аймаг, нийслэлийн Засаг дарга нар хүн амын нягтаршил, хэрэгцээ шаардлагад нийцүүлэн иргэний идэвхтэй хөдөлгөөн, спортоор хичээллэх боломжийг бий болгох, спортын барилга байгууламж, заал, талбайн хүрэлцээ, хангамжийг нэмэгдүүлэх, бэхжүүлэх зорилгодоо хүрч байгаа эсэх? (8 дугаар зүйлийн 8.1.6 дахь заалт)

Энэхүү хуулийн зохицуулалттай холбогдуулан ЗГ-аас 2019 оны 153 тоот тогтоолоор батлагдсан “Төрөөс биеийн тамир, спортын талаар баримтлах бодлого”-ын дөрөв дүгээр зүйлийн 4.1.1-д “биеийн тамирын хичээлийн хөтөлбөр, агуулгыг хүүхэд, залуучуудын бие бялдрын хөгжил, боловсролыг дээшлүүлэхэд чиглүүлэх, биеийн тамирын секц, дугуйланд тогтмол, тасралтгүй хамрагдан хичээллэх орчин, нөхцөлөөр хангах, хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, сургуулиудыг спортын заал, талбай, хэрэглэлээр хангах, холбогдох стандартыг тогтоож хэрэгжүүлэх”, ЗГ-ийн 2019 оны 335 тоот тогтоолоор батлагдсан “Биеийн тамир, спортыг хөгжүүлэх үндэсний хөтөлбөр”-ийн 3 дугаар зүйлийн 3.1.6-д “ерөнхий боловсролын сургуулиудыг стандартын спортын заал, талбайтай болгох, спортын хэрэглэлийн хангамж, хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд зориулсан хэрэгслэлээр тоноглох, хяналт тавих”, мөн хөтөлбөрийн 3.1.7-д “хүн амын ажиллах, амьдрах орчинд тэдний онцлогт нийцсэн идэвхтэй хөдөлгөөн, спортоор хичээллэх орчныг бий болгох, ерөнхий боловсролын сургуулиудын спортын заал, талбайг харьяа нутаг, дэвсгэрийн иргэдэд ашиглуулах, хүртээмжийг нэмэгдүүлэх санал, санаачилгыг өрнүүлэх, дэмжих” гэж тус тус заасан байгаа нь иргэний идэвхтэй хөдөлгөөн, спортоор хичээллэх боломжоор хангах тал дээр Аймаг, нийслэлийн Засаг дарга нар анхаарах шаардлагатайг харуулж байна. Өөрөөр хэлбэл БТСтХ-ийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх нь тус хуулийн хэрэгжилтийг илүү тодорхой, хэрэгжих арга замыг нарийн зааж өгсөн “Төрөөс биеийн тамир, спортын талаар баримтлах бодлого” болоод “Биеийн тамир, спортыг хөгжүүлэх үндэсний хөтөлбөр” тус бүрийн холбогдох зохицуулалтын хэрэгжилтэд үнэлгээ хийж байгаа нэг хэлбэр гэж үзэж болохоор байна.

Энэхүү чиг үүргийн хүрээнд Аймаг, нийслэлийн засаг дарга нар дараах арга хэмжээнүүдийг авч хэрэгжүүлсэн байна. **Үүнд:**

2018 онд Үндэсний статистикийн хорооны Хүн ам, орон сууцны тооллогын товчоо, Боловсрол шинжлэх ухааны яамны Биеийн тамир, спортын газар, Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг БТСГ-ын хамтарсан ажлын хэсэг, аймаг, нийслэл, сум дүүрэг, баг хороодын тооллогын түр товчоо болон тоологч нараас бүрдсэн хамтарсан баг Биеийн тамир, спортын улсын нэг удааийн үзлэг, тооллогыг анх удаа зохион байгуулсан байна.

Монгол Улсын Биеийн тамир, спортын тухай хуулийг 2017 онд шинэчлэн баталсан бөгөөд эрх зүйн шинэ орчин бий болж, нийгмийн хөгжил, иргэдийн хэрэгцээ шаардлагад нийцүүлсэн салбарын бодлого, үндэсний хэмжээнд хэрэгжих хөтөлбөрийг шинэчлэн боловсруулах, салбарын цаашдын төлөвлөлтийг хийхэд энэхүү анхдугаар үзлэг, тооллогын дүн чухал ач холбогдолтой байна.

Биеийн тамир, спортын нэг удаагийн үзлэг тооллогоор Монгол Улсын хэмжээнд нийт 985 заал тоологдсоноос 272 (27.6%) Улаанбаатар хотод, 713 (72.4%) хөдөө орон нутагт байна. Монгол Улсын нийт заалны 244 (24.8%) төвийн бүс, 220 (22.3%) хангайн бүс, 165 (16.8%) баруун бүс, 84 (8.5%) зүүн бүсэд байна.¹

Шигтгээ 2

Архангай, Дундговь, Завхан, Ховд аймгууд болон Сүхбаатар дүүргээс хамрагдсан иргэдээс дасгал хөдөлгөөн хийхэд орчин маш чухал гэж үзсэн хувь нь 73.0-83.5 хувьтай байна. Харин тоног, төхөөрөмжийн хүртээмжийг чухалчилж үзсэн иргэдийн хувь Баянхонгор, Завхан, Орхон, Төв аймаг болон Багахангай дүүргийн хувьд өндөр байв . . .

Тус үзлэг тооллогод улсын хэмжээнд биеийн тамир, спортоор хичээллэх болон спортын арга хэмжээ зохион байгуулах зориулалтаар тохижуулсан нийт 765 гадаа талбай тоологдсон байна. Гадаа талбайн тоог аймаг, нийслэлээр авч үзвэл Улаанбаатар хот 94 (12.3%), Булган 65 (8.5%), Дорнод 60 (7.8%), Төв 56 (7.3%) гадаа талбайтай байгаа нь хамгийн их бол Говьсүмбэр (7), Дундговь (9) аймгууд хамгийн цөөн гадаа талбайтай байна. Биеийн тамир, спортын гадаа талбайг өмчийн хэлбэрээр авч үзвэл нийт гадаа талбайн 703 (91.9%) нь төрийн өмчийн, 36 (4.7%) нь орон нутгийн өмчийн, 12 (1.6%) нь Монгол Улсын иргэний өмчийн талбай байгаа бол үлдсэн 14 (1.8%) нь бусад буюу төрийн өмчийн оролцоотой, төрийн хамтарсан, орон нутгийн оролцоотой, Монгол Улсын хувийн аж ахуйн нэгж байгууллагын, гадаад улсын хувийн аж ахуйн нэгж, байгууллагын, гадаад улсын иргэний гэх мэт өмчийн хэлбэртэй талбай байна.² Улсын хэмжээнд тооллогод хамрагдсан нийт гадаа талбайн 500 (65.4%) нь Ерөнхий боловсролын сургууль (ЕБС)-ийн, 147 (19.2%) нь төрийн захиргааны байгууллагын, 45 (5.9%) нь спорт цогцолбор болон бэлтгэлийн зориулалттай заал клубын, гаднах мөн 45 (5.9%) нь үйл ажиллагааны бусад зориулалттай байгууламжийн, 23 (3.0%) нь их дээд сургууль болон мэргэжил сургалт, үйлдвэрлэлийн төвийн, 5 (0.6%) нь хувийн аж ахуйн нэгж, байгууллагын гадаа талбай байна.³

Шигтгээ 3

Спорт тэмцээнд оролцдог эсэх талаар асуухад Завхан (38.1), Дорноговь (32.8), Сүхбаатар (31.6) аймагас судалгаанд хамрагдсан 3 хүн тутмын 1 нь спорт тэмцээнд огт оролцдоггүй гэж хариулсан байгаа нь бусад аймагтай харьцуулахад өндөр байна. Харин Сэлэнгэ, Ховд, Дорнод, Баянхонгор аймгуудаас судалгаанд хамрагдсан хүн амын дунд байнга спорт тэмцээнд оролцдог гэж хариулсан хувь 42.4-64.7 буюу бусадтай харьцуулахад өндөр байв . . .

Шигтгээ 4

¹ Нэгдсэн тайлан, Биеийн тамир, спортын улсын үзлэг тооллого 2017, УБ 2018 он, 41 дэх тал

² Мөн тэнд, 57 дахь тал

³ Мөн тэнд, 58 дахь тал

Дасгал хөдөлгөөн хийхдээ ихэвчлэн хаана хийхийг тодруулахад 41.4 хувь нь спорт зааланд, 30.7 хувь нь гэртээ, 16.7 хувь нь гадаа талбайд, 10.0 хувь нь фитнес клубд, үлдсэн 1.3 хувь нь бусад газарт хийдэг гэжээ . . .

Биеийн тамир, спортын талаар баримтлах бодлогын хэрэгжилт болон үнэлгээг 2020 онд хийхэд “Спортын заал, талбайн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх” арга хэмжээ 2019 онд огт хэрэгжээгүй буюу 0% гүйцэтгэлтэй⁴ байгаа нь туйлын хангалтгүй үзүүлэлт, БТСтХ болон “Төрөөс биеийн тамир, спортын талаар баримтлах бодлого”-ын холбогдох зохицуулалтууд хэрэгжихгүй байна.

Шалгуур үзүүлэлтийн томъёолол 3. Эрүүл мэндийн даатгалын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага Эрүүл мэндийн даатгалын тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлд заасны дагуу эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээний багцад орох тусламж, үйлчилгээний жагсаалтад хамрагдах магадлан итгэмжлэгдсэн спортын клубийн нэрсийг хүргүүлэх зорилгодоо хүрч байгаа эсэх? (9 дүгээр зүйлийн 9.4.1 дэх заалт)

Хуулийн хэрэгжилттэй холбоотойгоор ЗГ-аас 2019 оны 153 тоот тогтоолоор батлагдсан “Төрөөс биеийн тамир, спортын талаар баримтлах бодлого”-ын баримт бичгийг баталсан бөгөөд тус бодлогын 4 дүгээр зүйлийн 4.4.5-д “спортын клуб, аж ахуйн нэгж, байгууллагыг магадлан итгэмжлэлд хамруулан эрх олгож, эрүүл мэндийн даатгалаар идэвхтэй хөдөлгөөн, спортоор хичээллэх үйлчилгээ авах иргэдийн тоог нэмэгдүүлэх” гэж, ЗГ-ийн 2019 оны 335 тоот тогтоолоор батлагдсан “Биеийн тамир, спортыг хөгжүүлэх үндэсний хөтөлбөр”-ийн 3 дугаар зүйлийн 3.1.5-д “магадлан итгэмжлэлд хамрагдах спортын клубын тоо болон эрүүл мэндийн даатгалын сангийн санхүүжилтийг нэмэгдүүлэх” гэж заасан байна.

Хуулийн шинэчилсэн найруулгыг батлах үед спортоор хичээллэгч иргэд, дэмжигч байгууллагын тоо өсөн нэмэгдэж байсан үе бөгөөд үүнийг дагаад биеийн тамир, спортын санхүүжилт, спортоор хичээллэхэд шаардагдах спортын барилга байгууламж, зам талбай, тоног төхөөрөмж, хэрэглэл материалын хүрэлцээ, хүний нөөцийг мэргэшүүлэх тогтолцоог нэмэгдүүлэх шаардлага зүй ёсоор бий болсон байна. Энэхүү асуудалтай холбоотой спортоор хичээллэгч иргэдийг нэмэгдүүлэх зорилгоор Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын сайд, Эрүүл мэндийн сайдын хамтарсан 2019 оны 03 дугаар сарын 29-ний А/178, А/144 тоот хамтарсан тушаалаар “Спортын клубыг магадлан итгэмжлэх журам”, “Магадлан итгэмжлэх шалгуур үзүүлэлт”, болон “Магадлан итгэмжлэх үйлчилгээний төлбөрийн хэмжээ”-г тус тус баталсан байна.

“Спортын клубыг магадлан итгэмжлэх журам”-ын 3 дугаар зүйлд зааснаар магадлан итгэмжлүүлэх спортын клуб нь дараах шаардлагыг хангасан байхыг заажээ. **Үүнд:**

1. Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлд бүртгүүлсэн байх,
2. Үйлчилгээ үзүүлэх стандартын шаардлага хангасан, зориулалтын байранд үйл ажиллагаа явуулдаг байх;
3. Идэвхтэй хөдөлгөөн, биеийн тамир, спортын чиглэлээр үйлчилгээ үзүүлж буй клуб нь тухайн спортын төрөл хариуцсан Олон улсын спортын холбооны албан ёсны гишүүн үндэсний спортын холбоонд бүртгэлтэй байх;

⁴ Төрөөс биеийн тамир, спортын талаар баримтлах бодлогын хэрэгжилтийн байдалд хийсэн үнэлгээ, БТСГ, УБ., 2020 он

4. Үйлчилгээ үзүүлж буй спортын төрлөөр сургалт-дасгалжуулалтыг удирдах мэргэжлийн сургууль төгссөн болон сургалт дасгалжуулалт эрхлэх эрх авсан дасгалжуулагч, биеийн тамирын арга зүйчтэй байх;
5. Үйлчлүүлэгчийн бие бялдар, орчны эрүүл ахуйд хяналт тавих, анхан шатны болон эмнэлгийн шуурхай тусламж үйлчилгээ үзүүлэх эмчтэй байх;
6. Магадлан итгэмжлэлд бэлтгэх зөвлөгөөг мэргэжлийн байгууллагаас авч, зохих сургалтад хамрагдсан байх;
7. Магадлан итгэмжлэлийн үнэлгээ, шалгуур үзүүлэлтийн дагуу өөрийн үйл ажиллагаанд урьдчилсан үнэлгээ хийсэн байх.

Дээр заасан шаардлагыг хангаж буй спортын клуб нь тус журмын 4 дүгээр зүйлд заасны дагуу магадлан итгэмжлүүлэх хүсэлт, баримтч бичгийг магадлан итгэмжлэгч байгууллагад бүрдүүлэн өгөх бөгөөд магадлан итгэмжлэгч байгууллага нь хүсэлт гаргасан спортын клубын баримт бичгийг хүлээн авснаас хойш ажлын 15 хоногийн дотор шинжээчийн баг томилон ажиллуулах товыг гаргадаг байна. Харин журмын 5 дугаар зүйлд заасан магадлан итгэмжлэлийн үе шат явагдаж дуусмагц журмын 6 дугаар зүйлийн 6.1-д “Биеийн тамирын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн Зөвлөлийн дүгнэлтийг үндэслэн магадлан итгэмжлэгдсэнийг баталгаажуулж, батламж олгоно.” гэж заасан байна.

Гэтэл 2020 оны 07 дугаар сарын 07-ны өдөр БТСтХ-ийн 9 дүгээр зүйлийн 9.1-д “Биеийн тамир, спортын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага дараахь бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ.” гэж заасан 9.1 дэх хэсгийг бүхэлд нь хүчингүй болсонд тооцож, биеийн тамир, спортын талаар хэрэгжүүлэх төрийн захиргааны төв байгууллагын бүрэн эрхийг Биеийн тамир, спортын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага буюу БТСГ-т шилжүүлсэн байна. Ийнхүү өөрчлөгдсөний дагуу журмын 6 дугаар зүйлд заасан “биеийн тамир, спортын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн” гэснийг “биеийн тамир, спортын асуудал хариуцсан Засгийн газрын агентлагийн дарга/биеийн тамир, спортын асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагын дарга” гэж өөрчлөх шаардлагатай байна. Ингэснээр хууль, тогтоомжийг нэг мөр хэрэглэх боломжтой болохын зэрэгцээ хуулийн хийдэл, ойлгомжгүй байдал үгүй болох юм.

Дээрх хуулийн зохицуулалттай холбогдуулан 2019 оны 10 дугаар сарын 03-ны өдөр Эрүүл мэндийн даатгалын үндэсний зөвлөлийн 19 тоот тогтоолын 1 дүгээр хавсралтаар “Магадлан итгэмжлэгдсэн спортын клубт идэвхтэй хөдөлгөөн, спортоор хичээллэх үйлчилгээнд эрүүл мэндийн даатгалын сангаас урамшуулал олгох журам”, 2 дугаар хавсралтаар “Магадлан итгэмжлэгдсэн спортын клубт идэвхтэй хөдөлгөөн, спортоор хичээллэх үйлчилгээний урамшуулалд эрүүл мэндийн даатгалын сангаас төлөх урамшууллын хэмжээ”-г тус тус баталсан байна.

Шигтгээ 5

Судалгаанд хамрагдсан иргэдээс магадлан итгэмжлэгдсэн спорт, клубуудын талаарх иргэдийн мэдлэг, ойлголтыг тодруулахад 15.6 хувь нь “сайн мэднэ”, 53.6 хувь нь “сонссон”, үлдсэн 30.8 хувь нь “ямар ч ойлголтгүй” гэж хариулсан байна. Үүнээс харахад иргэдийн дунд Биеийн тамир, спортын хорооноос зохион байгуулж байгаа үйл ажиллагааны талаарх мэдээлэл иргэдэд хангалттай хүрдэггүй байна . . .

Эдгээр журмууд батлагдсанаар магадлан итгэмжлэгдсэн спорт клуб нь Эрүүл мэндийн даатгалын ерөнхий газартай гэрээ байгуулснаар иргэд идэвхтэй хөдөлгөөн, спортоор хичээллэх

үйлчилгээнд эрүүл мэндийн даатгалын сангаас улиралд нэг удаа 60,000 (жаран мянган) төгрөгийн хөнгөлөлт эдлэх эрх нь нээгдсэн байна.

Шигтгээ 6

Улаанбаатар хотоос судалгаанд хамрагдсан хүн амын ердөө 4.6 хувь нь фитнес клубд дасгал, хөдөлгөөн хийдэг гэж хариулсан байна. Уг үзүүлэлт нь улсын дунджаас 2 дахин бага байгааг анхаарах хэрэгтэй юм. Монгол Улсын хүн амын талаас илүү хувь нь амьдардаг тул фитнес клубын тоо их байсан ч хүртээмж бага байх магадлалтай. Нөгөө талаас фитнес клубууд нь төлбөртэй тул амьжиргаа, санхүүгийн асуудалтай шууд хамааралтай юм . . .

2020 онд магадлан итгэмжлэгдсэн 16 спорт клуб байгаагаас Эрүүл мэндийн даатгалын ерөнхий газартай гэрээ байгуулахаар баримт бичгийн бүрдүүлэлтээ өгсөн 13 спортын клуб байна. 2019 онд 3 удаа спорт клубыг магадлан итгэмжлэх 29 хараат бус шинжээчдийн дунд мэдээллээр хангах сургалтыг зохион байгуулсан. 2019 онд “Магадлан итгэмжлэл” гарын авлагыг 1400 ширхэгийг хэвлүүлэн холбогдох байгууллага багш нарт олгосон. 2020 онд Спортын клубын үйл ажиллагаа стандарт, цаашдын үйл ажиллагаа сэдэвт 2 удаагийн цахим сургалтыг 21 аймгийн ахлах мэргэжилтэн, магадлан итгэмжлэгдсэн 16 клубын захирал, дасгалжуулагч 70 гаруй хүн хамрагдан оролцсон бөгөөд энэ нь Биеийн тамир, спортыг хөгжүүлэх үндэсний хөтөлбөрт БТСГ-аас 2020 оны 08 дугаар сард хийсэн үнэлгээгээр 40 хувийн гүйцэтгэлтэй гэж гарсан⁵ байгаагаас үзвэл энэхүү хуулийн зохицуулалт зохих түвшинд хэрэгжиж байгаа бөгөөд цаашид хэрэгжилтийг сайжруулахад анхаарч ажиллах шаардлагатай байна.

Шигтгээ 7

Магадлан итгэмжлэгдсэн спорт, клубуудын талаарх иргэдийн мэдлэг, ойлголтыг аймаг, дүүргээр харахад 12 аймгийн хувьд ямар ч ойлголтгүй иргэдийн хувь улсын дунджаас өндөр байна. Өөрөөр хэлбэл, орон нутагт магадлан итгэмжлэгдсэн спорт, клубуудын талаарх мэдээлэл Улаанбаатар хоттой (22.3 хувь) харьцуулахад бага байна. Харин сайн мэддэг хүн амын хувь Сэлэнгэ, Өмнөговь, Говьсүмбэр аймгуудад улсын дунджаас өндөр байгааг мөн харж болно . . .

Шалгуур үзүүлэлтийн томъёолол 4. БТСГ нь спортын барилга байгууламж, заал, талбайн стандартыг боловсруулан, Стандартчилал, тохирлын үнэлгээний тухай хуулийн 6.5-д заасны дагуу батлуулж, улсын бүртгэлд бүртгүүлэх ажлыг зохион байгуулах зорилгодоо хүрсэн эсэх? (26 дугаар зүйл 26.2 дахь хэсэг)

ЗГ-аас 2019 оны 153 тоот тогтоолоор батлагдсан “Төрөөс биеийн тамир, спортын талаар баримтлах бодлого”-ын баримт бичгийг баталсан бөгөөд тус бодлогын 4 дүгээр зүйлийн 4.1.1-д “биеийн тамирын хичээлийн хөтөлбөр, агуулгыг хүүхэд, залуучуудын бие бялдрын хөгжил, боловсролыг дээшлүүлэхэд чиглүүлэх, биеийн тамирын секц, дугуйланд тогтмол, тасралтгүй хамрагдан хичээллэх орчин, нөхцөлөөр хангах, хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, сургуулиудыг спортын заал, талбай, хэрэглэлээр хангах, холбогдох стандартыг тогтоож хэрэгжүүлэх”, мөн ЗГ-ийн 2019 оны 335 тоот тогтоолоор батлагдсан “Биеийн тамир, спортыг хөгжүүлэх үндэсний хөтөлбөр”-ийн 3 дугаар зүйлийн 3.1.6-д “ерөнхий боловсролын сургуулиудыг стандартын спортын заал, талбайтай болгох, спортын хэрэглэлийн хангамж, хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд зориулсан

⁵ БТСГ, Биеийн тамир, спортыг хөгжүүлэх үндэсний хөтөлбөрт хийсэн үнэлгээ. 2020 он

хэрэглэлээр тоноглох, хяналт тавих” гэж БТСГ нь биеийн тамир, спортын барилга, байгууламжтай холбоотойгоор холбогдох стандартыг боловсруулан, бүртгүүлэх үүрэгтэй талаар нарийвчлан зааж өгчээ.

Хуулийн зохицуулалтаас үзэхэд биеийн тамир, спортын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага буюу БТСГ нь дээр заасан стандартыг боловсруулахаар заасан байна. Өнөөдрийн байдлаар БТСГ-аас энэхүү журмыг боловсруулж, холбогдох хуульд заасны дагуу улсын бүртгэлд бүртгүүлээгүй байна. Түүнчлэн журмыг боловсруулсан тохиолдолд Стандартчилал, тохирлын үнэлгээний тухай хуулийн 6.5-д заасны дагуу батлуулахаар заасан хэдий ч тус хууль нь 2017 оны 12 дугаар сарын 21-ний өдөр баталсан Стандартчилал, техникийн зохицуулалт, тохирлын үнэлгээний итгэмжлэлийн тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/ батлагдсан өдрөөс эхлэн хүчингүй болсонд тооцсон байна. Тэгэхээр өнөөдөр хүчин төгөлдөр үйлчилж буй БТСГ-д иш татсан Стандартчилал, тохирлын үнэлгээний тухай хууль нь хүчингүй болсон байгаа нь хуулийн хийдэл гэж үзэхээр байна.

Шинэчилсэн найруулга буюу Стандартчилал, техникийн зохицуулалт, тохирлын үнэлгээний итгэмжлэлийн тухай хуулийн 9 дүгээр зүйийн 9.4-т “Үндэсний стандарт нь товчилсон тэмдэглэгээ, улсын бүртгэлийн дугаартай байх бөгөөд түүнийг баталсан шийдвэрт өөрөөр заагаагүй бол улсын бүртгэлд бүртгэсэн өдрөөс эхлэн хүчин төгөлдөр болно” гэж заасны дагуу улсын бүртгэлд шинээр боловсруулсан журмыг бүртгүүлж, хүчин төгөлдөр болохоор байна. Гэвч өнөөдрийн байдлаар БТСГ нь тус журмыг боловсруулж, улсын бүртгэлд бүртгээгүй байгаа нь хуулийн энэхүү зохицуулалт хэрэгжээгүй байгаагийн илрэл юм.

6.4 ДҮГНЭЛТ, ЗӨВЛӨМЖ

Үнэлэх үе шатны төгсгөлд томъёолсон шалгуур үзүүлэлт, болон хэрэглэгчийн судалгааны тайлан зэрэгт үндэслэн дараах дүгнэлтийг гаргаж, холбогдох зөвлөмжийг боловсрууллаа. **Үүнд:**

1. Үнэлгээг илэрхийлсэн дүгнэлт гаргах;
2. Үнэлгээний үр дүнд хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг илүү хүртээмжтэй, үр нөлөөтэй болгох зөвлөмж гаргах.

6.4.1 ҮНЭЛЭЛТ, ДҮГНЭЛТ

БТСтХ-ийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.7 дахь заалт, 8 дугаар зүйлийн 8.1.6 дахь заалт, 9 дүгээр зүйлийн 9.4.1 дэх заалт болон 26 дугаар зүйлийн 26.2 дахь хэсгийн зохицуулалт тус бүрийн хэрэгжилтийн үр дагаварт “Зорилгод хүрсэн түвшин” шалгуур үзүүлэлтийн дагуу үнэдгээ хийж гүйцэтгэлээ. Үнэлгээний үр дүнг зүйл, заалт бүрээр, шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд дүгнэхэд дараах байдалтай байна.

ЗГ нь БТСтХ-ийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.7 дахь заалтад заасны дагуу биеийн тамир, спортыг хөгжүүлэхтэй холбоотой гурван төрлийн журам батлах талаар заасан байна. Үүнээс “Үндэсний спортын наадам зохион байгуулах талаар шийдвэрлэх, зохион байгуулалтын журам” баталсан бөгөөд бусад журмуудыг батлаагүй байгаа нь ЗГ хуульд заасан бүрэн эрхээ бүрэн дүүрэн хэрэгжүүлээгүй, БТСтХ-ийн тус зохицуулалт зорилгодоо хүрээгүй байна. Түүнчлэн БТСТГ нь БТСтХ-ийн 26 дугаар зүйлийн 26.2 дахь хэсэгт заасан “Спортын барилга байгууламж, заал, талбайн стандартыг боловсруулан, Стандартчилал, тохирлын үнэлгээний тухай хуулийн 6.5-д заасны дагуу батлуулж, улсын бүртгэлд бүртгүүлээгүй байгаа нь төрийн захиргааны төв болон биеийн тамир, спортын асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага тус бүр холбогдох чиг үүргээ зохих ёсоор хэрэгжүүлэх шаардлагатай байгааг харуулж байна.

Харин тус хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.6 дахь заалтаар Аймаг, нийслэлийн засаг дарга нар нь иргэний идэвхтэй хөдөлгөөнийг дэмжих, спортоор дамжуулан бүх нийтийн биеийн тамирыг хөгжүүлэх таатай орчныг нэмэгдүүлэхэд анхаарч ажиллахыг үүрэг болгосон зохицуулалт юм. 2010-2015 оны хооронд нийт спорт заалны тоо 661-758 байсан бол 2015-2017 оны хооронд 758-985 болж өссөн бол сүүлийн гурван жилд 985-1016 болсон буюу хангалттай нэмэгдэж чадаагүй байна. Үүн дотроо сүүлийн нэг жилд спортын барилга байгууламж, заал талбай нэмэгдээгүй тоон үзүүлэлттэй байна.

Мөн БТСтХ-ийн 9 дүгээр зүйлийн 9.4.1 дэх заалт “Эрүүл мэндийн даатгалын тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлд заасны дагуу эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээний багцад орох тусламж, үйлчилгээний жагсаалтад хамрагдах магадлан итгэмжлэгдсэн спортын клубийн нэрсийг хүргүүлэх.” үүргийг эрүүл мэндийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллага хариуцахаар заасан бөгөөд хууль хүчин төгөлдөр болсоноос хойш өнөөдрийг хүртэл нийт 16 спортын клуб магадлан итгэмжлэлд хамрагдсан байна. Гэвч магадлан итгэмжлэгдсэн спорт клубуудын талаарх иргэдийн мэдлэг, ойлголтыг аймаг дүүргээр харвал 12 аймагт ямар ч ойлголтгүй байгаа нь энэхүү ажлыг цаашид сурталчлан таниулж, өргөн хүрээг хамарч явуулах шаардлагатай байгааг харуулж байна.

4.2. ЗӨВЛӨМЖ

Үнэлгээний үр дүнд буюу үнэлгээг илэрхийлсэн дүгнэлтэд тулгуурлан хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг илүү хүртээмжтэй, үр нөлөөтэй болгох талаар дараахь санал зөвлөмжийг хүргэж байна. **Үүнд:**

- Аливаа хууль тогтоомжоор зохицуулж буй зарим харилцааг илүү нарийвчилсан журмаар зохицуулах шаардлагатай байдаг. Ийнхүү илүү нарийвчилсан журмаар зохицуулах нь тухайн зохицуулж буй харилцаанд оролцогч талуудын эрх, үүрэг, хэрэгжүүлэх арга хэмжээ зэргийг дэлгэрэнгүй зааж, илүү хялбарчилж өгдөг. Иймд БТСГ-ийн зүгээс БТСтХ-ийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.7 дахь заалтад заасан холбогдох журмуудыг ЗГ-аар батлуулахад хүчин чармайлт гаргаж ажиллах нь зүйтэй гэж үзлээ.
- БТСтХ-ийн 26 дугаар зүйлийн 26.2 дахь хэсэгт заасан “Спортын барилга байгууламж, заал, талбайн стандартыг боловсруулан, Стандартчилал, тохирлын үнэлгээний тухай хуулийн 6.5-д заасны дагуу батлуулж, улсын бүртгэлд бүртгүүлэх” гэж заасан ажлыг яаралтай хийж гүйцэтгэх нь цаашид улсын төсвийн хөрөнгөөр болон хувийн хөрөнгөөр барьж байгуулах спортын барилга, байгууламж, заал талбай нь нэг стандарттай болоход чухал алхам болохыг анхаарч ажиллах шаардлагатай байна.
- Цаашид бүх нийтийн биеийн тамирыг дэмжих үүднээс спорт клубуудыг магадлан итгэмжлэх ажлыг эрчимжүүлэх, магадлан итгэмжлэлд хамрагдах спорт клубуудын тоог нэмэгдүүлэх тал дээр зайлшгүй анхаарах ёстой гэдэг иргэдийн сэтгэл ханамжийн судалгаанс харагдаж байна. Иймд энэхүү ажилд тусгайлан хөтөлбөр боловсруулж, үе шаттай арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх нь өнөөгийн нөхцөлд зөв байна.

ДОЛОО. ЦААШИД БИЕЙН ТАМИР, СПОРТЫН САЛБАРТ БАРИМТЛАХ БОДЛОГО, ЗОРИЛТ ХӨТӨЛБӨР ҮЙЛ АЖИЛЛАГААГ САЙЖРУУЛАХ САНАЛ ЗӨВЛӨМЖ

Дэлхийн бүхий л улс орны хувьд идэвхитэй хөдөлгөөн, бие бялдрын боловсролыг хөгжүүлж бүтээлч иргэдийг төлөвшүүлэх, иргэдээ насан туршид нь эрүүл чийрэг байх мэдлэг, чадвар, дадлыг спортоор дамжуулан системтэйгээр шинжлэх ухааны үндэслэлтэй олгох нь хамгийн чухал асуудал болоод байна. Тийм ч учраас НҮБ -ын зүгээс Биеийн тамир, спортоор хичээллэх орчин нөхцөл, иргэдийнхээ хэрэгцээ, тухайн орон нутгийн онцлогт нийцүүлэх, оюуны болон бие бялдрын хувьд эрүүл, хөдөлмөрийн бүтээмж сайтай иргэний тоог нэмэгдүүлэх талаар тодорхой арга хэмжээ үе шаттай хэрэгжүүлдэг жишиг тогтоохыг НҮБ-аас уриалсаар байгаа билээ. Ялангуяа дэлхий нийтээр тархаад буй аюулт цар тахлын үед иргэдийн идэвхитэй хөдөлгөөнийг дэмжих замаар дархлааг дэмжих төрөл бүрийн дасгал хөдөлгөөнийг цахим хэлбэрээр болон ажлын байр, гэрийн нөхцөлд, эрүүл агаарт хийх хандлага илүү нэмэгдэж байна.

Манай улсын хувьд спортоор дамжуулан биеийн тамирыг шинжлэх ухааны үндэслэлтэй хөгжүүлэх эрх зүйн орчин болон бодлого хөтөлбөрийг жилээс жилд боловсронгуй болгон хөгжүүлсээр ирсэнийг тэмдэглэхэд таатай байна. Ялангуяа сүүлийн 4 жилийн хугацаанд хууль спортын салбарын хөгжлийг статистик тоо баримтад тулгуурлан боловсруулах хандлага, арга хэрэгсэл нэвтрүүлсэн, эрх зүйн шинэчлэл хийгдсэн нь төрөөс баримтлах бодлого хөтөлбөрийн шинэчлэл хийгдэх суурь нөхцөл болсон төдийгүй төрийн захиргааны байгууллагын хувьд удирдлагын тогтолцооны өөрчлөлт хийх үндэс болсон байна гэж дүгнэж болохоор байна.

Төрөөс БТС-ыг хөгжүүлэх чиглэлээр хэрэгжүүлж буй бодлого, хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн үнэлгээ, хэрэглэгчийн сэтгэл ханамжын үнэлгээ, хууль эрх зүйн хэрэгжилтийн үнэлгээ болон хүний нөөцийн ур чадварын үнэлгээний үр дүнд бид дараах нэгдсэн санал зөвлөмжийг Биеийн тамир спортын улсын хороонд хүргүүлж байна.

7.1 БИЕЙН ТАМИР СПОРТЫГ ХӨГЖҮҮЛЭХ БОДЛОГО, ХӨТӨЛБӨРИЙГ БОЛОВСРОНГУЙ БОЛГОХ ХҮРЭЭНД

Төрөөс биеийн тамир, спортын талаар баримтлах бодлогын зорилго, зорилтууд нь Тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал 2016-2030, Боловсролын тухай Эрүүл мэндийн даатгалын тухай хууль Залуучуудын хөгжлийг дэмжих тухай гэх мэт 10-аад хуулийн холбогдох заалтууд, Гурван тулгуурт хөгжлийн бодлого, Нийгмийн эрүүл мэндийн талаар төрөөс баримтлах бодлого, холбогдолтой үндэсний хөтөлбөр зэрэг баримт бичгүүдэд нийцэж харилцан уялдуулан боловсруулсан байна гэж дүгнэхийн зэрэгцээ доорх зөвлөмжийг санал болгож байна.

7.1.1 Биеийн тамир спортын салбарын хөгжлийн үндсэн зарчимд тулгуурлан хөгжүүлэхэд түлхүү анхаарч бодлого, хөтөлбөр, үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний уялдаа холбоог хангаж ажиллах, дэд хөтөлбөрүүдийг боловсруулах

7.1.2 Олон улсын аргачлалаар спортын бодлогын үнэлгээ хийлгэж, суурь үзүүлэлтийн

түвшинг тодорхойлох, **спортын менежментийг хөгжүүлэх**, бүх түвшний спортын байгууллагын үйл ажиллагаанд спортын үйл ажиллагааны онцлогт суурилсан **менежментийн стратеги баримтлах**.

7.1.3 Бодлого хөтөлбөрийн **шалгуур үзүүлэлтүүдийг тоо болон чанарын хувьд хэмжих боломжтой байх**, хэмжих өгөгдлийг олох, цуглуулах талаас нь нягтлан харж шинэчлэх

7.1.4 Бодлого ба хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө тус тусдаа байх нь хэр зохистойг авч үзэх, шаардлагатай бол Мөн Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуульд заасан Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нэмэлт, өөрчлөлт оруулах заалтыг үндэслэн **өөрчлөлт оруулж болно** гэж үзэж байна.

7.2 БИЕИЙН ТАМИР СПОРТЫГ ХӨГЖҮҮЛЭХ БОДЛОГО, ХӨТӨЛБӨРИЙГ ХЭРЭГЖИЛТИЙГ САЙЖРУУЛАХ ХҮРЭЭНД

7.2.1 Бодлого хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг хангах чиг үүрэг бүхий төрийн захиргааны байгууллагын **менежментийн тогтолцоог боловсронгуй болгох**, үйл явцын менежмент хэрэгжүүлэх

7.2.2 Зөвхөн төсвийн санхүүжилтаас гадна дотоодод үйл ажиллагаа явуулдаг гадны донор байгууллагатай хамтран ажиллаж **санхүүжилтийн эх үүсвэр нэмэгдүүлэх**. Спортын салбарын хөгжлийн үндсэн суурь хүчин зүйл болох спортын салбарын санхүүжилтийн эх үүсвэр болон зориулалтыг ангилан үр ашгийг тооцон, үйл ажиллагаа явуулсанаар салбарын хувьд бие даан үйл ажиллагаа явуулах, хөгжүүлэлт хийх бүрэн боломжтой харагдаж байна.

7.2.3 Спортын салбарын **хүний нөөцийн менежментыг сайжруулах**. Энэ нь бодлогын хүрээнд журам боловсруулахаас илүү дотоодын ажилтадын ур чадварын хөгжүүлэх **сургалтын хэрэгцээг тодорхойлж хөтөлбөр боловсруулах**, бусад салбарын шилдэг мэргэжилтэнгүүдийн арга барилыг танин мэдэх, нэвтрүүлэх. Мөн салбар хоорондын үр ашигтай үйл ажиллагааг нэмэгдүүлэх чиглэл хэрэгжүүлэх. Спорт нь нийгмийг асуудлыг шийдвэрлэдэг үндсэн салбаруудын нэг тул бусад салбарын үйл ажиллагааны чиглэлд зохицуулан уян хатан, далайцтай арга хэмжээг хэрэгжүүлэх.

7.2.4 Биеийн тамир, спортын салбарыг олон улсын жишгээр хөгжүүлэхэд төрийн зарим чиг үүргийг гүйцэтгэж буй төрийн бус байгууллагын болон спортын клубт тавих хяналтын тогтолцоог дээшлүүлэх ажиллагааг эрчимжүүлэх.

7.2.5 Спортыг хөгжүүлэх чиглэлээр авч хэрэгжүүлж буй бодлого, арга хэмжээний талаар **иргэдэд сурталчлан таниулах компанит ажил, мэдээлэл зөвлөгөө өгөх** ажлыг өргөн цар хүрээтэй хийх. Спортоор хичээллэх иргэдийн тоог нэмэгдүүлэх зорилготой спортын богино болон дунд хугацааны компанит ажил нь олон нийтийн анхааралд хүрэх боломжтой. Технологийн давуу талыг ашиглан, нийгмийн онцлогт тулгуурлан өөр хоорондоо ялгаатай арга хэмжээ авах нь оролцоог нэмэгдүүлэх сэдэл болох юм. Мөн түүчнлэн хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх замаар, иргэдийг урамшуулан татан оролцуулах арга хэрэгслийг тууштай хэрэгжүүлэх боломж харагдаж

байна.Өсвөр насныхан болон залуучуудад санхүүгийн боломж урамшууллыг төрөөс дэмжих ,дунд насныханд зориулсан тусгай хөтөлбөр

- 7.2.6 Бие бялдарын сорилт нь үндэстний биеийн онцлогийн тоон мэдээлэл, өсөх ирээдүйтэй залуу тамирчдыг онцлогыг тодорхойлох илрүүлэх нь боловсрол болон эрүүл мэндийн салбарын анхаарах чухал сорилт билээ. Тус **сорилыг тасралтгүй тогтмол үе шаттайгаар зохион байгуулах** нь богино хугацаанд тоон мэдээлэл цуглуулах, спортын эрүүл мэндийн салбарыг хөгжүүлэх үндсэн нөхцөл болох суурь болно гэж үзэж байна.
- 7.2.7 Өсвөр үе болон насанд хүрэгчдийн шигшмэл тамирчдын бэлтгэжилтийн нөхцөл байдалд нөлөөлж буй **хүрээлэн буй орчны хүчин зүйлийг тодорхойлох**. Ингэснээр тамирчин хөгжүүлэлтийн загвар хөтөлбөр гаргах боломжтой ба тухайн тамирчин хөгжүүлэлтийн загварыг тогтмол сайжруулж, дунд хугацаанд тууштай хэрэгжүүлсэнээр өөрийн улсын тамирчин хөгжүүлэлтийн хөтөлбөрийг гаргах боломжтой. Энэ нь нийгмийн хэрэгцээ шаардлагад тулгуурлан ялгаатай байх. Өөрөөр тодорхойлбол пара болон тусгай олимпийн хорооны тамирчдын, өсвөрийн болон насанд хүрэгчдийн хөгжүүлэлтийн хөтөлбөр өөр хоорондоо ялгаатай онцлогтой юм.
- 7.2.8 Спортын барилга байгууламжийн менежмент нь спортын менежментийн томоохон хэсэг юм. **Хөрөнгийн менежментийг сайжруулах** замаар ашиглалтыг үр ашигтай болгох нь олон давуу талтай. Зардлын зарцуулалтын үр ашгийг тооцохоос хөрөнгийн ашиглалтын нэмэгдүүлэх гаргалгааг бий болгох боломжтой. Манай улсын хувьд жилийн 8 сарын турш хүйтэн, халаалт шаарддаг эрс тэрс уур амьсгалтай нөхцөл байдал нь урсгал зардлыг өндөр байлгах үндсэн хүчин зүйл болдог тул ухаалаг технологийн шийдэлээр дулаан алдалт, ногоон байгууламж руу шилжих.
- 7.2.9 **Олон улсын тэмцээн уралдааныг эх орондоо зохион байгуулах**, дотоодын тэмцээний зохион байгуулахдаа төлөвлөлт, зохион байгуулалтын удирдлага, хэрэгжүүлэлтийн үеийн менежмент болон тэмцээний дараа бий болох биет болон биет бус өвөөр спортын арга хэмжээний ач тусыг үнэлж, спортын холбоод болон бусад харьяа бүх шатны спортын байгууллагуудад хэрэгжүүлж,хэвшүүлэх.

7.3 ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙН ХЭРЭГЖИЛТИЙГ ИЛҮҮ ХҮРТЭЭМЖТЭЙ, ҮР НӨЛӨӨТЭЙ БОЛГОХ ХҮРЭЭНД

- 7.3.1 БТСтХ-ийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.7 дахь заалтад заасан холбогдох журмуудыг ЗГ-аар батлуулахад хүчин чармайлт гаргаж ажиллах, Аливаа хууль тогтоомжоор зохицуулж буй зарим харилцааг илүү нарийвчилсан журмаар зохицуулах шаардлагатай байдаг. Ийнхүү илүү нарийвчилсан журмаар зохицуулах нь тухайн зохицуулж буй харилцаанд оролцогч талуудын эрх, үүрэг, хэрэгжүүлэх арга хэмжээ зэргийг дэлгэрэнгүй зааж, илүү хялбарчилж өгдөг талтай.
- 7.3.2 БТСтХ-ийн 26 дугаар зүйлийн 26.2 дахь хэсэгт заасан “Спортын барилга байгууламж, заал, талбайн стандартыг боловсруулан, Стандартчилал, тохирлын үнэлгээний тухай хуулийн 6.5-д заасны дагуу батлуулж, улсын бүртгэлд бүртгүүлэх” гэж заасан ажлыг яаралтай хийж гүйцэтгэх нь цаашид улсын төсвийн хөрөнгөөр болон хувийн хөрөнгөөр барьж байгуулах спортын барилга, байгууламж, заал талбай нь нэг стандарттай

болоход чухал алхам болохыг анхаарч ажиллах шаардлагатай байна.

- 7.3.3 Цаашид бүх нийтийн биеийн тамирыг дэмжих үүднээс спорт клубуудыг магадлан итгэмжлэх ажлыг эрчимжүүлэх, магадлан итгэмжлэлд хамрагдах спорт клубуудын тоог нэмэгдүүлэх
- 7.3.4 БТСтХ-ийн хуулийн хэрэгжилтийг хангахад иргэд, байгууллагуудын оролцоог хангах, хуулийг сурталчлах